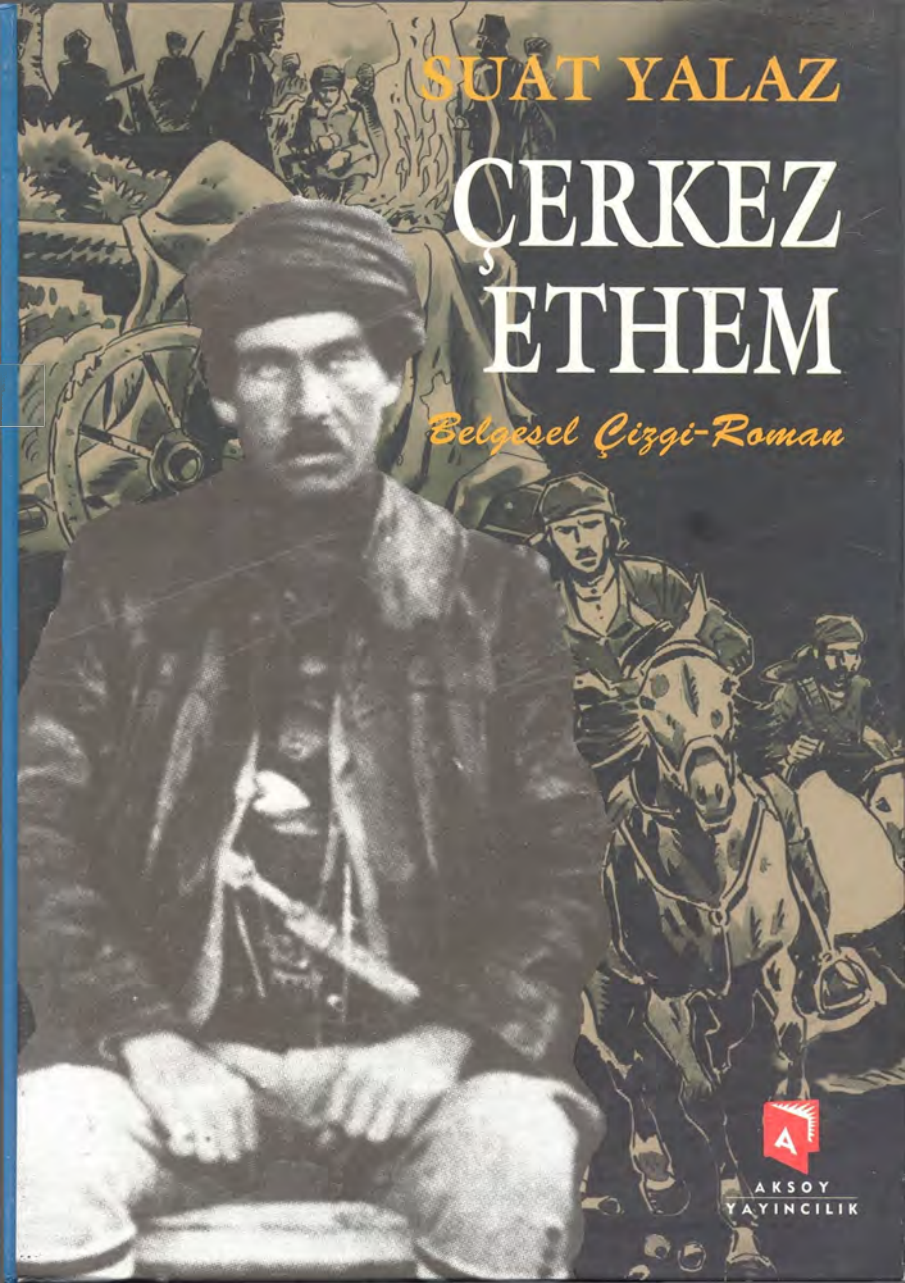
SUAT YALAZ

ÇERKEZ ETHEM

Belgesel Çizgi-Roman

AKSOY YAYINCILIK

bu vatan için canını
vermekten çekinmeyen
yiğitlere...

bu uğurda şehit düşen
kahramanlara...

ve onları doğuran analara,
yetiştiren babalara...

kucak dolusu sevgiler
ve
teşekkürler...

"Ethem Bey de bir insandı. Büyük hizmetlerinin yanında hataları da çoktur. Son ana kadar çırpınmasına rağmen; iradesi dışında 'Büyüğünün sözü yarı Tanrı sözüdür' diyen Çerkes geleneğinin, çevresindekilerinin, o günün şöhretini kullanmak isteyen sol siyasi eğilimlerin, karşısındakilerin, cahilliğinin, kurallarını bilmediği ve bilmesi de mümkün olmayan politikanın ve nihayet kadersizliğinin kurbanı olmaktan kendisini kurtaramamıştır.

• Dost bildiği ve çok güvendiği Rauf Bey, Kazım ve Ali Fuad Paşalar birazcık cesaretli olabilseler ve zaferden sonra yazdığı mektuplardan Mustafa Kemal Paşa'ya bahsedebilmiş olsalardı, inanıyoruz ki, bu yara çoktan kapanırdı.

• Ethem'in mektubunu Gazi'ye verebilseydiler, bugün o ailenin çocukları altı ayrı soyadı kullanarak saklanma gereği duymayacaklar ve yıllardır ızdırap çekmeyeceklerdi. "Hain Çerkes Ethem..." gibi kavramlar okul kitaplarında boy göstermeyecekti."

Muhiddin Ünal
Kafkas Dernekleri Başkanı

ETHEM Bey,
1920 yılı baharında
Ankara'ya tedavi için
geldiği günlerde...
Savaşın ve hastalığın verdiği
yorgunluk izleri yüzünden okunuyor.

MUSTAFA KEMAL Paşa, Ankara Garı'nda Ethem Bey'i karşıladığı günlerden birinde. Ön sırada oturanlar Kuvve-yi Seyyare birliklerinden seçme bir grup sol başta, Çerkez Bekir Sami ve Kâzım (Özalp) Beyler...

ÖNSÖZ

ÇERKEZ ETHEM (ya da Çerkes ETEM) günahıyla sevabıyla, eksisiyle artısıyla, bu vatanın çocuğudur. Sizler gibi, benim gibi, içimizden biridir.

Sabah gazetesinde, onun yaşam öyküsünü yazıp çizmeye başlarken amacım onun "hain"mi, yoksa haksızlığa uğramış bir "milli kahraman"mı sorusunu eşelemek ve bir yanıt bulmak değildi.

Çünkü, ÇERKEZ ETHEM, yakın tarihimize damgasını vurmuş, Kurtuluş Savaşımızın yolunu açmış, yeni Türk Devleti'nin kuruluşunda çok önemli görevler üstlenmiş, yaman bir savaşçıdır. Yaptığı yapmadığı, belgelerle tanıklarla ortadadır.

Genel inanç şudur ki, ETHEM Bey, Milli Mücadele'nin başladığı günlerde, Bandırma dağlarında küçük çapta "eşkıyalık" yaparken -İzmir Valisinin çocuğunu kaçırıp fidye alması bunlardan biridir- İran'da AFGAN-TURAN SEFERİ'nde kumandanı olan Çerkez asıllı (ABHAZA) RAUF BEY'in yönlendirmesiyle Salihli'ye geçip ilk savaş birliklerini kurmuş, Yunan'a karşı ilk direnişçilerden biri olmuş, Ankara'yı, yani Yeni Türkiye'nin doğuşunu tehdit eden Adapazarı, Düzce, Yozgat isyanlarını bastırmış, fakat, sonraları, elde ettiği zaferlerin sarhoşluğu içinde MUSTAFA KEMAL'e karşı politikacıların -başta ağabeylerinden REŞİD Bey- eline düşüvermiştir.

Böylece, o günlere kadar, ülkenin kurtuluşu için el ele vermiş insanlar iki cepheye ayrılınca, bir yanda "milis"ciler, öbür yanda "düzenli ordu"cular karşı karşıya gelince, iş politik bir çekişmeye, daha sonra da çatışmaya dönüşmüştür.

ÇERKEZ ETHEM, bu politik kavgada, sevdiği MUSTAFA Kemal'le saydığı ağabeylerinin arasında kalmış, sonunda Çerkes geleneğine boyun eğerek, büyüklerinin sözüne uymuş ve bir dizi hatalar işlemiştir.

ÇERKEZ ETHEM'e, "asi" diyebiliriz amma, "hain" demek, haksızlık olur.

Zaman ilerledikçe, bu "hain" tanımlaması da gittikçe etkinliğini yitirecek, biz de ETHEM BEY'i, daha çok Kurtuluş Savaşı'mızdaki yararlıklarıyla, MUSTAFA KEMAL PAŞA'ya, dolayısıyla YENİ TÜRK DEVLETİ'nin kuruluşuna verdiği paha biçilmez desteğiyle ve şükranla anacağız.

Suat Yalaz

MUSTAFA KEMAL Paşa, Kurtuluş Savaşı'nın ilk günlerinde çok değerli iki silah arkadaşı Çerkes Hüseyin Bey ve Çerkes Ali Fuad Paşa arasında...

MUSTAFA KEMAL (ATATÜRK) Amasya'da yine Çerkesler arasında... Sağ başta Yazar Ruşen Eşref (Ünaydın) Hüseyin Bey ve ilk Dışişleri Bakanımız Bekir Sami (Kunduk) Bey.

ÇERKEZ ETHEM, Bandırma yakınlarında Emre köyünde 1881 yılında doğmuştu. Soylu Çerkez boylarından Şapşıh Oymaklı Ali Bey'in 5 oğlunun en küçüğüydü. 1,96 boyunda, sırım gibi, canlı, cesur, yakışıklı bir genç adamdı. Az amma öz konuşurdu. Osmanlı geleneklerine bağlı, büyüklerine saygılı, örnek bir askerdi. (Tarihçi CEMAL KUTAY'dan)

Babası Ali Bey, Emre köyünde değirmeni ve geniş arazisi olan varlıklı, hatırı sayılır bir toprak adamıydı. İkinci Meşrutiyet ayaklanmasında İTTİHAD VE TERAKKİ'ci Dr. NAZIM Bey'in Ege'de kurduğu gizli teşkilatta görev almıştı. En küçük oğlu ETHEM'i çok severdi.

(*) ETHEM'in gözleri açık maviydi.

REŞİT Bey, ALİ Bey'in yaşayan 3 oğlundan büyük olanıydı. 1901 yılında Harbiye'yi piyade subayı olarak bitirmişti.

TEVFİK Bey, ETHEM'in küçük ağabeyiydi. O da 1902 yılında piyade subayı olarak orduya katılmıştı. İkisi de 1906'da Makedonya dağlarında eşkıya takibinde görev aldı.

Küçük ETHEM büyüyünce ağabeylerine özenmeye başlamıştı.

BABA, İZİN VER, BEN DE GİDİP ZABİT* OLAYIM!

(*) Zabit: Subay

A BE ÇAKIR'IM! SEN DE İSTANBUL'A GİDER-SEN BEN NE YAPARIM? YALNIZ KALMAZ MIYIM? ÇİFTLİĞE KİM BAKAR?

ETHEM'in fikri subaylıktaydı. Emre köyünün tekdüze yaşamı ona göre değildi. 18 yaşın bitiminde evden kaçtı, başkentin yolunu tuttu...

Genç ETHEM, İstanbul'da tam aradığını bulamadı. Rüştiye* mezunu olduğu için ancak astsubay okuluna girebiliyordu. Amma ETHEM buna da razıydı. Bakırköy Süvari Astsubay Okulu'nda pek istediği askerlik yaşamı başlıyordu...

2

(*) Rüştiye: Ortaokul.

ÇERKEZ ETHEM, Bakırköy Astsubay Süvari Okulu'ndan birincilikle mezun olunca Çürüksulu MAHMUT PAŞA'nın Kolordu Muhafız Bölüğü'ne alındı.
Süvarı Kıt'ası Kumandanı olarak çarpışırken yaralandı. Kıdem zammı ve madalya aldı.
Bulgar Cephesinde çarpıştı.

Birinci Dünya Savaşında kendisi gibi Çerkez olan RAUF Bey'in (Orbay) maiyetinde...
...ENVER Paşa'nın emriyle çıkılan İran - Afgan Keşif Seferine katıldı.
3

İLERİİİ!
Daha sonra... Hemedan Fatihi ALİ İHSAN Paşa'nın, Kabil üzerine yapılacak ileri harekatın öncüleri olarak saldığı akıncıların başında bulundu.

Birinci Dünya Savaşı'nın artık son günleriydi. Almanya bütün cephelerde yenilmiş, Bulgaristan savaştan çekilmiş, biz, "yedi düvel" karşısında tek başımıza kalmıştık... Kafkasya'da HALİL Paşa'nın Süvari alayında görevli ETHEM Bey, ağabeyi REŞİT Bey'in çağrısı üzerine birkaç adamıyla Anadolu'ya geçmeye karar vermişti...

HALİL PAŞA PEK BIRAKMAK İSTEMEDİ AMMA, REŞİT BEY AĞAM ÇAĞIRINCA AYVALIK'A DÖNMEM ŞART OLDU. SAĞLIĞIM DA İYİ DEĞİL!

SAVAŞI YİTİRDİK SAYILIR!

Filistin'den sonra Şam da İngilizlerin eline geçmişti. 10 yıldır, 10 cephede çarpışan, yorgun, bıkkın, aç, susuz, mermisiz MEHMETÇİK için teslim olmaktan başka yapacak şey kalmamıştı.

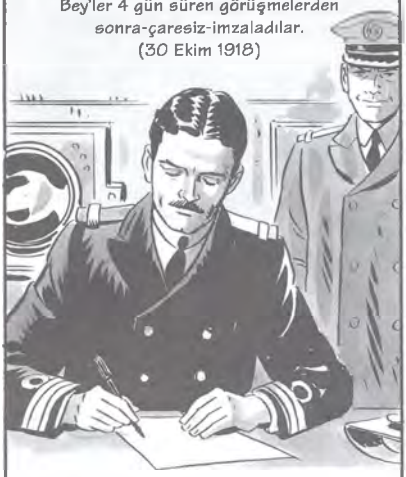
4

Türk ordularını kızgın Arap çöllerinde bozuk para gibi harcayan Alman generalleri bir bir görevlerini bırakıp yurtlarına dönüyorlardı. LİMAN VON SANDERS de Adana'da YILDIRIM ORDULARI BAŞKUMANDANLIĞI'nı MUSTAFA KEMAL Paşa'ya devredip gitmişti.

TÜRK SUBAY VE ERATINI SAYGIYLA SELAMLIYORUM!

26 Ekim 1918... İngiliz savaş gemisi Liverpool savaşın galibi İTİLAF devletleriyle "ateşkes" anlaşmasını imzalayacak Osmanlı heyetini Mondros limanında bekleyen Agamemnon kruvazörüne götürüyordu...

Mondros'ta AGAMEMNON savaş gemisinde "ATEŞKES" anlaşmasını, OSMANLI DEVLETİ adına Bahriye Nazırı RAUF (Orbay) Bey, Meclis Reisi REŞAT HİKMET ve SADULLAH Bey'ler 4 gün süren görüşmelerden sonra-çaresiz-imzaladılar. (30 Ekim 1918)

RAUF Bey, HAMİDİYE kruvazörü kaptanı olarak düşmanlarımızın çok iyi tanıdığı ve saydığı bir milli kahramandı. İngilizceyi de bir İngiliz kadar iyi konuşurdu.

MÜTTEFİK'leri (İngiltere, Fransa ve İtalya) adına İngiliz amirali GALTHROP temsil ediyordu. RAUF Bey bu meslekdaşından bir şeref sözü almaya çalışıyordu.

GALTHROP; İngiltere adına söz vermişti amma, İngiltere o günlerde Londra'da ağırladığı Yunan Başbakanı VENİZELOS'la bambaşka şeyler konuşuyordu.

ÇERKEZ ETHEM, Bandırma yöresindeki Emre köyünde hem dinleniyor (*) hem de REŞİT Bey'in toplantılarında konuşulanlardan son durumu anlamaya çalışıyordu.

PADİŞAH NE YAPMAK İSTİYOR? RAUF BEY'E, "ŞARTLARI NE OLURSA OLSUN MÜTAREKEYİ İMZALA!" DEMİŞTİ. ŞİMDİ DE "GEÇİCİ OLARAK BAZI ŞEHİRLERİ İŞGAL EDECEKLER, SAKIN KARŞI KOYMAYIN!" DİYOR!

(*) ETHEM; Hemedan çatışmalarında yaralanmış, istirahate alınmıştı.

VALLAHİ, DURUM ÇOK KÖTÜ! GALİP HOCA'DAN (*) DUYDUĞUMA GÖRE, İZMİR AÇIKLARINDA DEMİRLEYEN DÜŞMAN GEMİLERİ ARASINDA YUNAN SAVAŞ GEMİLERİ DE VARMIŞ. HİÇ İYİYE ALAMET DEĞİL BU!

(*) GALİP HOCA: CELAL BAYAR.

6

SARAYA ADAMLARINI YERLEŞTİREN İNGİLİZLER "İTTİHADÇI" AVINA ÇIKMIŞLAR. TALAT PAŞA SADRAZAMLIKTAN ÇEKİLMİŞ. FAKAT, İTİLAF DEVLETLERİ ONUNLA BİRLİKTE ENVER VE CEMAL PAŞA'LARIN KENDİLERİNE TESLİMİNİ İSTİYORLARMIŞ.

EŞREF BEY'DEN (*) SES SEDA YOK! NE YAPIYOR ACABA?

İNGİLİZLER İLK ÖNCE ONU TUTUKLAYIP MALTA ADASI'NA SÜRGÜN GÖNDERMİŞLER.

(*) Kuşçubaşızade EŞREF. Teşkilat-ı Mahsusa'nın Reislerinden.

Padişah VAHDETTİN, düşmanla "ateşkes" anlaşması imzalanınca, İngilizlerle can-ciğer dost oluvermişti. Şimdi bir türlü yıldızı barışmadığı İTTİHAD VE TERAKKİ yöneticilerine kancayı takmıştı... İlk işi, sadrazamlığı TALAT Paşa'dan devralan RAUF Bey'i, Dahiliye Nazırı FETHİ Bey'i ve Maliye Nazırı CAVİD Bey'i kabinesinden çıkarmasını istedi. Bu üç değerli devlet adamının tek suçu "İTTİHATÇI" olmaktı.

RAUF Bey

FETHİ Bey

CAVİD Bey

Müşir İZZET Paşa, padişahın isteğini yerine getirmektense kabinesiyle birlikte toptan istifa etmeyi yeğledi...

ENVER, TALAT ve CEMAL Paşa'lar, soğuk, ıslak bir kış gecesi (2 Kasım 1918) kendilerini Büyükdere açıklarında bekleyen Alman denizaltısına götürecek motora binerek yurdu gizlice terkettiler. (*) Yoksa, işgal kuvvetleri "Harp Suçlusu" olarak yargılayıp cezalandırmak istiyorlardı.

(*) Bu kaçışı, istifasından önce Dahiliye Nazırı FETHİ Bey, Alman büyükelçisiyle düzenlemişti.

Birkaç gün sonra, Adana'daki Yıldırım Orduları Grubu da hizmetten kaldırılınca, açıkta kalan MUSTAFA KEMAL Paşa, at, deve sırtında geldiği Konya'da ilk trene binmiş, İstabul'a, "vatan için bir şeyler yapmaya" geliyordu.

MUSTAFA KEMAL Paşa'yı, Konya treninden Haydarpaşa'ya indiğinde, çok acı bir manzara bekliyordu. (13 Kasım 1918)

BUNLAR BURADAN ASLA ÇEKİLİP GİTMEZLER ARTIK PAŞAM!

İşgal kuvvetlerinin 60 gemilik donanması, Marmara'dan boğazın içerilerine kadar uzanıp gidiyordu.

GELDİKLERİ GİBİ GİDERLER!

Yaverini inanç dolu tek bir cümleyle susturdu.

"ÇANAKKALE KAHRAMANI"nın bir düşündüğü, bildiği vardı hiç kuşkusuz. Onun için, Şam'dan Adana'dan ALİ FUAT Paşa'ya "İç Anadolu'ya silah kaçırın, ordunuza sahip olun!" diye sürekli uyarılarda bulunmuştu.

8

Ege'de, aydınlar, efeler, zeybekler örgütlenmiş, el ele vermişlerdi.

VAHDEDDİN BÜTÜN ORDULARA SİLAHLARIN BIRAKILMASINI FERMAN EYLEMİŞ. BÖYLE BİR TESLİMİYETİ KABUL EDEMEYİZ. FERMAN PADİŞAHINSA DAĞLAR BİZİMDİR, EFENDİLER!

Eski İTTİHAD ve TERAKKİ FIRKASI'nın Ege sorumlusu MAHMUD CELAL Bey *, "GALİP HOCA" takma adıyla Kuvay-i Milliye adı altında toplanan direnişçi vatanseverleri örgütlemeye çalışıyordu. DEMİRCİ MEHMED EFE'ye danışman olmuştu. Cahil fakat gerçek bir vatansever olan efe de o ne derse onu yapıyordu.

ESKİ SADRAZAM MÜŞİR AHMET İZZET PAŞA GÜVENDİĞİ BÜTÜN DEĞERLİ KUMANDANLARI; MUSTAFA KEMAL PAŞA'YI, KARABEKİR'İ, ALİ FUAT PAŞA'YI, RAUF BEY'İ İSTANBUL'A BOŞUNA ÇAĞIRMADI.

(*) CELAL BAYAR

Çerkez ETHEM de sağlığına kavuşmuş, yeniden atına binmiş, yakın dağlarda avlanıyor bir yandan da düşünüyordu...

9

TÜRK ORDUSU PADİŞAHI DİNLER SİLAHINI BIRAKIRSA YUNAN GAVURU USLU DURMAZ, SALDIRIR. AVRUPALI DÜŞMANLARIMIZ DA BU PALİKARYALARA "DUR!" DEMEZLER!

ŞİMDİ HALİL PAŞA * YA DA KUŞÇUBAŞI EŞREF BEY BURADA OLSALARDI NE GÜZEL ÇALIŞIRDIK!

(*) ENVER Paşa'nın genç amcası.

MUSTAFA KEMAL Paşa önce Pera Palas Oteli'ne yerleşti. Baktı ki çok gözönü... Çevre yabancı subay ve casus dolu, şehir dışında, Şişli'de sakin şirin bir köşke taşındı. Ve bütün silah arkadaşlarıyla burada buluşmaya başladı.

VAHDEDDİN'in şehzadeliği sırasında, ENVER Paşa'nın ısrarı üzerine ona Almanya gezisinde yaverlik yapan genç paşa, başta HİNDENBURG, bütün Alman kumandanları savaş bilgisiyle şaşkına çevirmiş, açmazlara sokmuştu. Şimdi galip devletler yöneticileri ile bu kez diplomatik alanda kıran kırana bir kavgaya girmek istiyordu. Hepsine "TÜRK'Ü EZMEKLE ÇOK YANLIŞ BİR İŞ YAPMIŞ OLACAKLARINI" bir tarih ve politika dersi verir gibi açıklamayı, onları barışçı yollardan hizaya getirmeyi düşünüyordu.

10

Bu sırada Ege'de kan kokusu almış, vatanseever efeler, zeybekler, dağlara çıkmışlar, siviller silahlanıp 'Kuvay-ı Milliye" adıyla toplanmaya başlamışlardı.

Çerkez ETHEM, çok saydığı iki abisini sıkıştırıp duruyordu.
REŞİT AĞAM, SEN TRABLUS'TA, DERNE'DE, ENVER PAŞA'YLA, MUSTAFA KEMAL'LE BİRLİKTE ÇARPIŞMIŞ ADAMSIN. SÖYLE, BİZ BÖYLE ELİMİZİ KAVUŞTURUP OTURMUŞ, NE BEKLİYORUZ?
BİRAZ DAHA SABRET, ETHEM! RAUF BEY'DEN BİR MEKTUP ALDIM...

İSTANBUL'DA UMUT KALMADI. ANADOLU'YA GEÇMEYE KARAR VERDİM. İLK İŞİM, EGE'Yİ DOLAŞIP BAZI YAKIN DOSTLARLA GÖRÜŞMEK OLACAK..." DİYOR!
11

RAUF BEY DE BİZİM GİBİ ÇERKEZ! YİNE ÇERKEZ OLAN BEKİR SAMİ BEY'E (*) UĞRAYIP SONRA BURADAN GEÇECEKMİŞ. BÜYÜK ADAMDIR HAMİDİYE KAHRAMANII O NE DERSE BİZ DE ÖYLE YAPARIZ!
(*) Daha sonra, ilk Hariciye Nazırımız.

RAUF Bey, Şişli'deki köşkte...
PAŞAM, İSTANBUL'DA FAZLA OYALANMASANIZ İYİ OLUR! HER AN SİZİ DE TUTUKLAYIP MALTA'YA SÜREBİLİRLER. ONLAR İÇİN TEHLİKELİ BİR KOMUTANSINIZ!

14 Mayıs 1919 Çarşamba günü, Amiral GALTHROPE, İzmir 7. Ordu Kumandanı ALİ NADİR Paşa'ya; "Mondros Mütarekesi"nin 7. Maddesi gereğince İzmir ve çevresinin yarın işgal edileceğini bildiren notayı veriyordu... Padişah VAHDEDDİN'le damadı FERİD Paşa halka ve askere "işgalin geçici olduğunu, hiçbir şekilde karşı konulmamasını" emrederken durumu öğrenen bütün vatanseverler bunu kesinlikle kabul etmeyeceklerini bildirip savunma savaşı için silaha sarılıyorlardı...
RAUF Bey
Albay Ali Bey, Ayvalık'a çıkartma yapmaya kalkan düşmana "HAYIR!" diyordu....
TEVFİK Bey
Bandırma
REŞİT Bey
Esir değişimi yoluyla Malta'dan kurtulup yurda dönen RAUF Bey, Anadolu'ya geçip milli mücadeleyi başlatmaya karar vermişti.
"Kel" ALİ
Balıkesir MÜDAFAAİ HUKUK ve REDD-İ İLHAK direniş örgütleri.
ETHEM'in abileri henüz kararsızdılar.
Midilli
MAHMUT CELAL Bey (Bayar)
İngiliz, Fransız, İtalyan, Amerikan Deniz Birlikleri
Akhisar
"GALİP HOCA", Akhisar savunma cephesini düzenliyordu.
HASAN TAHSİN
Kuşçubaşızade EŞREF Bey'in Salihli'deki çiftliği silah dolu idi.
İZMİR
İzmir'e çıkan Yunan birliğine ilk kurşunu sıkacak ve şehid düşecek gazeteci.
GALTHROPE
Aydın
Sisam
Demirci MEHMET Efe Aydın-Denizli cephesini elde tutuyordu.
VENİZELOS
Denizli
GALTHROPE, öğleye doğru gönderdiği ikinci bir notayla, işgalin 15 Mayıs günü sabah saat 9'da karaya ayak basacak Yunan Birliklerince yapılacağını bildiriyordu. Oysa, mütareke imzalanırken Yunan'a fırsat vermeyeceği konusunda RAUF Bey'e "denizci sözü"vardı...
ÇERKEZ ETHEM, Balkan savaşında, Kafkasya'da Turan yolu seferlerinde başarıyla yürüttüğü çete savaşlarının en zorlusunu vereceğini sezmiş gibiydi...
12

İstanbul'da İTİLAF Devletleri (Fransa, İngiltere, İtalya ve Amerika) temsilcileri padişahı ve sadrazam "damad" FERİD'i sıkıştırıyorlardı.

EFENDİMİZ! YENİ GELEN GENERAL ALLENBY, MUSTAFA KEMAL, KARABEKİR, ALİ FUAT, CEVAD VE İZZET PAŞA'LARIN FAALİYETLERİ HAKKINDA DİKKATİMİZİ ÇEKİYOR, RAPOR İSTİYOR. NE DİYECEĞİZ?

BU PAŞALAR USLU DURACAK KİMSELER DEĞİLLER. HELE MUSTAFA KEMAL PAŞA!.. BİLİYORSUNUZ, SON OLARAK FINDIKLI'DA (*) SİVİL KILIKTA KULİS YAPIP HÜKÜMETİ DEVİRMEYİ DENEDİ!

TEVFİK PAŞA'YA GÜVEN OYU VERDİRTMEYİP İZZET PAŞA'YI YENİDEN SADRAZAMLIĞA GETİRMEYE ÇALIŞTI. ÖNLEYEMESEYDİK, KABİNEDE HARBİYE NAZIRI OLACAKTI. VE KİM BİLİR, BAŞIMIZA NE İŞLER AÇACAKTI.

(*) Fındıklı: Osmanlı Millet Meclisi'nin toplandığı saray.

13

ŞEHZADELİĞİM SIRASINDA AVRUPA GEÇİSİNDE, MUSTAFA KEMAL PAŞA YAVERLİĞİMİ YAPMIŞTI.

ONU VE DÜŞÜNCELERİNİ İYİ BİLİRİM!

ÇANAKKALE'DE; İNGİLTERE'YE, FRANSA'YA DİZ ÇÖKTÜREN BU HIRSLI PAŞA BİZİM MÜTAREKE ŞARTLARIMIZA KATLANMAZ. ONU PAYİTAHTTAN (İstanbul) HEMEN UZAKLAŞTIRMAMIZ GEREK!

Ateşkes'in imzalanmasıyla, Samsun yöresindeki Rumlar iyice azmışlardı. Onlara göre, bağımsız Rum-Pontus Devleti"ni gerçekleştirmenin tam zamanıydı. Çünkü, Türkler bitmişti. Zafer Yunan'ın, gün Rumlarındı(!).

Bu inançla silahlanıp çeteler halinde Türklere saldırınca, dinine, ailesine, vatanına son derece bağlı, Karadeniz uşağı da dağa çıkıp Rum'lara, aynı biçimde karşılık vermekte gecikmemişti...

General ALLENBY, İstanbul'da Sadrazam Damat FERİD'e ateş püskürüyordu.

PAŞA PAŞA! SAMSUN'DA HALEN SİLAHLAR PATLIYOR, TÜRKLER RUM HALKA SALDIRIYOR! BU MÜTAREKE ŞARTLARINA TECAVÜZDÜR! DERHAL BİR ÇARE BULMAZSANIZ...

14

Dolmabahçe Sarayı...

ALLENBY; "BU SALDIRGAN TÜRK ÇETELERİNİN BİR AN ÖNCE KAFALARINI EZMEZSENİZ, BÜTÜN ANADOLU'NUN İŞGALİ İÇİN EMİR VERMEK ZORUNDA KALACAĞIM!" DEDİ, HAŞMETMEAB!

BU İŞİ ANCAK MUSTAFA KEMAL PAŞA BAŞARABİLİR. BU BAHANEYLE DE ONU PAYİTAHTTAN UZAKLAŞTIRMIŞ OLURUZ!

15 MAYIS 1919!.. Türk'ün en kara günlerinden biri... Dünkü tebaası Yunan'ın işgal ordusu (!) Kutsal topraklarımıza ayak basıyordu.

Amma, gazeteci HASAN TAHSİN'in sıktığı kurşunlarla bizim de KURTULUŞ SAVAŞIMIZ başlamış oluyordu.

16 MAYIS... İstanbul'da, MUSTAFA KEMAL Paşa, 9. Ordu müfettişi olarak istediği bütün yetkileri elde etmiş halde, VAHDEDDİN'e veda edip Samsun'a doğru yola çıkıyordu...

PAŞA PAŞA! İSTERSEN VATANI KURTARABİLİRSİN!

ELİMDEN GELENİ YAPACAĞIMDAN EMİN OLABİLİRSİNİZ!

Yorgun, bakım isteyen Bandırma vapuru aynı günün akşamı kötü hava şartlarına rağmen, paşanın kesin emriyle limandan ayrıldı...

PUSULAMIZ BOZUK!

ÖYLEYSE KIYI KIYI GİDERİZ KAPTAN! TAM YOL İLERİ!

İngiliz İşgal Kuvvetleri kumandanı Samsun'a gönderilen kumandanın kim olduğunu biraz geç öğrenmişti. Öğrenince de kıyametler koptu.

ÇANAKKALE'DE BİZİ VE FRANSA'YI BÜTÜN DÜNYAYA REZİL EDEN BU PAŞAYI BEN MALTA ADASINA SÜRMEYİ DÜŞÜNÜRKEN SİZ ONU GENİŞ YETKİLERLE ANADOLU'YA GÖNDERİYORSUNUZ! TEZ GERİ ÇEVİRİN ŞU VAPURU! OLMAZSA İÇİNDEKİLERLE BİRLİKTE BATIRIN!

15

Hemen hafif toplarla donanmış bir savaş gemisi, Bandırma vapurunu zorla geri çevirmek için Karadeniz'e açıldı, amma hava gittikçe bozmuş, ortalık kararmış, hızlı hücumbot, pusulası bozuk olduğu için kıyı kıyı giden yaşlı Bandırma vapuruna rastlayamamıştı.

Çerkez ETHEM'e, hemen her gün İzmir'in işgaliyle ilgili, birbirinden kötü haberler geliyor, genç adam, çete savaşlarının başarılı kumandanı, eli-kolu bağlı durmanın hıncından kendi kendini yiyip bitiriyordu...
56. TÜMEN KOMUTANI MİRALAY BEKİR SAMİ BEY 17. KOLORDU KOMUTANLIĞINA GETİRİLMİŞ (20 Mayıs). ACABA ONA MI BAŞVURSAM? O DA ÇERKEZDİR!
16

ETHEM'in sıkıntılı gezilerini iki abisi endişeyle izliyordu.
KEŞKE ONU KAFKASYA'DAN HALİL PAŞA'NIN YANINDAN ÇAĞIRMASAYDIN!
EVET! KURŞUN YARALARI İYİLEŞTİ AMMA, MÜTAREKE VE SON İŞGALLER ONU YENİDEN YATAĞA DÜŞÜRECEK!

İzmir'in işgali bitmiş, uydurma bahanelerle bine yakınTürk öldürülmüş, Askerlik Şubesi Başkanı Albay FETHİ Bey, "ZİTO (yaşasın) VENİZELOS! Diye bağırmadığı için süngülenmişti. Yunan ordusuyla birlikte, yerli Rumlar kendilerini kaybetmişler, köylerde kasabalarda, çocuk-ihtiyar, kadın-kız demeden her türlü cinayeti işlemekte birbirleriyle yarışa girmiş gibiydiler.

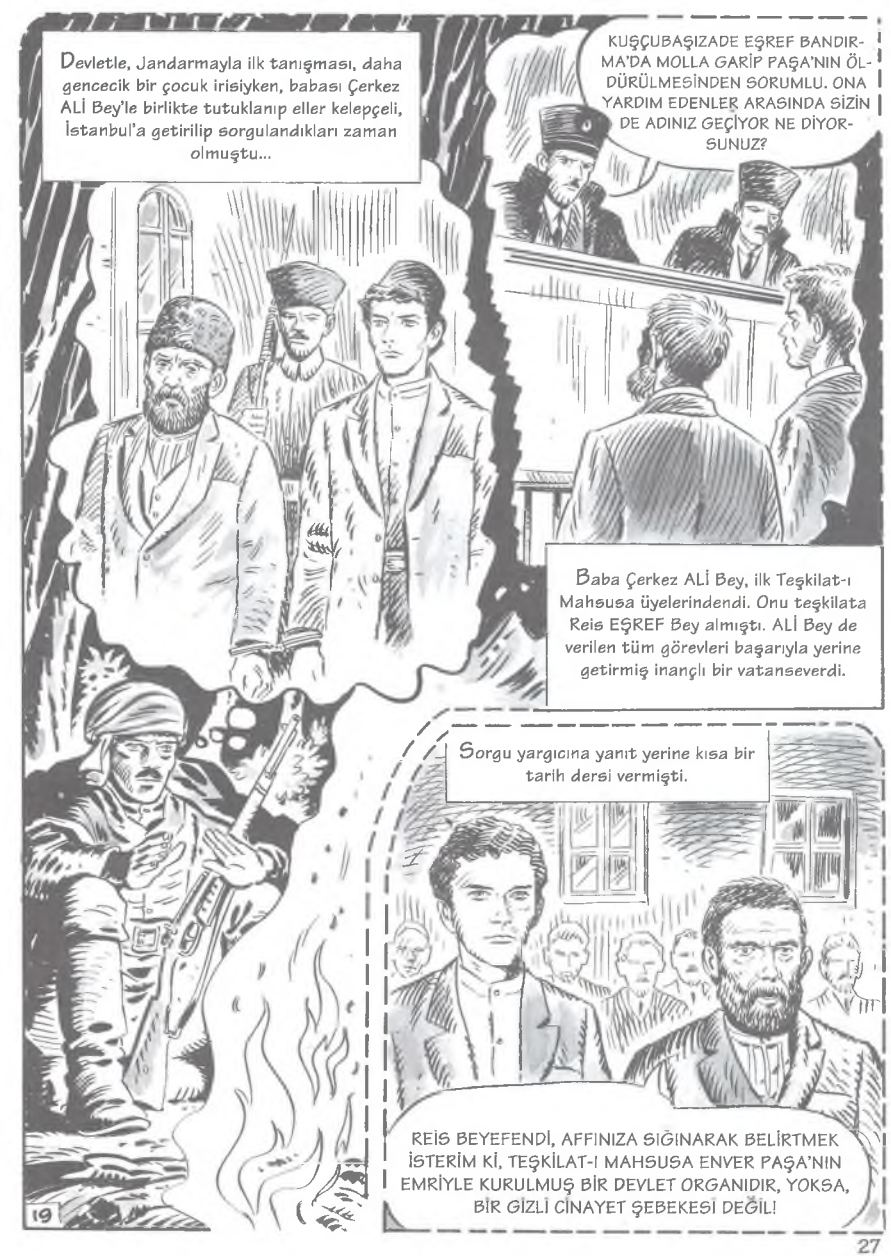
18 MAYIS... Bandırma vapuru batmadan, karaya vurmadan Sinop'a yanaşmıştı. Samsun'a karayolundan bir an önce ulaşmak isteyen MUSTAFA KEMAL Paşa'ya böyle bir imkan olmadığı bildirilince, çaresiz, yeniden gemiyle denize açılındı.

17

İzmir'in işgalini protesto mitingleri yurdun her yanında, Türk ulusunun öfke ve itirazının sesi olarak gökleri çınlatıyordu. HALİDE EDİP Hanım, İstanbul'da, Sultanahmet Meydanı'nda bunun en güzel örneğini vermişti.

Çerkez ETHEM; çok geçmedi, ister istemez, iki abisiyle atlanıp silahlanıp "dağa çıkmak" zorunda kaldı.
Sadrazam "Damat" FERİD Paşa, İngilizlerin zoruyla İTTİHATÇI'ların "Teşkilat-ı Mahsusa" Reisi EŞREF Bey'i yakalatıp Malta Adasına sürmüş, şimdi de onun emrinde çalışmış olan 3 Çerkez kardeşin ardına bir tabur asker salmıştı.
ETHEM; hem atını topukluyor hem de söyleniyordu.
ŞU ALLAH'IN İŞİNE BAK! BİZ VATANI NE YAPSAK, NASIL ETSEK DE YUNAN'DAN KURTARSAK DİYORUZ, DAMAD FERİD HAİNİ KALKMIŞ BİZİ TUTUKLAMAYA ÇALIŞIYOR!
18
Takipten kurtulmak için zaman zaman arkadan gelenlere ateş etmek zorunda kalıyorlardı.
DAAN DAN!
AMAN TEVFİK AĞAM, DİKKAT ET! KURŞUN GARİPLERE YAKIN DÜŞSÜN AMMA, DOKUNMASIN! EMİR KULU ONLAR!

Devletle, Jandarmayla ilk tanışması, daha gencecik bir çocuk iriyken, babası Çerkez ALİ Bey'le birlikte tutuklanıp eller kelepçeli, İstanbul'a getirilip sorgulandıkları zaman olmuştu...
KUŞÇUBAŞIZADE EŞREF BANDIRMA'DA MOLLA GARİP PAŞA'NIN ÖLDÜRÜLMESİNDEN SORUMLU. ONA YARDIM EDENLER ARASINDA SİZİN DE ADINIZ GEÇİYOR NE DİYORSUNUZ?
Baba Çerkez ALİ Bey, ilk Teşkilat-ı Mahsusa üyelerindendi. Onu teşkilata Reis EŞREF Bey almıştı. ALİ Bey de verilen tüm görevleri başarıyla yerine getirmiş inançlı bir vatanseverdi.
Sorgu yargıcına yanıt yerine kısa bir tarih dersi vermişti.
REİS BEYEFENDİ, AFFINIZA SIĞINARAK BELİRTMEK İSTERİM Kİ, TEŞKİLAT-I MAHSUSA ENVER PAŞA'NIN EMRİYLE KURULMUŞ BİR DEVLET ORGANIDIR, YOKSA, BİR GİZLİ CİNAYET ŞEBEKESİ DEĞİL!
19

ETHEM: babası konuştukça savcının renkten renge giren yüzünü anımsadı, dudakları ince bir gülümsemeyle gerildi...
KUŞÇUBAŞIZADE EŞREF BEY, ENVER PAŞA'NIN EMRİYLE TEŞKİLAT-I MAHSUSANIN BAŞKANI OLDU. EĞER SELANİK'TEKİ İTTİHAD VE TERAKKİ FIRKASI MERKEZİ, BANDIRMA'DA HALKIN KANINI EMEN BU MOLLA GARİP PAŞA'NIN TENKİLİNE KARAR VERMİŞSE...
EŞREF BEY'E DE BU EMRİ YERİNE GETİRMEK DÜŞMEZ Mİ? BEN EŞREF BEY'İN EMRİNDE ÇALIŞTIM, AMMA MOLLA GARİP PAŞA İŞİNE HİÇ BULAŞMADIM.

BU, EN KÜÇÜK OĞLUM ETHEM İSE EŞREF BEY BİZE GELDİĞİNDE ONA KARLI AYRAN HAZIRLAMAKTAN ÖTE BİR HİZMET VERMEMİŞTİR.

BÜYÜK OĞLUM REŞİD'E GELİNCE...
O, EŞREF BEY'İN YANINDA TRABLUSGARB SAVAŞINA KATILMIŞ, MUSTAFA KEMAL PAŞA'YLA DERNE'DE İTALYANLARA KARŞI ÇARPIŞMIŞTIR.
20

Dağda iyice bunaldıkları gün, Emre köyüyle bağlantıyı sağlayan bir haberci, atı köpükler içinde, telaşla geldi.
REŞİD BEY! İZMİR'DEN MEKTUP VAR!

RAUF Bey'den. "İzmir'deyim. Salihli'de EŞREF Bey'in çiftliğinde buluşalım." DİYOR. HEPİMİZE SELAM EDİYOR, GÖZLERİMİZDEN ÖPÜYOR.

ÜÇÜMÜZÜN BİRDEN BANDIRMA'DAN AYRILMASI İYİ OLMAZ! EVİMİZ OCAĞIMIZ ERSİZ KALAMAZ. SEN BEKARSIN. HELE GİT GÖR BAKALIM!

YANINA KÖYDEN BİR İKİ KIZAN ALI HAYDİ UĞUROLA!
SAĞLICAKLA KALIN!

ETHEM, RAUF Bey'in çağrısına çok sevinmişti. Atını tepelerden aşağı topukladı. Akşam karanlığında, Kızıska köyünde kalan hasta babasına uğradı, hayır duasını aldı, vedalaştı...
ABİLERİMİN İKİSİ DE NİZAMİ ORDU PİYADE SUBAYI. BENİM GİBİ ÇETECİLİKTEN YETİŞME DEĞİLLER. OYSA, YUNAN ORDUSUNA ANCAK "VUR-KAÇ"LA ZARAR VEREBİLİRİZ!
21

Ertesi gün, akşama doğru, Salihli... Kanlıboğaz vadisi ve EŞREF Bey'in çiftliği...
RAUF BEY'E BİRKAÇ ZİYARETÇİ GELİYOR. BAŞINA ÇERKEZ İŞİ SARMIŞ HEPSİ DE. HELE ŞU EN ÖNDE GELENE BAK!
ALLAH NAZARDAN SAKLASIN. BOYLU POSLU BİR KIZAN!

ETHEM'i tanımayan konak gözcüleri onu dışarda beklettiler. RAUF Bey kapıda görününce ETHEM koştu, elini yakaladı öptü eski kumandanının.
ESTAĞFURULLAH ETHEM BEY! REŞİD BEY, TEVFİK BEY NEREDELER!
22

BANDIRMA'DA EMRİNİZİ BEKLERLER! BABAM ARTIK YAŞLANDI. ONUN YANINDALAR!
ANLIYORUM!

AHMET BEY'LE TANIŞMIYORSUNUZ, DEĞİL Mİ? EŞREF BEY'İN KÜÇÜK KARDEŞİ. BUNUN BÜYÜĞÜ HACI SAMİ TÜRKİSTAN'DA BOLŞEVİKLERE KARŞI DÖVÜŞÜYOR.

(Bazı tarihçiler; RAUF ORBAY'ın, ÇERKEZ ETHEM'i Bandırma'da Emre köyündeki baba evinde ziyarete geldiğini, bu konuşmaların orada geçtiğini yazarlar. Oysa Çerkez ETHEM; kendi hatıralarında: "BEN O ZAMANLAR HÜKÜMETÇE TAKİP ALTINDA OLDUĞUM İÇİN DAĞLARDAYDIM!" diyor. -Zaten, Şubat ayı ortalarında İzmir Valisi'nin oğlunu kaçırıp fidye almak suçundan da aranıyordu. Bu nedenle buluşmanın EŞREF Bey'in Salihli'deki çiftliğinde olması akla daha yakın geliyor.)

Odayı dolduran efeler, zeybekler ve Salihli'li gençler HAMİDİYE KAHRAMANI RAUF Bey'i Soluk almaksızın dinliyorlardı.

MUSTAFA KEMAL PAŞA SAMSUN'DAN İTİBAREN TÜRK KURTULUŞ SAVAŞINI BAŞLATMAK BÜTÜN ASKERİ DEHASINI ORTAYA KOYACAK, BEN DE, EGE'DE GÜVENDİĞİM KİMSELERLE GÖRÜŞÜP MİLLİ MÜCADELENİN BAŞLADIĞINI BİLDİRECEĞİM.

Hüseyin RAUF Bey, 28 Ekim 1918'de Mondros'ta silah bırakışma anlaşmasını Bahriye Nazırı olarak imzalamıştı.. Sonra kurulan yeni hükümet içinde bakanlık görevi verilmeyince o da MUSTAFA KEMAL Paşa gibi Türk halkının arasına katılıp, İstiklal Savaşımıza varını yoğunu koymuştu.

BEN BANDIRMA'DAN GELİRKEN MANYAS YOLUNDA EŞREF BEY'İN AİLESİNİ DAYI EVİNE GÖTÜREN 10-15 KİŞİLİK SİLAHLI BİR GRUBA RASTLADIM. ATLILARI ALDIM BURAYA GETİRDİM.

EŞREF BEY'İN AİLESİNİ DE TRENLE BANDIRMA'YA, DAYILARININ YANINA GÖNDERDİM. BU ATLILAR SALİHLİ CEPHESİNİN ÇEKİRDEĞİNİ OLUŞTURACAK!

24

* Müfreze: Küçük askerî birlik.

BU MÜFREZEYİ* AHMET BEY'LE BİRLİKTE GÜÇLENDİRİN. BEN BURADAN MİRALAY (Albay) BEKİR SAMİ BEY'E GİDECEĞİM. SONRA ANKARA'DA ALİ FUAT PAŞA'YI GÖRECEĞİM... VE AMASYA'DA MUSTAFA KEMAL PAŞA İLE BULUŞACAĞIM.

RAUF Bey ve arkadaşlarının Ankara'ya doğru yola çıkma zamanı gelmişti. Yaylı arabalar hazırlanırken o; Çerkez ETHEM'i kolundan tutup biraz uzağa çekti...

RAHMİ BEY'İN(*) OĞLUNU KAÇIRIP FİDYE ALMAN DA MI İFTİRA ETHEM BEY?
HER DUYDUĞUNUZA İNANMAYIN KUMANDANIM. İFTİRA BUNLAR!
* RAHMİ BEY: İzmir Valisi.
İNGİLİZLERE ÇOK DOSTÇA DAVRANIYORDU. ONA BİR CEZA VERMEK İSTEDİM. YOKSA ŞAHSÎ çıkarım için yapmadım bunu!
ETHEM BEY'CİĞİM, İNGİLİZLERLE DOST DEDİĞİN KİMSEYİ AYNI İNGİLİZ YUNAN'A ZORLUK ÇIKARIYOR, DİYE TUTUKLAMIŞTI.
HAPSE ATILMIŞ VALİNİN ÇOCUĞUNU KAÇIRIP KARŞILIĞINDA PARA İSTEMEKLE SEN ONA CEZA VERMİYORSUN, ONU HAPSE ATTIRAN YUNAN'IN EKMEĞİNE YAĞ SÜRMÜŞ OLUYORSUN YANLIŞ MI?
26

Çerkez ETHEM, bölgedeki köy sahibi ağalara, beylere adam salıp millî mücadele için adam ve para yardımında bulunmalarını istemişti.. Amma

(*) Kuşçubaşızade AHMET: Eşref Bey'in küçük kardeşi, 1926 yazında ağabeyi HACI SAMİ'yle, ATATÜRK'e suikast için Sisam Adası'ndan Anadolu'ya geçtikleri sıra jandarmalarla giriştikleri çatışmada Hacı SAMİ'yle birlikte vurulup ölmüştü...

Ege'de, "Millî Direniş"in ve Kuva-yı Milliye'nin doğuşunda büyük gayretleri olan Albay BEKİR SAMİ* Bey, eli silah tutanları cepheye davet için köy-köy, kasaba kasaba dolaşıyor, halk önünde kaymakamlara, kumandanlara heyecan verici nutuklar çekiyor büyük tehlikeyi anlatmaya çalışıyordu... Fakat boşuna. Halk öylesine sinmişti ki... Akhisar'da onları kimse karşılamadı... Ne yiyecek, ne yatacak yer... Sonunda bir jandarma eri bir sini yemekle imdada yetişti.
ALBAYIM; KASABANIN LOKANTASINDA NE VARSA ALDIM GETİRDİM. BİRAZ YEMEK BOLCA SOMUN! BAĞIŞLAYIN!
* BEKİR SAMİ Bey: Kurtuluş Savaşında büyük yararlıkları görülen Bursa valisi
Karaosmanoğlu HALİT Paşa; 1000 atlı, 1000 piyade vaadiyle onları kasabasına götürmüştü. Ne yazık ki...
ÇOK MAHCUBUM. HALKIN HİÇ UMUDU YOK. SİZLERİ DE BURADA GÖRMEK İSTEMİYORLAR!
28
Bilinmeyen kişiler -aslında İngiliz ve Yunan'a satılmış hainler- aynı gece HALİT Paşa'yı çiftliğinde pusuya düşürüp öldürdüler...
DAN DAAN
AH! CAHİL KÖPEKLER!

Ege'nin acıklı durumu günü gününe Ankara'ya ulaşıyordu.

RAUF BEY'DEN, BEKİR SAMİ BEY'DEN GELEN TELGRAFLAR ÇOK KÖTÜMSER KUMANDANIM. EGE HALKI YUNAN ZULMÜNDEN VE PADİŞAHIN BASKISINDAN NE YAPACAĞINI BİLMEZ HALDE!

YAZ; EŞME 17'nci KOLORDU KUMANDANI BEKİR SAMİ BEY'E: ALDIĞIM ŞİFRENİZE GÖRE, DURUM KÖTÜDÜR AMMA UMUTSUZ OLMANIN DA ZAMANI DEĞİLDİR... HELE KUMANDANLARDA BÖYLE BİR ÇÖZÜLME OLURSA MİLLETE YANSIMASI FELAKET OLUR. DURUMUN KÖTÜLÜĞÜ TEŞKİLATSIZLIK... YAKINDA BÜYÜK GELİŞMELER OLACAK.

MUSTAFA KEMAL Paşa, o anda, Sıvas Kongresi'nden sonra Ankara'ya -İkisi çaput doldurma lastikli- 3 otomobille yola çıktıkları günü anımsadı. Yokluk, her açıdan en üst düzeydeydi.

EFENDİM, BÜTÜN PARAMIZLA ANCAK 20 YUMURTA BİR OKKA PEYNİR VE BOLCA EKMEK ALABİLDİM.

29

Günlerce yalvarmadan sonra, Bitlis eski valisi MAZHAR MÜFİT (Kansu) Bey'in Osmanlı Bankası müdüründen alabildiği borç para ve Amerikan Mektebinin hediyesi benzinle, karlı bir günde yola çıkmışlardı...

TAMAM, PAŞA'M! BEN BORÇLANDIM. YÜZBAŞI BEDRİ BEY TÜCCAR SIFATIYLA KEFİL OLDU, 1000 LİRA ALDIK. YOLA ÇIKABİLİRİZ!

Çerkez ETHEM beklemediği bu davranışa çok içerlemişti...
DEMEK ETHEM BEY TOPAL EŞŞEKLE KERVANA KATILMAYA KALKIŞIYOR, ÖYLE Mİ!
KIZANLAR TOPLANSIN, BU GECE BİRAZ İŞLERİMİZ OLACAK!
KALKIIN UYANIIN! KÖYÜMÜZ YANIYOR KOŞUUN!
Ve o gece Çerkez ETHEM'in adamını tersleyen ağanın birkaç köyünden biri cayır cayır yanıp kül oluverdi...
Selçuk'la Torbalı arasında, işgalci Yunan taburlarının dağlara kaçamayan yaşlı, çocuk ve kadınları bataklıklara sürerek öldürdüklerini duyan Aydın'lılar İzmir'deki Yunan Kumandanlığına bir "İşgale Davet Heyeti" göndermişlerdi.(*)
YAPMAYIN! ALLAH'INIZ YOK MU SİZİN!..
AAAAA
DAAN DAN
30
(*) Teoman ERGÜL'ün "KURTULUŞ SAVAŞI'NDA MANİSA" adlı eserinden.

...dınlıların İzmir'e "İşgale Davet Heyeti" gönder...
...ür kentlerde de bu kötü yolun benimsenmesine yol
...mıştı.

AKHİSAR'DAN DA BİR TÜRK HEYETİ GELDİ, BİZİ İŞGALE DAVET EDİYORLAR, SAYIN KUMANDANIM! BİR ELLERİNDE TUZ ÖBÜRÜNDE EKMEK*

KİH KİH KİHI..

HAH HAH HA!.. GELSİNLER!

* Tuz-Ekmek: Doğu töresince dostluk, kardeşlik simgesi.

...hakim olmak için sert yollara başvumanın şart olduğunu anlamıştı.

DRAMA'LILARA HABER SALINDI MI? GÖNEN, BALIKESİR, KİRMASTİ, BANDIRMA VE BURSA'DA NE KADAR ÇERKEZ VARSA HEPSİ BURAYA GELSİN!

DEĞİRMEN YOLUNDA HALKIN EKMEK ÇIKINLARINI ALAN O 4 ASKER KAÇAĞINI DEĞİRMEN ÖNÜNDE ASIN!

ETHEM BEY'İN ADAMLARI ASTI BUNLARI!

HAK YERİNİ BULDU. ORDUDAN KAÇIP KÖYLÜYÜ SOYMAK NE DEMEK!

BİRKAÇ AY ÖNCE İZMİR VALİSİNİN OĞLUNU KAÇIRIP FİDYE İSTEDİĞİ ZAMAN HERKES ÇERKEZ ETHEM'E ŞAKİ GÖZÜYLE BAKIYORDU. OYSA...

ŞU ÇOCUK KAÇIRMA OLAYINI ANLATSANA DEDE!

Salihli'li dedenin anlattığı gibi, gerçekten; ÇERKEZ ETHEM, adamlarıyla İzmir'de pusuya yatıp, Vali RAHMİ Bey'in oğlu küçük ALPASLAN'ı okul çıkışı otomobile binecekken.. bakıcılarının arasından kaptıkları gibi...
ÇOCUK BENDE ETHEM BEY!
ÇAL KIRBACI ŞAKİR! BORNOVA'DAN DOĞRU AHMETLİ YOLUNA!
... bir faytona atıp kaçırmıştı.
Çocuğu Salihli'de Süleymaniye köyünde bir bağ evinde saklayan ÇERKEZ ETHEM, gelen aracıların yalvarmalarına bakmayıp diretmişti.
ETHEM BEY, İSTEDİĞİNİZ 50 BİN LİRA ÇOK PARA! RAHMİ BEY ZATEN TUTUKLU. BU PARAYI NEREDEN BULSUN?
BULUR, BULUR! İTTİHAT VE TERAKKİ FIRKASININ EMANETİ DAĞLARCA ALTIN PARA VAR ONDA! VERSİN, FUKARAYA DAĞITACAĞIM!
32
50 000 LİRAYI ALDI ÇOCUĞU VERDİ ÖYLE Mİ! PEKİ, PARAYI FUKARAYA DAĞITTI MI DERSİN DEDE?
FUKARA DEDİĞİ KENDİ KIZANLARI OLABİLİR... ETHEM BEY İYİ PARA VERİYOR DİYE ORDUDAN KAÇAN, HAPİSTEN ÇIKAN ONA SIĞINIYOR!

Bandırma, Adapazarı, Bursa yönlerinden koşup gelen çerkezlerle ETHEM Bey'in çetesi birdenbire çok güçlü bir silahlı birlik olmuştu. Akhisar cephesinde Yunan'la Kuvayı Milliciler arasında kıyasıya kavgalar olurken o daha da güçlü olmaya çalışıyordu.

GÜCÜMÜZ YETTİĞİNCE YARDIM EDİYORUZ, ETHEM BEY! MUSTAFA BEY'İN KUVA-YI MİLLİSİNİ BİZ DONATTIK!

ETHEM Bey'in akıl hocası büyük ağabeyi Çerkez REŞİT Bey'di.

BU, MUSTAFA ŞAHYAR'LA POYRAZ'LILARI EMRİN ALTINA ALAMADIĞIN SÜRECE KİMSEYE SÖZ GEÇİREMEZSİN, ETHEM! BENİ DİNLE: YAPACAĞIN İLK İŞ...

İşte bugünlerde, 57. Tümen'den Yüzbaşı Ahmet, Çine'nin Madran dağlarına çekilmiş, yaşamını eşkiyalıkla sürdüren 21-22 yaşlarında YÖRÜK ALİ adlı genç bir efeyi sığındığı dağ mağarasında ziyaret ediyordu...

ALBAYIM ŞEFİK BEY DİYOR Kİ; DEVLETİN ARTIK NE ZAPTİYESİ KALDI NE JANDARMASI. HER YANI YUNAN İŞGAL ETTİ.. VATAN ELDEN GİDİYOR. YÖRÜK ALİ GELSİN, DÜZE İNSİN, YİĞİTLİĞİNİ, NİŞANCILIĞINI YOKSUL MİLLETE DEĞİL YUNAN GAVURUNA KARŞI KULLANSIN, DİYOR!

3-5 KIZANLA BEN NE YAPABİLİRİM Kİ, YÜZBAŞIM?

Bu sırada, Akhisar'a gelen 17'nci Kolordu Kumandanı Albay BEKİR SAMİ Bey, otelinde topladığı kasaba ileri gelenlerine silahlanıp direnişte bulunmayı öğütlüyordu.

NEDİR BU HAL, EFENDİLER! TAKLAR HAZIRLAMIŞ, KURBANLIK KOYUNLARI YUNAN BAYRAĞI RENKLERİNE BOYAMIŞ, DÜŞMANI BEKLİYORSUNUZ. UTANMIYOR MUSUNUZ!

TEZ, EVLERİNİZE GİDİN! PARA, SİLAH NEYİNİZ VARSA ALIN, HALKIN BAŞINA GEÇİN, DÜŞMANA KASABA DIŞINDA KARŞI KOYUP ŞEREFİNİZİ, NAMUSUNUZU, IRZINIZI KORUYUN!

Üstü-başı düzgün, fesi kalıplı biri* BEKİR SAMİ Bey'i, yanındaki KÂZIM (Özalp) Bey'i ve yaver Yüzbaşı SELAHADDİN'i tek tek süzdükten sonra ağlamaklı konuştu.

EFENDİM, HÜKÜMET BİR ŞEY YAPAMIYORSA, ASKER GÖNDEREMİYORSA, BİZLER NE YAPABİLİRİZ, HATTA, ŞU TOPLANTIMIZI DUYAN YUNAN BİRAZ SONRA GELİP BİZİ EN AĞIR BİÇİMDE CEZALANDIRACAKTIR!

(*): Celal BAYAR, bu kişinin Musazade RIZA Bey olduğunu belirtir...

DEFOLUN GİDİN KARŞIMDAN PEZEVENK RUHLU HERİFLER! BEN DE SİZLERİ ERKEK SANMIŞTIM!

Albay BEKİR SAMİ Bey yaşadığı bu acı teslimiyet olaylarını, aynı gün Havza'da bulunan 9. Ordu Müfettişi MUSTAFA KEMAL PAŞA'ya bildiriyordu.

...VE BÖYLECE -MANİSA'DA, 48 000 TÜFEK, 8 KAMALI TOP, MİLYONLARCA MERMİ, VATANSIZ BİR MUTASARRIF, ÂCİZ BİR KUMANDAN YÜZÜNDEN DÜŞMANA BIRAKILMIŞ VE YUNAN HİÇBİR OLAYLA KARŞILAŞMADAN MANİSA'YI İŞGAL ETMİŞTİR.

34

MUSTAFA KEMAL Paşa'nın telgrafı okuması bitince açık mavi gözleri biraz daha buğulandı. Albay BEKİR SAMİ'den gelen acı haberler, son günlerde iyice azmış olan böbrek sancılarını bile unutturmuştu "Sarı Paşa"ya... Çok üzülmüştü... Amma hiç şaşırmamıştı.

Bunu bildiği için "Mondros" silah bırakışması imzalanınca, Suriye cephesinden döner dönmez, sivil giyinip Fındıklı Meclis-i Mebusan sarayına koşmuş, TEVFİK PAŞA kabinesini -güven oyu verdirmeyerek- düşürüp AHMET İZZET Paşa'yı yeniden sadrazamlığa getirmeye çalışmıştı. Onun kabinesinde Harbiye Nazırı olması imkanı vardı. Ancak o zaman, dövüşmeden, savaşsız, masa başında, mantıkla, zekâyla, ulusunun başına yeni bir belâ sarmadan yenecekti Batının orta zekalı istilacı devlerini...

TALAT Paşa, sadrazamlığı terk etmek zorunda kaldığında, ENVER PAŞA, kurulacak yeni kabinede MUSTAFA KEMAL Paşa'nın -kendi yerine- Harbiye Nazırı olmasını şartlardan biri olarak önermişti...

Aydın'dan İzmir'e "işgâle davet" heyeti gitmesine, Manisa'da ve başka kentlerde halkın savaşa isteksizliğine rağmen, yine de bütün Ege'de gizli gizli bir direniş hazırlıkları olduğu gözden kaçmıyordu. İzmir'de silahı alınmış orduda kalmayı onuruna yedirmeyen genç subaylar gizlice kaçıp başka bir kimlikle Kuva-yı Milliye'de görev alıyorlardı. Orduda kalan üst rütbeliler de, ordunun kilitli cephaneliğini halkın soymasına göz yumuyorlar, hatta yardımcı oluyorlardı.

HAYDİ, YETER! BU GÜNLÜK BU KADAR! ŞİMDİ, ÇABUK UZAKLAŞIN BURADAN!

ASLAN KUMANDANIM!

Aydın'da Albay ŞEFİK (Aker)in düze indirip askerî birlik haline soktuğu YÖRÜK ALİ EFE çetesi, şimdi Yunan'a kan kusturuyordu.

DEMİRCİ MEHMET EFE, Mahmut CELAL Bey'i (Bayar) ve daha pek çok subayı danışman tutmuştu. Aslında astığı astık, kestiği kestik acımasız bir eşkiyaydı. Amma, Yunan Anadolu içlerine doğru ilerleyince DEMİRCİ EFE, Denizli ve Aydın yöresinin en büyük umudu olmuştu. Afyon'da Süvari alayı kumandanı REFET Bey (Bele) en yakın dostu, danışmanıydı artık.

Ahmetli'de Yunan'la kıyasıya kavgalar olurken ÇERKEZ ETHEM, Salihli'de askeri gücünü arttırmaya bakıyordu. Başka birlikten kopanlar gelip onun emrine giriyorlardı: İştipli HALİL, Kako MEMED, Giritli ŞEVKİ, Sarı Efe Edip Bey.. en son da, serezli hapishane gardiyanı PARTİ pehlivan gibi...
TAM ZAMANINDA GELDİ. ŞİMDİ ALAŞEHİRLİ'NİN DEFTERİNİ RAHATÇA DÜRERİZ.
ETHEM BEY, İŞTE! PARTİ PELVAN GELİYOR!
KAÇ GÜNDÜR YOLUNU GÖZLÜYORUZ KOCA PELVAN. NİYE GECİKTİN?
ZAPTİYELER YOLLARI TUTMUŞ. BİLİYORSUN, DAMAD FERİD, HALKA YARANMAK İÇİN BİZLERİN BAŞINI YEMEK SEVDASINDA!
37
UZUN YOLDAN GELDİN SEN HELE KIZANLARINLA BİR DİNLEN, SOLUKLAN. BENİM SALİHLİ KAYMAKAMIYLA BİR İŞİM VAR!
Kaymakamlıkta...
MİLLETİ ETHEM'E UYMAYIN, AVRUPA'YI KIZDIRMAYIN DERSİN HA!
ETHEM BEY SAKİN OLUN! BİR YANLIŞ ANLAŞILMA VAR!

Kaymakam HASAN FİKRET Bey'i Salihli halkının gözü önünde kasabadan kovdular.
DİRENİŞ BOŞUNADIR. BÜTÜN AVRUPA DEVLETLERİ BİZE BÜSBÜTÜN DÜŞMAN OLACAKLAR! GÜNAHI BOYNUNUZA!
DAN DAN
ÇABUK UZAKLAŞ! GÖZÜM GÖRMESİN SENİ!
DAN
HASAN FİKRET Bey bu biçim konuşmaları Alaşehirde de sürdürünce oradan da atılmış, İstanbul'a dönmek zorunda kalmıştı. Ona büro işi verdiler.

Silahı elinden alınmış ordudan kaçan subaylar, işgal tehdidi altındaki kasabalara dağılmış, ilk günlerin şaşkınlık ve korkusunu atlatan halkla birlikte ilk "milis"* örgütlerini savaşa hazırlamaya başlamışlardı.
BENİM GERÇEK ADIMI VE KİMLİĞİMİ AKLINIZDAN ÇIKARIN! ORDU KUMANDANLARINI ZOR DURUMDA BIRAKMAYALIM.
* Milis: Sivil direnme örgütleri
38

ÇERKEZ ETHEM, 2 metreye yakın boyuna, geniş omuzlarına karşın sağlık açısından oldukça dertliydi. Sık sık mide kanaması geçirir, ya da yüksek ateşten yataklara düşerdi. Gene böyle ateşler içinde yandığı bir gün...
ETHEM BEY, POYRAZ ÇETESİNDEN BİNBAŞI AHMET DİYE BİRİ GELMİŞ SALİHLİ'DE KARARGAH KURMUŞ, ADAMLARIMIZI AYARTIYOR!
HASTALIĞIMI FIRSAT BİLDİLER DEMEK! TEZ ATIMI HAZIRLAYIN, SİLAHLARIMI GETİRİN!

ETHEM Bey, silahlarını kuşanmış, uzun çerkez hançerini kuşağına sokuştururken abisi REŞİT Bey odaya girdi.

BU NE HAL ETHEM. DELİRDİN Mİ SEN! BONCUK BONCUK TER DÖKÜYORSUNU ZORUN NEDİR? KENDİSİNE BAKMAYI BİLMEYEN KUMANDANA ASKERİ İTAAT ETMEZ!

REŞİT BEY! (*) ADAM GELMİŞ BENİM BÖLGEMDE KARARGAH KURUYOR. EŞRAFLA GİZLİ TOPLANTILAR YAPIYOR. ALAŞEHİR'Lİ MUSTAFA BİRKAÇ ADAMIMI KANDIRIP GÖTÜRMÜŞ. BUNLARA HADLERİNİ BİLDİRMEM GEREK!

*: Ağabeylerine "BEY" diye hitabederdi.

SEN YAT, BİR AN ÖNCE İYİ OLMAYA BAK! BEN ŞİMDİ GİDER POYRAZ'LILARLA GÖRÜŞÜR, İŞİ SENİN İSTEDİĞİN GİBİ HALLEDERİM.

REŞİT Bey, Roma'lılardan kalma şehir kalıntıları içinden geçip Salihli'nin kuzeyindeki Dibek Dağları'na yerleşik Poyraz köyüne giderken bir yerliden de bilgi almayı ihmal etmiyordu...

KÖYÜN AĞASI ALİ BEY'DİR. EŞREF AĞA, SALİHLİ'Lİ BEKİR BEY, KOPUK OSMAN BEY SÖZÜ GEÇEN KİŞİLERDİR. BU POYRAZ'LILAR YÜZYILLAR ÖNCE OSMANLI'YLA BURAYA GELİP YERLEŞMİŞ TÜRKMEN YÖRÜKLERİ ASLINDA! SİLAHLI BİRLİKLERE AHMET BİNBAŞI KUMANDA EDER!

39

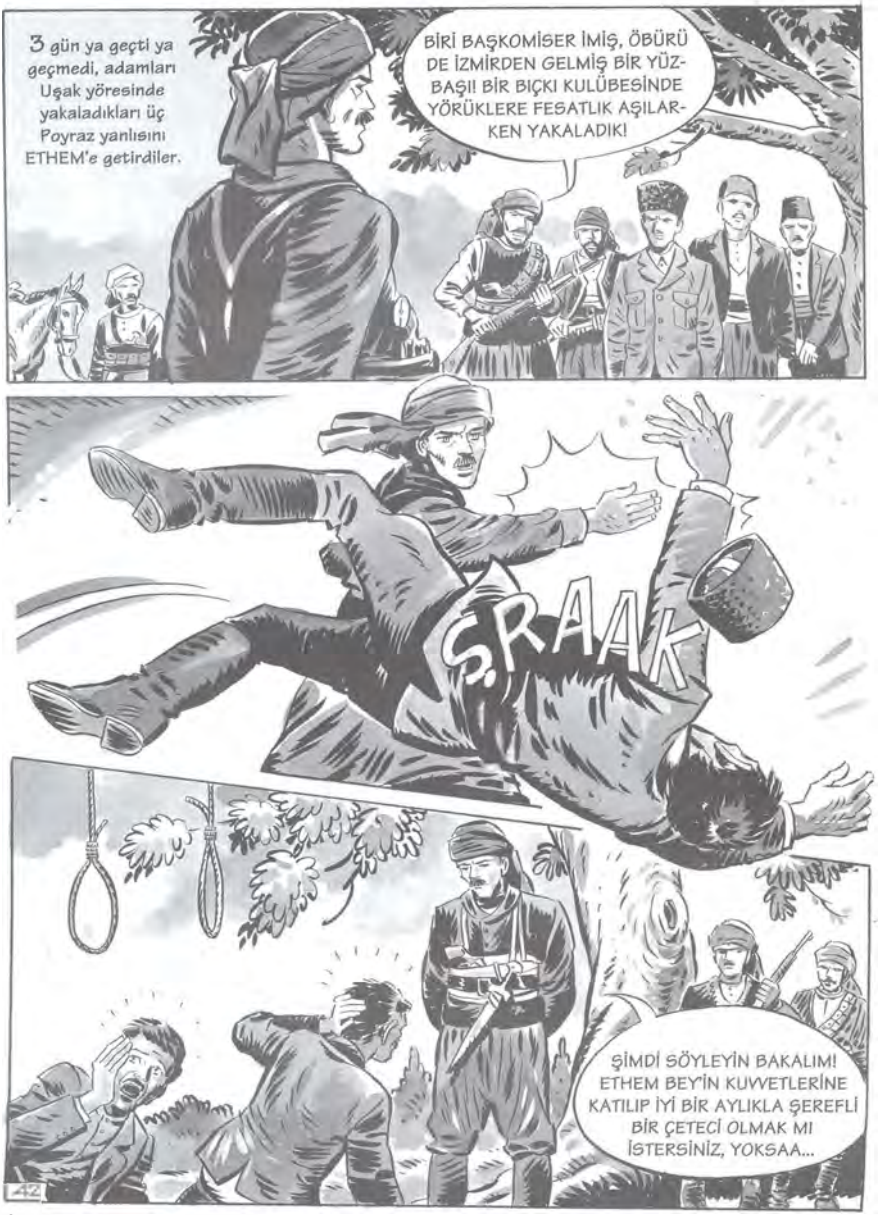

Poyraz köyün ağası ALİ Bey, REŞİT Bey'i sıcak karşıladı.
REŞİD BEY, BİZİM SİZE SAYGIMIZ TAMDIR. ARTIK MEB'US DA SEÇİLDİNİZ. BAŞIMIZIN ÜSTÜNDE YERİNİZ VAR... GEL GELELİM, ETHEM BEY ÇOK HIRSLI... ÇİZMEYİ AŞIYO... HEPİMİZİ EMRİ ALTINA ALMAK İSTİYO!..
HÂŞÂ, ESTAĞFURULLAH! YALNIZ, ETHEM BEY NE DE OLSA, ESKİ BİR ÇETEDİR. TEŞKİLAT-I MAHSUSA'DA GÖREV ALMIŞ, EŞREF BEY'LE ÇALIŞMIŞ BİR KİMSEDİR.
ANLADIK REŞİT BEY, AMMA, BİR BÖLÜK ATLISI BİZİM KÖYLERDEN PARA VE KOYUN TOPLAYIP BANDIRMA'YA GÖNDERİYOR! BİR İKİ SES ÇIKARMADIK. AMMA SONU GELMİYO BU İŞİN! ETHEM BEY'İN YAPTIĞI YİĞİTLİĞE SIĞMAZ. YOKSA...
TAM BİR YÖRÜK! AÇIKSÖZLÜ, SAF VE CAHİL! BUNLARI İDARE ETMEK HİÇ ZOR DEĞİLDİR!
REŞİT Bey, o akşam ETHEM'in Salihli'deki çiftlik karargahına çok iyimser haberlerle döndü.
ETHEM BUNLAR KÖYLÜ.. RENÇBER SENİNLE AŞIK ATAMAZLAR! SAKİN OL, İYİLEŞMENE BAK!
Oysa.. Ertesi gün ikindi namazına doğru...
ALİ BEY! ÇERKEZ ETHEM'İN 3 HAS ADAMI BİZE SIĞINMAYA GELDİ!..
GÜZEEL! SİLAHLARINI ALIN, ÇARDAK ALTINA GETİRİN!
40

Çerkez ETHEM'in has adamı GAVUR ALİ çok doluydu
SON İKİ AYDIR MAAŞIMIZI VERMEDİ. "PARA YOK!" DİYOR. OYSA KUVAYI MİLLİYE İÇİN TOPLADIĞIMIZ KOYUNLAR DOĞRU BANDIRMA'DAKİ KÖYÜNE GİDİYOR, SATILIYOR!
BUNLARI BİLİYORUZ DA SENİN AĞZINDAN DUYMAK ÖNEMLİ. ANLAT BAKALIM, BAŞKA?

Ertesi gün..
POYRAZ'LI HACI ALİ BEY, SENİ VE BENİ YEMEĞE DAVET EDİYOR. "YALAN-YANLIŞ SÖZLERE KANIP BİRBİRİMİZİ KIRMAYALIM" DİYE HABER SALMIŞ!
HERHALDE BU TUZAĞA DÜŞMEYECEKSİN?
41

ONU BİR İKİ GÜN OYALAYALIM. ADAMLARIM BİR İZ PEŞİNDE. HACI ALİ'NİN HAKKIMIZDA İYİ ŞEYLER DÜŞÜNMEDİĞİNİ GÖRECEKSİN!

BANA GELEN GİZLİ HABERLERE GÖRE BUNLAR "İNGİLİZ MUHİBLER CEMİYETİ" İLE ÇOK YAKIN İLİŞKİLER İÇİNDELER.
ÇOK EVHAMLISIN* ETHEM!
*: Şüpheci

3 gün ya geçti ya geçmedi, adamları Uşak yöresinde yakaladıkları üç Poyraz yanlısını ETHEM'e getirdiler.
BİRİ BAŞKOMİSER İMİŞ, ÖBÜRÜ DE İZMİRDEN GELMİŞ BİR YÜZBAŞI! BİR BIÇKI KULÜBESİNDE YÖRÜKLERE FESATLIK AŞILARKEN YAKALADIK!
ŞRAAK
ŞİMDİ SÖYLEYİN BAKALIM! ETHEM BEY'İN KUVVETLERİNE KATILIP İYİ BİR AYLIKLA ŞEREFLİ BİR ÇETECİ OLMAK MI İSTERSİNİZ, YOKSAA...
42

Çınar ağacından sallanan iki ip, yüzbaşıyla başkomiserin çabucak karar vermelerine çok yardımcı oldu. İkisi de ETHEM Bey'in müfrezelerine girmeyi kabul ettiler. Üçüncü "münafık" bozguncu sağlıksız, yaşlı bir köylüydü. Çerkez ETHEM onu birliklerinde görmek bile istmedi.

Böylece; Çerkez kardeşlerden REŞİT Bey, politik girişimlerle, yani, konuşma yeteneği ile, ETHEM Bey de bilek zoruyla, acımasız, kural tanımaz tutumu ile Salihli'de gün güne güçlenirken, asker kökenli Binbaşı SABRİ Bey de, vatanı para karşılığında savunmak gibi utanç verici bir usûl icad ediyordu.

O günlerde (1919 Temmuz'u) SART bölgesinde toplanan 300 kişilik bir Kuva-yı Milliye birliği, AHMETLİ'deki Yunan ordusuna karşı kahramanca direniyordu. BİRGİ kasabası bir gün düşmanın eline geçiyordu, ertesi gün Türklerin...

MUSTAFA (Şahyar) Bey, Yunan işgaline karşı direnişe geçen ilk Kuva-yı Milliyecilerdendi. Alaşehir'li genç, atak bir vatanseverdi. (CELAL BAYAR, anılarında ondan, "EN DÜZGÜN BİRLİKLER MUSTAFA BEY'İN BİRLİKLERİYDİ." diye söz eder.

9 Temmuz 1919'da, padişahın İstanbul'a çağrısına uymayan MUSTAFA KEMAL Paşa, yalnız 9. Ordu Müfettişliğinden değil, çok sevdiği askerlik mesleğinden de istifa ediyor, kendi deyişiyle: "SİNEİ MİLLETTE BİR FERD-İ MÜCAHİT" olarak kutsal amaç kurtuluş için çalışacağını, hem İstanbul hükümetine, hem vatana hem de bütün dünyaya duyuruyordu. (Paşa'nın sivil elbisesi olmadığı için o gün Erzurum valisinin çok az giydiği redingotu giyinmişti.)

Ağustos'un sıcağında, Uşak'lı kaymakam İzmir eski polis müdürü HACİM MUHİTTİN Bey de, Erzrum Kongresi'nden ayrı olarak Bursa ve Balıkesir'de düzenlediği başarılı "REDD-İ İLHAK" Kongrelerinden sonra şimdi ALAŞEHİR KONGRESİ için çaba harcıyordu. İşi çok zordu. Daha ilk toplantı günü ÇERKEZ ETHEM'den aldığı zehir zemberek bir mektup ortalığı karıştırmıştı.

HACİM MUHİTTİN Bey tartışmanın uzamasını istemedi.

EFENDİLER! BU AKŞAM ÇERKEZ REŞİT BEY'İN ÇİFTLİĞİNDE YEMEĞE DAVETLİYİM. POYRAZ'LI HACI MEHMET BEY'LE ÇERKEZ İDRİS EFENDİ DE GELECEKLER. BEN ÇAĞIRTTIM. BU ANLAMSIZ ÇEKİŞMEYİ BİR TATLIYA BAĞLAYACAĞIMI SANIRIM!

O gece, Salihli'deki , EŞREF Bey'in çiftliğinde paşalar gibi ağırlanan Kongre Başkanı ertesi günkü oturumda ÇERKEZ ETHEM'i haklı görür gibi bir konuşma yaptı... Belli ki geceki ziyafette REŞİT Bey'in konuşma yeteneği çok güzel çalışmıştı.

ARKADAŞLAR! TARAFSIZ İYİ BİR CEPHE KUMANDANI SEÇEBİLİRSEK NE MUSTAFA BEY NE DE POYRAZ'LI ALİ BEY CEPHE GERİSİ İŞLERE KARIŞMAYA CESARET EDEMEZLER!(*)

(*): Kurtuluş Savaşında MANİSA - Teoman ERGÜL'den.

REŞİT Bey bölgeyi ele geçirmeyi kafasına koymuştu. Kardeşi ETHEM'e, şeytanın aklına gelmeyecek öğütler veriyordu...

"MÜTEVELLİZADE TEVFİK BEY'İN BİR ADIM ARDINDAN YÜRÜ." DİYORSUN AMMA... O HERİF KAPISINA AMERİKAN BAYRAĞI ASMIŞ, KUVA-YI MİLLİYE DÜŞMANI BİR HAİN!

İŞİN O YANI BİZİ İLGİLENDİRMEZ. ÖNEMLİ OLAN ALAŞEHİR'Lİ MUSTAFA'YI ŞEYTANI KADAR SEVMİYOR OLMASI... ŞEHİRDE DE BÜYÜK SAYGINLIĞI VAR!

46

SANA GÜZEL BİR HABERİM VAR! POYRAZ'LI ALİ BEY BİZİ YEMEĞE DAVET EDİYOR. "BARIŞALIM!" DİYOR. DEMEK Kİ YOLA GELİYOR!
SEN, YUSUF BEY'İ AL GİT. BENİM HASTA OLDUĞUMU SÖYLERSİN!
SEN NEDEN GELMİYORSUN? HASTA FALAN DEĞİLSİN ÇOK ŞÜKÜR!
ÇÜNKÜ BU YEMEK BİR TUZAK REŞİT BEY! YEMEKTE İKİMİZİ DE TEMİZLEYECEKLER!
BUNA NASIL CÜR'ET EDEBİLİRLER, ETHEM!
GAVUR ALİ'Yİ ÇAĞIRIN!
GAVUR ALİ Mİ?
HÜRMETLERİMİ ARZEYLERİM REŞİT BEY AĞAM!
GAVUR ALİ?! SEN POYRAZ'LILARA SIĞINMAMIŞ MIYDIN NAMUSSUZ!!!
HAYIR REŞİT BEY, ONU ORAYA BEN GÖNDERMİŞTİM, BANA GİZLİCE HABER UÇURSUN DİYE!
47

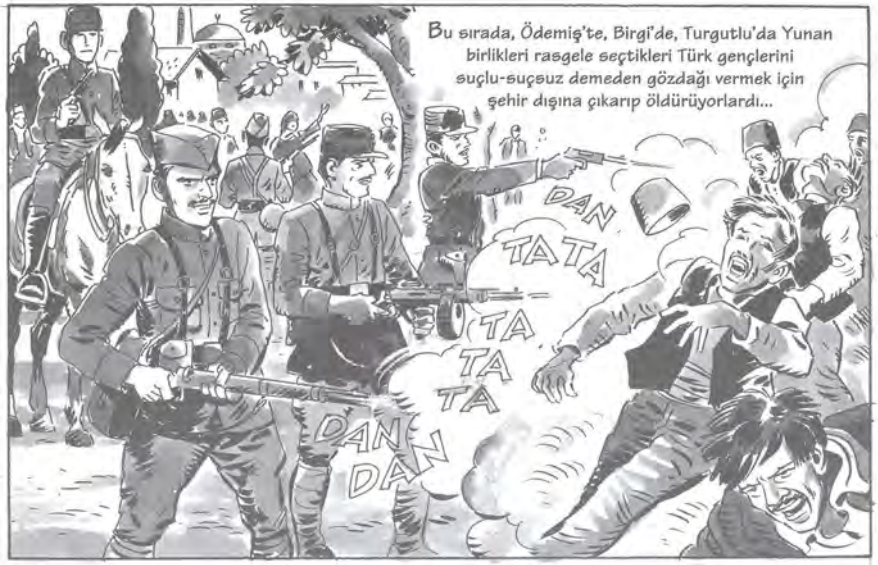

(*): TEŞKİLAT-I MAHSUSA; bugünkü MİT. Milli istihbarat Teşkilatı... "Gizli Haber Alma Örgütü, EŞREF BEY, TEŞKİLAT-I MAHSUSA'nın ilk başkanlarından. 1919 yazında, *Geyve*'de, Ali FUAD (*Cebesoy*) Paşa'nın emriyle, gizlice ilk telgraf hattını çekmekle meşguldü.

Yunan ordusunun bu insanlık dışı davranışları, İzmir'deki İşgal Orduları Kumandanlığını çok zor duruma sokmaya başlamıştı. Bazı birlikleri geri çekip ağır cezalar verdiler.

REŞİT Bey, yanına ETHEM Bey'in karargah kurmayı olan YUSUF Bey'i ve 15 kadar koruma atlısını alarak ziyafet yerine doğru yola çıktı. ÇERKEZ ETHEM çiftlikten daha önce 30-40 atlısıyla ayrılıp bilinmeyen bir yöne gitmişti...

Gün; Ağustos'un 27'siydi. Salihli üstündeki boğucu sıcak yeni yeni kalkıyordu. REŞİT Bey'le adamları tam davet yeri Kemerli Han'a yaklaştıkları sıra...

REŞİT BEY AMAN!..

YUSUF Bey, birden atıldı. Önlerindeki çeşme ardında silahlı iki karaltı sezmişti.

Silahlı iki karaltı, Poyraz'lılardan Gebeşli Osman'la Çerkes MUSTAFA'ydı. Sadece yüzlerine su çarpmak için gelmişlerdi Çeşme'ye. REŞİD Bey'den haberleri bile yoktu.

YUSUF Bey Çeşmenin tam karşısındaki iki katlı hana bir el işareti yaptı. Poyraz'lı iki efe çeşme yalağı içine cansız düştüler.

BANG BANG BANG

Silah sesini duyan Poyraz'lılar dışarı fırladılar... Bastılar tetiğe...
BANG BANG
BANG
AMAN!
ÇERKEZ ETHEM'in en gözüpek iki adamı sundurmadan aşağı cansız düştüler...
BU SOKAKTAN ÇIKALIM PUSUYA DÜŞÜRÜLDÜK!
ETHEM BEY GELİYOR!
DAAN DAN DAN
51

Kemerli Han'ın bulunduğu mahalle bir anda kuşatılmıştı. Karşılıklı yaylım ateş aralıksız sürüp gidiyordu..
REŞİT BEY NEREDE?
SELAMETTE! YALNIZ POYRAZ'LILAR ÇOKLUK. BAŞA ÇIKAMAYACAĞIZ GİBİ!
ALAŞEHİR YOLUNU KESİN! ORADAN YARDIM ALMALARINI ÖNLEYİN! BANA BİR SAHRA TELEFONU GETİRİN! AKHİSAR KUVA-YI MİLLİYE KUMANDANINI TELEFON BAŞINA ÇAĞIRIN!
* Sahra telefonu: Gezici telli telefon.
52
Alaşehir'de Hacim MUHİDDİN Başkanlığı'nda Hareket-i Milliye Kongresi en sıcak oturumlarından birini yapıyordu. Gelen bir haber salonda bomba gibi patladı.
HACİM BEY! ÇERKEZ ETHEM BEY, KUVA-YI MİLLİYE KUMANDANINDAN BİR SÜVARİ MÜFREZESİ İSTEMİŞ..." MÜFREZE VERMEZSEN BEN DE BENİM CEPHEYİ YUNAN'A AÇARIM!" DİYORMUŞ!
OLUR MU ÖYLE ŞEY BE YAHUI GAVURA KIZIP ORUÇ BOZULUR MU!(*)
* Hacim MUHİDDİN'in kendi notlarından.

Poyraz'lılar, köy çocuklarıydı, hepsi rençberdi, amma yörüklere has bir beceriyle, ÇERKEZ ETHEM'in çeteci atlılarına karşı yaman bir savunma kavgası veriyorlardı. Bir Poyraz'lıdan bir ETHEM Bey'den... Sokak araları cansız yatan inleyerek kıvranan efelerle doluydu.

Çerkez ETHEM'in atlıları bu tür çıkış yollarını tutmuşlardı.

AHMETLİ CEPHESİNDEN TELEFON ETHEM BEY! YUNAN SALDIRIYA GEÇMİŞ!
BU POYRAZ'LILARA SIRTIMI DÖNEMEM! YUNAN GAVURUNDAN DAHA MUZIR BUNLAR!
ÇABUK KOPUK OSMAN'IN EVİNİ YAKIN!
ALLAH DİYEN MEVKİİNDEN BOZDAĞLI İSMAİL EFE'YLE ŞAKİR BEY (ÜNALAN) BİRER MÜFREZEYLE SALİHLİ'YE İNİP ARAYA GİRSİNLER... ETHEM BEY'E CEPHEDE DURUMUN SON DERECE NAZİK OLDUĞUNU ANLATSINLAR!
Telefonun öbür ucunda...
KOPUK OSMAN'IN EVİNİ YAKIN! ÜÇ NO'LU MAKİNELİ KOMŞU EVLERİ TARASIN!
54

Akşamüstü başlayan çatışma bütün gece aralıksız sürdü. Poyraz'lılar bir mahallede kuşatılmış olmalarına karşın inatla direniyorlardı. Çerkez ETHEM, araya giren Salihli ileri gelenlerinin ricalarını hiç dinlemiyordu. 12 saatlik çatışma sonunda Poyraz'lıların kumandanı Binbaşı AHMET kendi karargahında, REŞİT Bey'e esir düşmüştü...

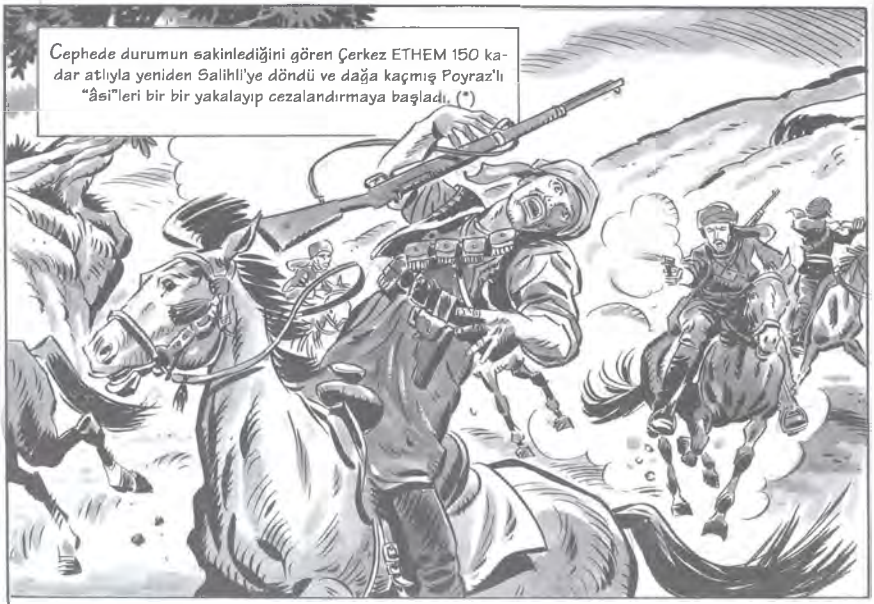
AT SİLAHINI BİNBAŞI! ELİMDESİN! YOKSA...

ETHEM Bey, sonunda Bozdağ'lı İSMAİL EFE'nin ısrarı üzerine anlaşmak zorunda kaldı.

PEK ALA, GİTSİNLER! AMMA BEN ONLARLA SONRA GENE HESAPLAŞACAĞIM!

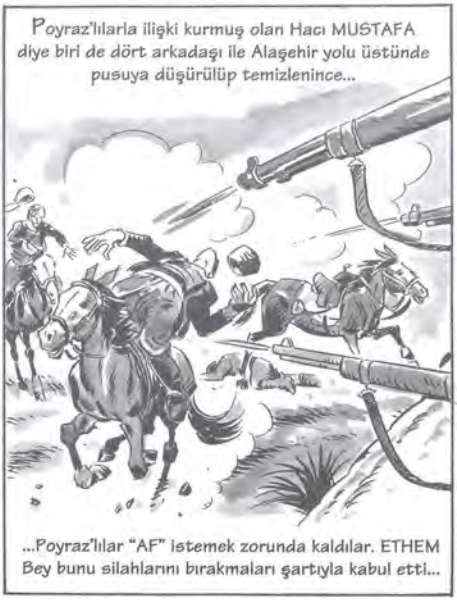
55

Poyraz'lılar Salihli'yi terkedince Çerkez ETHEM hemen cepheye koştu. Yunan ordusu Bintepeler'de kanlı bir çatışmadan sonra yeniden Ahmetli cephesine çekilmek zorunda kalmıştı.

(*): "ÇERKEZ ETHEM'in HATIRALARI"ndan. (Bu hatıraları Hafız REŞAD kaleme almıştır. -Cemal KUTAY-

Poyraz'lılar; Çerkez ETHEM'in tecrübeli hücumlarına, vurucu gücünün baskısına yenik düşmüşlerdi. Salihli cephesinden köylerine çekildiler. Oysa, İzmir'in işgal olduğu günlerde Akhisar'da, Salihli'de, Gölmarmara'da Kuvayı Milliye bir türlü kurulamazken Poyraz'lı gençleri kendiliklerinden örgütlenip Yunan'a karş çıkmışlar, cesaret ve vatan sevgisi konusunda bölgeye örnek olmuşlardı. Düşman ilerlemesi onlar sayesinde hızını kaybetmiş, direnişçiler zaman kazanmışlardı.

Poyraz'lı çetesi, hepsi çevre köylerinden gençlerden kuruluydu. Bu yüzden bölgede çapulculuk, ırza geçme, haraç alma gibi olaylara hiç rastlanmamıştır.

Kendisine "ALAŞEHİR VE ÇEVRESİ UMUM KUVA-YI MİLLİYE KUMANDANI" sıfatını yakıştıran MUSTAFA Bey Alaşehir'in yerlisi, ünlü, zengin bir ailenin delişmen çocuğuydu...

ÇERKEZ ETHEM DE KİM OLUYOR! DAĞDAN GELİP BAĞDAKİNİ KOVMAYA MI KALKIYOR! ÇOK GÖRDÜK ONUN GİBİLERİ!..

ETHEM Bey'e, tutacağı yolu a'bisi REŞİT Bey gösteriyordu.

YUNAN DAHA FAZLA İLERLEYEMEZ. ONDAN YANA TEHLİKE YOK. BÖLGEYE HAKİM OLMAK İÇİN MUSTAFA BEY ENGELİNİ DE AŞMAMIZ GEREKİR!

ONUNLA TEKE TEK HESAPLAŞMAK İÇİN DE, ÖNCE ONUN EN BÜYÜK GÜVENCESİ MESTAN EFE'Yİ YOL ÜSTÜNDEN KALDIRMALIYIZ ETHEM!

58

Ve... 26 Eylül 1919'da Çerkez ETHEM birlikleri Bozdağ'da MESTAN Efe'ye beklenmedik bir baskın yaptılar.

ÇERKEZ ETHEM!

MESTAN EFE efelerin en gözükara, en korkusuz olanlarındandı amma ÇERKEZ ETHEM'in 300 atlısı karşı tepeden kara bir bulut gibi üstlerine iniverince...
ETHEM Bey'den yana ölen vurulan çok oldu... Amma bir kez MESTAN EFE'yi yok etme emri çıkmıştı.
KAÇIYORLARI ARDLARINA DÜŞÜN!
MESTAN EFE'M, GEL! ALLAH, MUHAMMED AŞKINA!.. ÇERKEZ ETHEM İLE BAŞEDEMEZSİN! NAZİLLİ YOLU KESİLMEDEN DEMİRCİ EFE'YE ULAŞALIM!
59

MESTAN EFE, DEMİRCİ EFE'NİN BOLGESİNE KAÇINCA BEN DE FAZLA İLERİ GİTMEDİM. ARTIK CEPHE TÜMÜYLE BİZİM KONTROLUMUZ ALTINDA... ŞİMDİ SIRA ALAŞEHİRLİ MUSTAFA BEY'DE!
YALNIZ MUSTAFA BEY ALAŞEHİR'DE SAYGIN BİRİ! ULU ORTA SALDIRMAK OLMAZ. BİR BAHANE BULMAK GEREK!
Beklenen bahane, çok geçmeden ortaya çıkıverdi.
ETHEM BEY! AFYON'DAN GETİRTTİĞİMİZ CEPHANEYİ MUSTAFA BEY'İN ADAMLARI GELDİ, İSTASYONDA ZORLA ELİMİZDEN ALDI, GİTTİ!
NE! GENE Mİ!
İŞTE BEKLEDİĞİMİZ FIRSAT ETHEM!
BU KEZ KİMSE SENİ ELİMDEN ALAMAYACAK MUSTAFA BEY!
60
AFYON'UN ALAŞEHİR'DEKİ BAĞLANTI SUBAYI GEBEŞ HAYDAR BEY'LE MÜLKİYE KAYMAKAMI DA ONA AYAK UYDURMUŞLAR.
HEPSİNİN DE HESABI TAMAMDIR ŞİMDİ!

Ertesi gün, Çerkez ETHEM'in atlıları sabahın alaca karanlığında, Alaşehir'i çepeçevre kuşatmışlardı... Ortalık ışıyınca...

ETHEM BEY! 80 KİŞİLİK BİR MÜFREZE BAŞLARINDA BİR ZABİTLE ÜSTÜMÜZE GELİYOR!

BIRAKIN GELSİNLER! BUNU BEKLİYORDUM. MUSTAFA BEY DEDİKLERİ BOŞ ADAM DEĞİL!

Alaşehir birliğine genç bir subay kumanda ediyordu... Zaten, Çerkez ETHEM'e de ancak böyle toy biri karşı çıkmak cesaretini gösterebilirdi.

ETHEM BEY ADAMLARINI ÇEK! YOLLARI AÇ! BİR ŞİKAYETİN VARSA YAZILI OLARAK HÜKÜMETE...

Çerkez ETHEM'in genç subaya karşıtı kısa ve sert oldu. Yandaki çalılıklardan bir el silah patladı.

CIUUVV

61

DAAN DAN

MUSTAFA Bey'in bir subay kumandasında gönderdiği birliklere dört yandan kuru-sıkı atışlar yapılınca, ilk çatışma kan dökülmeden sonuçlandı. Arkadan çevrildiğini anlayan müfreze silahlarını bırakıp teslim olmuştu...

Çerkez ETHEM'in 600 atlısı Alaşehir'i kuşatmış, saldırıya geçmek için emir bekliyordu.

EDİP BEY, BU BASKINI SİZ YÖNETECEKSİNİZ! BAŞARILI BİR JANDARMA YÜZBAŞISI OLDUĞUNUZU GÖSTERİN!

Sarı Efe EDİP

...yanından ayırmadığı bull-dog köpeğiyle.

Sarı Efe EDİP Bey; 1919 Mart'ında Celal (Bayar) Bey'le birlikte İzmir'den kaçarak Ödemiş'e geçmiş Milli Mücadeleye katılmıştır. Jandarma kumandanıyken kovaladığı çeteleri bu kez Yunan'a karşı çarpışmada kullanmıştır. (7 yıl sonra, İzmir suikastine bulaştığı için asılacaktır.)

Alaşehir'de ünlü bir ailenin çocuğu olan MUSTAFA Bey, İzmir işgal olunduğu günlerde Soma'da albay KÂZIM (Özalp) Bey'e başvurup "SALİHLİ CEPHESİ"ni kuran genç Kuva-yı Milliyeci, başına geleceklerden habersiz, kaymakamın odasında Çerkez ETHEM'in kötülükleri hakkında veryansın ediyordu.

BEN SALİHLİ CEPHESİNİ KURDUĞUM GÜNLERDE...

...ÇERKEZ ETHEM AYVALIKTA YARBAY ALİ (ÇETİNKAYA) BEY'DEN YÜZ BULAMAYIP YÜZGERİ DÖNÜYORDU!

NE!

MUSTAFA BEY, HEMEN KAÇMALISIN! ÇERKEZ ETHEM ŞEHRİ BASTI!

62

Evet! Salihli'ye çok sonra gelen Çerkez ETHEM kısa zamanda önünde durulamaz bir güç olmuştu...

MUSTAFA Bey'e kaymakamın da yardımıyla atını zor yetiştirdiler..
DAN DAN
DAN
DAĞLARA MUSTAFA BEY!

MUSTAFA Bey, 40 kadar has adamıyla dağlara kaçıp Afyon yolunu tutturmuştu.
KAÇIRDIN ONU, EDİP BEY! YAKIŞMADI BU SANA!
ÜZGÜNÜM ETHEM BEY! HİÇ ÇARPIŞMADAN DAĞLARA VURUP KAÇACAĞINI AKLIMIN UCUNDAN BİLE GEÇİRMEZDİM. GENE DE ARDINA ADAM TAKTIM CEHENNEME KADAR İZLEYECEKLER!
63

Alaşehir'i tümüyle ele geçiren Çerkez ETHEM atlılarıyla bir gövde gösterisi yaptı.. ve hakimiyetini iyice belirtmek için cezaevinde af bekleyen 4 idam mahkûmunu çıkarıp hükümet konağı önünde astı.
SUÇ İŞLEYENE ACIMAM! CEPHE KUMANDANI BENİM!

Çerkez ETHEM muradına ermişti. Salihli cephesinde ilk Kuva-yı Milliye'yi kuran Hüseyin Paşazade MUSTAFA Şahyar Bey'i de kaçırmış bütün bölgeye hakim olmuştu. (Âbisi REŞİT Bey, Afyon bölgesini teftiş hakkını da ordu kumandanlığından istemiş fakat alamamıştı.) ETHEM Bey'in cephede ve gerideki adamlarının sayısı 2600'ü bulmuştu. Bu bakımlı askeri gücün 1 sahra topu 4 makineli tüfeği vardı...

MUSTAFA ŞAHYAR'IN SAĞ KALAN ADAMLARI NE OLACAK, KUMANDANIM?

HEPSİ YARGILANACAK. ÖNCE, CİNAYET İŞLEYENLER ORTAYA ÇIKARILSIN...

AFYON FIRKA KUMANDANINDAN BİR TELGRAF, EFENDİM! ASKERİ KAYMAKAMLA MÜLKİ KAYMAKAMIN AFFINI RİCA EDİYOR!

GEBEŞ HAYDAR'I BIRAKIN GİTSİN, ÖTEKİ KALACAK!

TÜTÜN İŞLERİNE BAKAN KOLCU BAŞI SALİH'İ EŞŞEK SUDAN GELENE KADAR DÖVÜN! MUSTAFA BEY ADINA İŞLEDİĞİ BÜTÜN CİNAYETLERİ İTİRAF ETTİRİN!

Reji kolcubaşısı SALİH, dayı adamdı amma Çerkez dayanağına fazla dayanamadı.

YETER! ALLAH, MUHAMMED AŞKINA!.. HOCA MUSA'YLA KARISINI YATAKLARINDA BEN BOĞDURDUM. KUVA-YI MİLLİYE İÇİN İSTEDİĞİM PARAYI VERMEMİŞTİ!

IRZLARINA GEÇİLİP ORTADAN KALDIRILAN GENÇ KIZLARIN CESETLERİ NEREDE?

Tam o günlerde Nazilli Cephesi'nde Demirci MEHMET EFE danışmanı Mahmut CELAL (Bayar) Bey'e bir telgraf haberi okuyordu.

* Ege'de Milli Hareket-i örgütleyen Kaymakam HACIM MUHİTTİN Bey'in, Çerkez ETHEM'in daha fazla güçlenip yayılmasını frenlemek için CELAL Bey'i Akhisar cephesine çağırdığı söylenir.

Çerkez ETHEM'in "ALAŞEHİR BASKINI" kendisine "SALİHLİ CEPHESİ HARP KUMANDANI" unvanını kazandırmıştı amma, şehirde estirdiği korku ve dehşet havası kendisine pek güvenilemeyeceği kanısını pekiştirmişti. Sivas'ta, MUSTAFA KEMAL Paşa başkanlığındaki Heyet-i Temsiliye, ALİ FUAT Paşa'yı, UMUM KUVA-YI MİLLİYE KUMANDANI yapınca onun da ilk işi Afyon'daki 23. Tümen'i Alaşehir'e taşıtmak oldu. (Amaç, herhalde Çerkez ETHEM'le öteki Kuva-yı Milliye birliklerini kollamak olsa gerek.)

Cahillikten kaynaklanan bir acımasızlığı vardı. İnsan canına hiç değer vermezdi. Kendince suçlu bulduğu kimsenin savunmasını dinlemediği söylenir...

(*) Kurtuluş Savaşında MANİSA -Teoman ERGÜL-

Çerkez ETHEM; Seferi hallerde ve özel yaşamında başına Çerkez usulü yemeni sarardı. İnce, yağsız, safi adale vücuduna sımsıkı yapışan deri ceket ve bacaklarını saran kara potur giyerdi.

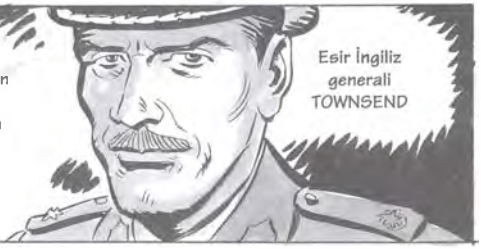

2 metreye varan (1.96) boyuyla her göründüğü yerde dikkati çekerdi. İkinci kez karargahını ziyarete gelen İskoç asıllı İngiliz albay bile uzun boyuna rağmen ETHEM'in yanında kısa kalıyordu.

Bu gibi resmi günlerde başına kalpak giymeye önem verirdi...

İngilizlere eskiden beri bir yakınlık duyardı. ENVER Paşa'nın genç amcası HALİL PAŞA'nın KUT-ÜL AMARE savaşında yenip esir aldığı, ENVER Paşa'nın da Büyükada'da gözaltında tutturduğu General TOWNSEND'i kaçırmayı İngilizlere önermiş, fakat onlar bunu siyasi nedenlerle istememişlerdi.

Esir İngiliz generali TOWNSEND

Çerkez ETHEM'in en büyük hayranlarından biri de, İzmir'in işgalinde Yunan'a ilk kurşunu sıkıp kendisi de şehid olan HASAN TAHSİN takma adlı gazeteci OSMAN NEVRES idi... İzmir valisinin oğlu ALPASLAN'ı kaçıran ETHEM'i savunurken eski bir İTTİHAT-TERAKKİCİ olan valiyi ve İTTİHADCI'ları yerin dibine batırıyordu. Oysa, kendisini Fransa ve İsviçre'lere gönderenler aynı İTTİHAT'çılardı. Rakip gazete "KÖYLÜ" OSMAN NEVRES'in bu çocuk kaçırma işinde ortak(!) olduğunu iddia ediyor, fakat bunu kanıtlayamıyordu.(*)

68

(*) "EGE"DE KURTULUŞ SAVAŞI BAŞLARKEN" -Nurdoğan TAÇALAN'dan.

Çerkez ETHEM askerlerine(!) iyi aylık öderdi..

Giyim-kuşamlarının çok gösterişli olmasına büyük önem verirdi. En güzel atlara ETHEM Bey'in adamları biner, çatışma sonu yağmalardan en büyük payı onlar alırdı.

Bu yüzden ETHEM Bey'in birliklerine katılmalar günden güne artıyordu.

Çerkez ETHEM Birlikleri bir şehre girdiler mi, halk onların düzgün, yeni, temiz giysilerine, parlak çizmelerine besili atlarına korkuyla karışık gizli bir hayranlık duyardı.

NE GÜZEL ATLAR DEĞİL Mİ! BESİLİ BAKIMLI, TIMARLI!

EVET AMA, BUNLARI BESLEMEK İÇİN MİLLET ÇOLUK ÇOCUĞUN RIZKINDIN ÇALMAK ZORUNDA BIRAKILIYOR!

69

ETHEM Bey gibi davranan öbür Kuva-yı Milliye'cilerin de halk üzerindeki baskısı İstanbul ve Sivas (Heyet-i Milliye) hükümetleri arasında yazışmalara neden olmuştu.

HARBİYE NEZARETİNDEN BİR TEL, PAŞA HAZRETLERİ! EGEDE KUVA-YI MİLLİYE DENEN ÇETELERİN HALKI SOYMASINDAN YAKINIYOR!

NAZIR CEMAL PAŞA'YA HEMEN CEVAP VERELİM: "BUNU BİZ DE BİLİYORUZ. AMA MİLLİ DİRENİŞİN DE PARAYA İHTİYACI VAR. DONANMA CEMİYETİ KASASINDAN 400 000 LİRALIK BİR YARDIM ÇIKARSA HALK DA VERGİ YÜKÜ ALTINDA EZİLMEZ."

*Mersin'li CEMAL Paşa

ETHEM Bey'in egemenliğini artık herkes kabul etmişti. Batı Cephesi Genel Kumandanı ALİ FUAT Paşa'yla doğrudan ilişki kurmuştu.

Afyon'a bağlı Süvari Alayı Kumandanı REFET Bey'le Demirci MEHMET Efe, ayağına kadar gelip tanışmakla şeref duymuşlardı...

Demirci MEHMET Efe orta boylu, zayıf, kara-kuru, alçakgönüllü, saygılı sevecen bir köylü görünüşlü biriydi amma... gaddarlıkta, kandökücülükte Çerkez ETHEM'den beş beterdi. Sözüne hiç güvenilmezdi. Okuması vardı, ama yazı yazmayı bilmezdi...

Nazilli'nin ilk işgalinden sonra "çekilen Yunan birliklerine saldıracağım" diye halka sözverdiği halde gitmiş boşalan Bozdoğan kasabasındaki Ziraat Bankası'nı soymuştu... Zeybeklerinden birini vurdular diye Denizli'yi basmış, 50 kişiyi kurşuna dizmişti...

70

Bu üçlü buluşmada, Çerkez ETHEM bir ara yalnız kaldığı Demirci Efe'ye yalnız ikisinin bilmesi gereken çok gizli bir yazışma şifresi vermişti. Demirci Efe de:

REFET BEY, ÇERKEZ ETHEM BANA ÇOK GİZLİ BİR ŞİFRE VERDİ. BENİM SİZDEN GİZLİM YOKTUR. ALIN, BİR KOPYA SİZDE KALSIN!

Oysa, DEMİRCİ Efe'nin REFET (Bele) Bey'e verdiği şifre asıl şifre değildi...

O günlerde, Yunanlılar ellerine esir düşen subay, asker ve milislerimizi İzmir'e götürür, uydurma bir muhakemeden sonra harp esiri demez kurşuna dizerlerdi.(*)

*: Kendi hatıralarından.

Bizim çetelerimiz, Kuva-yı Milliye'cilerimiz de aynı barbarlığı Yunan esirlerine uyguluyorlardı. Çerkez ETHEM, bu yöntemi kaldırmak için çok uğraşmış, fakat bir sonuç alamamıştı.

Salihli'ye daha önce kontrol için gelmiş bir Fransız subayını özel olarak çağırttı...

MÖSYÖ! KAÇ KEZ HABER GÖNDERDİM, BU İNSANLIK DIŞI DAVRANIŞA İKİ TARAF DA SON VERSİN, DİYE. HİÇBİR CEVAP ALAMADIM. LÜTFEN BU KONUYLA İLGİLENİN! YOKSA...

C'EST PROMİS COMMANDANT.*

* Söz kumandan

...ELİMDE ESİR BULUNAN ŞU YUNAN SUBAYIYLA İKİ ASKERİ DE, BEN KURŞUNA DİZECEĞİM!

ENTENDU! (Anlaşıldı)

Yaralı Yunan subayı İzmir'deki olağanüstü komiserin akrabası olduğunu söylüyordu. Çerkez ETHEM onu Fransız subayıyla İzmir'e gönderdi.

BİNBAŞI: "HİÇ MERAK ETMEYİN. ESİR MÜBADELESİ ÖNERİNİZİ EN ÜST MAKAMLARA ULAŞTIRIP İNATLA TAKİP EDECEĞİM!" DİYOR.

Öte yanda, Birgi çatışmasında Yunan'a esir düşen, ETHEM'in has adamı GAVUR ALİ, İzmir'de kapatıldığı hücrede arkadaşları ile ecel terleri döküyordu.

TOMORROW..

PAV PAV PAV

BU EFZUN PUŞTUNUN EĞLENCESİ OLMAK ÖLÜMDEN DE ACI!

Ertesi sabah...

HAYDİ ÖLÜM MANGASI SİZİ BEKLİYOR! DIŞARI!..

Ve akşamüstü, Salihli Karargahı...

KUMANDANIM MÜJDEMİ İSTERİM!

İZMİR'DEN BİR GÜZEL HABER!

NE OLA Kİ!

Telgrafçının sevinci boşuna değildi. İzmir'den ETHEM Bey'in "esir mübadelesi önerisinin kabul edildiği ve GAVUR ALİ ile arkadaşlarının ilk trenle gönderildikleri bildiriliyordu... Böylece keyfî can alma yöntemi sona ermiş oluyordu.

MUSTAFA KEMAL Paşa, Heyet-i Temsiliye Başkanı olarak Anadolu'nun bütün bölgeleriyle çok sıkı işbirliği içinde olmak istiyordu.
Doğu ve Güney-Doğu; Orta Anadolu'da bunu büyük ölçüde başarmıştı da... Şimdi bütün dikkatini Batı Anadolu'ya çevirmişti...

İstanbul ve Trakya düşman işgali altında olduğundan ilişkiler son derece sınırlıydı. Amma gene de vardı ve sıcaktı, etkindi...

Dersim aşiret reislerinden ve Dersim mebusu Diyap Ağa, Mustafa Kemal Paşanın yanında, onun otomobili ile Meclise gidiyor.

"Batı Anadolu Umum Kuva-yı Milliye Kumandanı" olan ALİ FUAT Paşa bütün gayretine rağmen, milli birlikleri kendi kumandası altına alamamıştı.

Konya isyanını bastırmak için gönderilen REFET (Bele) Bey de Nazilli cephesinde incelemeler yaptıktan sonra, "Bu kuvvetleri bir kumanda altında toplamanın şimdilik imkânsız olduğu raporunu veriyordu...

Albay Köprülü'lü KAZIM (Özalp) Bey de, MUSTAFA KEMAL Paşa'ya, Balıkesir, Alaşehir REDD-İ İLHAK Kongrelerinden haberler veriyor amma... Sivas Kongresi kararlarına ne ölçüde bağlı olduklarına dair hiçbir şey söyleyemiyordu. Bu da REİS PAŞA'yı kara kara düşündürüyordu.

Ve... Tam bu kargaşa sırasında, 25 Ekim 1919'da, Gönen'de Emekli Jandarma Binbaşısı Çerkez AHMET ANZAVUR serserisi ortaya çıkıp "millî mücadele" başına dert oluyordu...

25 Ekim 1919 günü Bandırma'daki 14. Kolordu Kumandanı Çerkez asıllı YUSUF İZZET Paşa'ya gelen bir telgraf yine çerkez asıllı ANZAVUR AHMET tehlikesinin doğuşunu bildiriyordu...

OKU BAKALIM NEYMİŞ?

61. TÜMEN KUMANDANI KAZIM BEY'DEN* BİR TELGRAF VAR PAŞA HAZRETLERİ!

* Kazım Özalp Paşa

Telgrafın içeriği:

"İstanbul'dan Gönen'e gelen İzmit eski mutasarrıfı(*) emekli jandarma binbaşısı ANZAVUR AHMET Bey'in Manyas'ta Milli Harekat aleyhinde teşkilat kurmakta olduğu haber alınmıştır...

EEY AHALİ! ARTIK ASKERLİK DİYE BİR ŞEY KALMAMIŞTIR! BÜTÜN ERAT SİLAHINI TESLİM EDİP EVİNE DÖNEBİLİR! KUVA-YI MİLLİYE HALİFEMİZE İSYAN ETMİŞ BİR HAİN SÜRÜSÜDÜR!

* Mutasarrıf: Vali ile kaymakam arası biri...

75

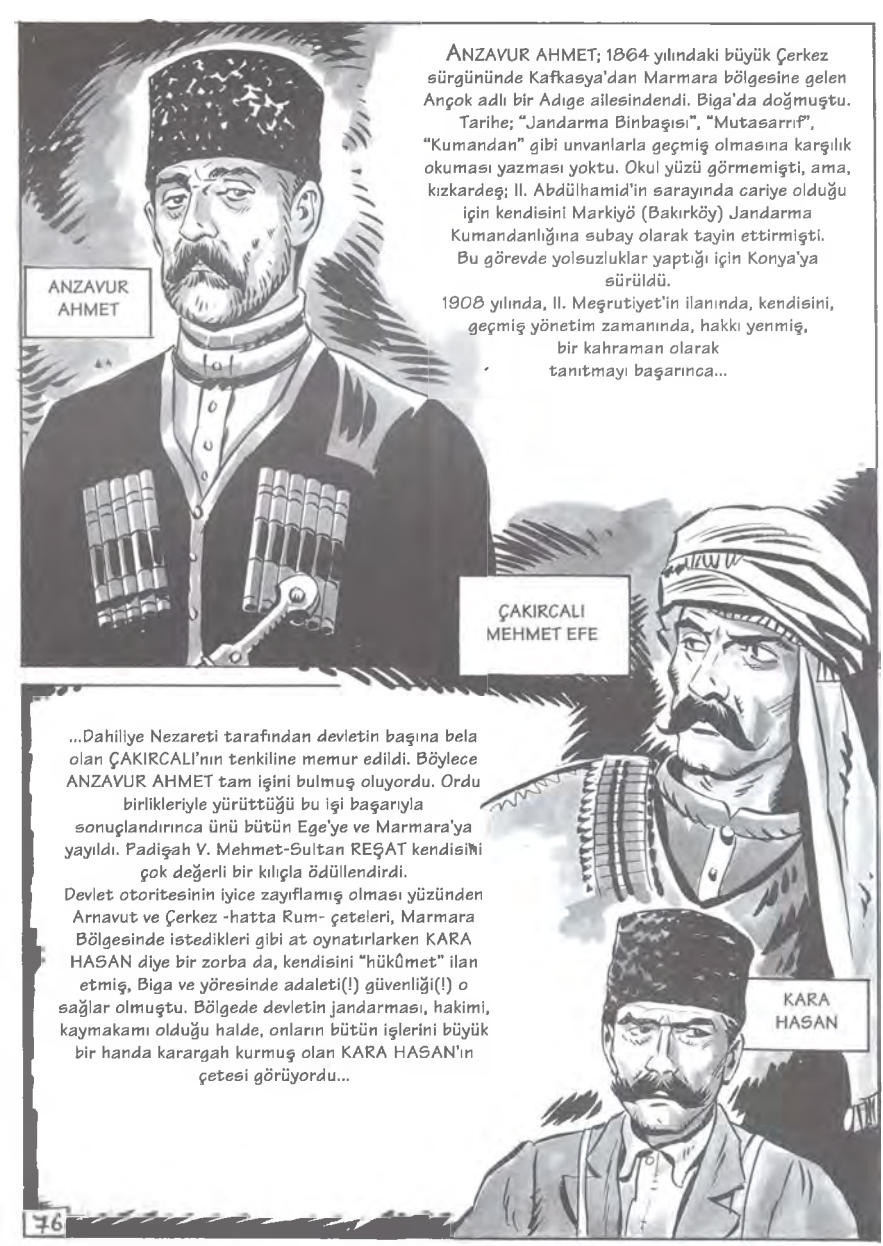
HEEEEY!..

ANZAVUR, halkı toplamak için tellal çığırtıyordu.

DUYDUK DUYMADIK DEMEYİN! HÖKÜMET GONAĞI ÖNÜNDE TOPLANILACAK! PADİŞAHIMIZIN EMRİYLE GELEN MUTASARRIF AHMET BEY GONUŞACAK!

DUYDUN MU, ASKERLİK KALKMIŞ! SİLAHLARI KİME TESLİM EDİYOZ?

BENİM MEMLEKİT UZAK! BEN ANZAVUR'UN EMRİNE GİRİYOM. İYİ PARA VERİYMİŞ!

ANZAVUR AHMET
ANZAVUR AHMET; 1864 yılındaki büyük Çerkez sürgününde Kafkasya'dan Marmara bölgesine gelen Ançok adlı bir Adıge ailesindendi. Biga'da doğmuştu. Tarihe; "Jandarma Binbaşısı", "Mutasarrıf", "Kumandan" gibi unvanlarla geçmiş olmasına karşılık okuması yazması yoktu. Okul yüzü görmemişti, ama, kızkardeş; II. Abdülhamid'in sarayında cariye olduğu için kendisini Markiyö (Bakırköy) Jandarma Kumandanlığına subay olarak tayin ettirmişti. Bu görevde yolsuzluklar yaptığı için Konya'ya sürüldü.
1908 yılında, II. Meşrutiyet'in ilanında, kendisini, geçmiş yönetim zamanında, hakkı yenmiş, bir kahraman olarak tanıtmayı başarınca...
ÇAKIRCALI MEHMET EFE
...Dahiliye Nezareti tarafından devletin başına bela olan ÇAKIRCALI'nın tenkiline memur edildi. Böylece ANZAVUR AHMET tam işini bulmuş oluyordu. Ordu birlikleriyle yürüttüğü bu işi başarıyla sonuçlandırınca ünü bütün Ege'ye ve Marmara'ya yayıldı. Padişah V. Mehmet-Sultan REŞAT kendisini çok değerli bir kılıçla ödüllendirdi.
Devlet otoritesinin iyice zayıflamış olması yüzünden Arnavut ve Çerkez -hatta Rum- çeteleri, Marmara Bölgesinde istedikleri gibi at oynatırlarken KARA HASAN diye bir zorba da, kendisini "hükûmet" ilan etmiş, Biga ve yöresinde adaleti(!) güvenliği(!) o sağlar olmuştu. Bölgede devletin jandarması, hakimi, kaymakamı olduğu halde, onların bütün işlerini büyük bir handa karargah kurmuş olan KARA HASAN'ın çetesi görüyordu...
KARA HASAN
76

Osmanlı Devleti savaşta yenilmiş, Mondros Anlaşmasıyla ordusunu terhis etmişken... Sivas'ta Milli Mücadeleyi düzenleyen, yeni TÜRK DEVLETİ'ni kurmaya çalışan MUSTAFA KEMAL PAŞA milli bir orduya sahip değilken... Kısacası ülkede bir belirsizlik, güvensizlik, hakim iken... başıbozuklar, çeteler, şakiler her yerde kol gezerken, Sadrazam "Damad" FERİD Paşa, sarayın din ulemasından, İngiliz dostu SAİD MOLLA ile akıl almaz hainlikler tasarlıyor, düzenliyordu.

MOLLA EFENDİ, SEN BİR FETVA HAZIRLA. BEN DE ANZAVUR AHMED'İ MARMARA BÖLGESİNDE AYAKLANMA YAPMAYA GÖNDERECEĞİM. BİGA, BANDIRMA YÖRESİ İYİCE KARIŞIK! ÇOK TA ÇERKEZ VAR. ANZAVUR'U DİNLERLER!

İLK İŞİMİZ MUSTAFA KEMAL'İ KÖTÜLEYİP HALKIN GÖZÜNDEN DÜŞÜRMEK OLMALI!

ORADAN, GEYVE, DÜZCE, BOLU... DERKEN BÜTÜN ANADOLU'YU AYAĞA KALDIRIRIZ. ANZAVUR AHMED'E BİR DE PAŞALIK VERİRSEK BU İŞİ DAHA BİR ÇABUKLUKLA BAŞARIR!

1919 Ekim ayının ikinci yarısında, ilk ayaklanması için ANZAVUR, İstanbul'dan Gönen'e geldi. Oradan Çerkez'lerin çokluk olduğu Manyas'a hareket etti...

UNUTMAYIN KAYMAKAM ZİYARET SEBEBİNİ SORARSA YARIŞ ATI ALMAK İÇİN GELDİK DİYECEĞİZ!

Oysa, Manyas'ta asıl amacını ortaya döküvermişti.

GÖĞSÜMDE İMAN, DİLİMDE KURAN ELİMDE FERMAN... DİNSİZLERİN BAŞINI EZMEYE GELDİM!

25 Ekim'de Manyas'a gelen ANZAVUR; "ALLAH..KURAN.. PADİŞAH.. HALİFE..." adlarını bol bol kullandığı heyecanlı nutuklar çekerek, bir hayli yandaş toplamayı başarmıştı. Bu başarıda İngiliz altınlarının büyük etkisi vardı elbette...

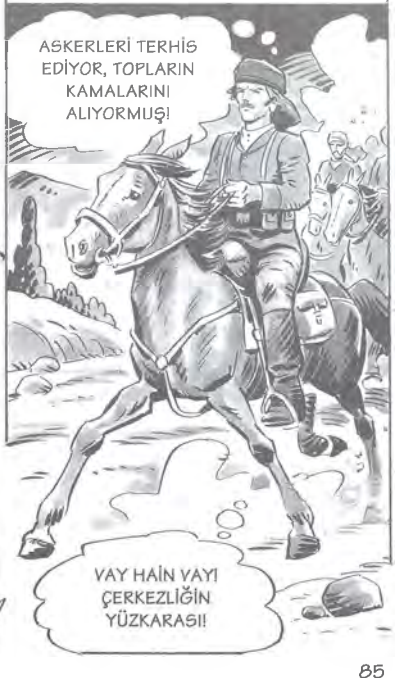
Damad FERİD'in; Eskişehir'den başlayan ve gittikçe güçlenen Kuva-yı Milliye birliklerini dağıtma amacı hedefine ulaşmak üzereydi. Affa uğramış şakilerden Hacı Yakup köylü KADİR hemen 100 kişilik bir çeteyle ANZAVUR'a katılmıştı bile...

Sivas; -uyanık, vatansever, adsız kahraman, küçük telgraf memurları sayesinde her şeyi o anda haber alıyordu.

Akhisar Cephe Kumandanı ÇERKEZ ETHEM de, Sivas'tan -rica yollu- bir emir almıştı. Heyet-i Milliye Reisi 14'üncü Kolordu'yla birlikte ANZAVUR harekatına katılmasını istiyordu. Hemen yola çıktı...

Çerkez ETHEM, 20 Kasım'da yerine Cephe Kumandanı vekili olarak küçük ağabeyi TEVFİK Bey'i bıraktığını MUSTAFA KEMAL Paşa'ya bildirerek ANZAVUR isyanını bastırmak için Gönen'e doğru yola çıkmıştı.

TEVFİK Bey ordudan Yüzbaşı olarak emekliye ayrılmıştı. Rütbe açısından ETHEM'den üstündü amma, ETHEM Bey'deki az rastlanır savaşçı sezgisi ve cesareti onda yoktu. Bu yüzden hep ikinci planda kalmayı kabul etmiştir...

Kasım ayı başında MUSTAFA KEMAL Paşa'nın Sivas'tan yaptığı baskılara dayanamayan Damad FERİD PAŞA kabinesi düşmüş yerine KEMALİST ANADOLU İHTİLALİ'ne sıcak bakan ALİ RIZA Paşa hükümeti gelmişti.

"Damad" FERİD

Mersin'li CEMAL Paşa

Ali RIZA Paşa

Yeni Harbiye Nazırı CEMAL Paşa, kendisini Sivas Heyet-i Milliyesinin İstanbul'daki temsilcisi gibi görüyordu.

GÖNLÜMDE İMAN,.
DİLİMDE KUR'AN..
ELİMDE HALİFEMİZDEN FERMAN...

Yeni Harbiye Nazırı'nın sert bildirilerine rağmen, Damad FERİD'le, İngiliz işbirlikçisi SAİD MOLLA'nın yardım ettikleri ANZAVUR, oğlu KADRİ'nin de kumanda ettiği 1000 kişilik çapulcu, yağmacı ordusuyla güney Marmara'da dehşet saçmaya devam ediyordu.

78

ÇERKEZ ETHEM'in, ANZAVUR isyanını bastırmak için cepheden ayrıldığı Yunan cephesinde hemen duyulmuştu.
KUMANDANIM, SALİHLİ'DEN GELEN ÇOK GİZLİ HABER: ETHEM BEY CEPHEDEN AYRILMIŞ!
İŞTE BUNA ÇOK SEVİNDİM! HEMEN TAARRUZA GEÇELİM!
ÇERKEZ ETHEM'in yokluğunu fırsat bilen Yunan kumandanı bütün gücüyle SALİHLİ-AKHİSAR cephesine saldırmıştı. Ve önemli ilerlemeler yapmıştı.
AMAN!
AH!
3 KERRE: PADİŞAHIM ÇOK YAŞA!
YUSUF İZZET Paşa'nın SALİHLİ-AKHİSAR cephesini denetlemeye gitmesi ANZAVUR'un işini kolaylaştırmıştı... Susurluk ilçesini basıp hükümet konağına yerleşen ANZAVUR'a askerî birlikler karşı gelememişti.. Korku içindeki halk onu kurban keserek karşıladı. Halkı toplayıp padişaha sadakat yemini yaptırdıktan sonra sıra kendisine karşı direnenleri cezalandırmaya gelmişti... Rahat çalışabilmek için önce askeri terhis etti,.. silahlara el koydu.. Redd-i İlhak Derneğinin kasasını kırıp paralarını aldı.
PADİŞAHIM ÇOK YAŞA!
80

Daha sonra Gönen'e geçen ANZAVUR bütün resmi daireleri dağıttı, yaktı, yıktı. Savcıyı azletti. ALİ HOCA adlı bir Kuva-yı Milliyeci işkence sonucu öldü.
TEZ KURTULDU ELİMDEN! ÖTEKİLERE GEÇİN!

TELGRAFHANE İŞGAL EDİLSİN, HABERLEŞME KESİNLİKLE YASAK!
JANDARMA KUMANDANI, KAYMAKAM TUTUKLANSIN!
EYTAM SANDIĞINDA BULUNAN 3000 LİRAYI ALDIK, BÜTÜN MEMURLARI DAĞITTIK EFENDİM!

Oğlu KADİR tatsız bir haber getirdi.
BABA! ÇERKEZ ETHEM BİRLİKLERİYLE ÜSTÜMÜZE GELİYORMUŞ!!
OLAMAZ BU DOĞRU OLAMAZ!
81

HÜSEYİN RAUF BEY SİVAS'TA. BU ONUN AKLI OLABİLİR!
DOĞRU! ÇERKEZ ÇERKEZİ VURMAZ DİYE DÜŞÜNÜYORLAR AKILLARINCA!

Gerçekten, ÇERKEZ ETHEM'İ MUSTAFA KEMAL Paşa'ya RAUF (Orbay) Bey önermişti...

ETHEM'İ, AFGAN YOLU ŞEREFİMDEN TANIRIM. ENVER PAŞA MAİYETİME VERMİŞTİ. TEŞKİLAT-I MAHSUSA'DAN YETİŞMEDİR! TAHSİLLİDİR. ÜSTELİK ANZAVUR'DAN ÇOK DAHA YIRTICIDIR. ONUN HAKKINDAN ANCAK ETHEM GELİR!

ÇERKEZ ETHEM'E DE ÇERKEZ YUSUF İZZET PAŞA'YA DA, ÇERKEZ RAUF BEY'E DE MEYDAN OKUYORUM! HEPSİNİN CANINA OKUYACAĞIM!

Tam bu sırada Karacabey'de Kaymakam (albay) RAHMİ BEY'in takibinden kaçan Çerkez ŞAH İSMAİL ile FERHAT VE DAVUD çeteleri canlarını kurtarmak için ANZAVUR birliklerine katıldılar.

ARAMIZA HOŞGELDİNİZ! "MUHAMMEDİ ORDUSU"NUN SİZİN GİBİ DİNİ BÜTÜN EHL-İ İMAN YİĞİTLERE KAPISI HER ZAMAN AÇIKTIR!

ANZAVUR'un en büyük düşmanı Balıkesir'deki 61. Fırka Kumandanı Miralay (albay) KÂZIM Bey'di.(*) Onu yok etmeye kesin kararlıydı. Kırmasti yolunda kıstırdığı ANZAVUR, atı vurulduğu halde, kendisi, yılan gibi bir deliğe akıp canını zor kurtarmıştı

(*): KÂZIM ÖZALP Paşa. Cumhuriyet döneminde TBMM Başkanı oldu.

82

ÇERKEZ ETHEM ve Kuva-yı Seyyare -Gezici Birlikler- diye bilinen atlıları 25 Kasım'da (1919) Gönen'e fırtına gibi girdiklerinde ANZAVUR çoktan kaçmıştı.

MANYAS YOLUNU TUTUN! BAYRAMİÇ'LE SARAÇLAR KÖYÜNÜ SARIN! KUŞ UÇURMAYIN!

KAÇMIŞ KUMANDANIM! YERLİLERE GÖRE BAYRAMİÇ KÖYÜNDE OLABİLİRMİŞ!

ANZAVUR kuşatıldığını anlayınca ilk kez büyük bir korkuya kapıldı...

MANYAS YOLU?

TUTULMUŞ! 25-30 ATLI, BİR DE MAKİNELİ TÜFEK VAR!

ÇARESİZ VURUŞACAĞIZ!

83

İki çetin ceviz Çerkez arasında zorlu bir çatışma başlamıştı.

DRAMA'LI ZOR DURUMDA, GİRİTLİ ŞEVKİ YARDIMA KOŞSUN!

ETHEM Bey, aslında kaymakam (yarbay) RAHMİ Bey'in yardımcısı durumundaydı, ama bütün çatışmayı o yürütüyor sayılırdı...

ÜÇ KİŞİ BENİMLE GELSİNİ ALTI KİŞİ DEĞİRMENİ SARSIN!

Hep ateş hattında, adamlarının yanıbaşındaydı. Sık sık mavzerine el atıyor... attığını cansız yere yıkıyordu.

Bir günde 10 ölü birçok da yaralı veren ANZAVUR fazla dayanamadı.

TOPARLANIN KAÇIYORUZ!

Manyas yolu tutulu olduğu için Karacabey yönünde kaçmaya başladılar... Fakat...

KUMANDANIM! YOLDA KAYMAKAM RAHMİ BEY'İN BİRLİĞİ VAR!

ALLAH KAHRET-SİN!

ANZAVUR, şeytana pabucunu ters giydiren çarıklılardandı.
YEŞİL HALİFE SANCAĞINI SAKLAYIN, AYYILDIZLI OSMANLI BAYRAĞINI ÇIKARIN!
..VE HAFİF DÖRT-NALLA BENİ İZLEYİN! TELAŞ GÖSTERMEYİN!
YARBAYIM, SİLAHLI BİR MÜFREZE! DURDURALIM MI?
ATEŞ ETMEYİN! ETHEM BEY'İN MÜFREZESİ OLABİLİR!
Evet... Yarbay RAHMİ Bey'le Çerkez ETHEM arasında önceden planlı bir işbirliği kurulmadığı için kuş kafesten kaçmıştı.
ALLAH KAHRETSİN! ÇOK YANLIŞ BİR İŞ YAPTIK. BU ANZAVUR'DU! İŞTE, ETHEM BEY'İN ATLILARI ONLARI KOVALIYOR!
85

Çerkez ETHEM; ANZAVUR'un üstüne fazla gitmek istemedi.

BIRAKIN GİTSİN! ÇOK ÖLÜ VERDİ. UZUN ZAMAN BELİNİ DOĞRULTAMAZ ARTIK!

AYRICA SALİHLİ'DEN GELEN HABERLER DE HİÇ İYİ DEĞİL! ADAMLARIMI KIRDIRMADAN CEPHEYE DÖNSEM İYİ OLUR!

"ANZAVUR olayı kapandı" derken Biga'da KARA HASAN'a özel ulakla bir mektup geldi. ANZAVUR bu eski Şakiye birlikte çalışmayı öneriyordu. Günlerden Kasım ayının 30'uydu. (1919)

"...Milli Kuvvetler din düşmanı bir eşkiya ordusudur. Bu mel'unların zorla topladıkları masum askercikleri kurtaralım, evlerine gönderelim. Bütün jandarma subaylarını öldürelim." DİYOR!

KARA HASAN'I ÖNCE KULLANIP ETHEM'LE RAHMİ BEY'İ KAÇIRTTIM MI SONRA İLK İŞİM ONUN HESABINI GÖRMEK OLACAK! BİR ÇÖPLÜKTE İKİ HOROZ ÖTMEZ!

86

6 Aralık 1919...

BEY'İM; KARA HASAN, ŞAH İSMAİL'İN, DARICALI ÇERKES HASAN'IN ÇİFTLİĞİNİ YAĞMALAMIŞ!

KARA HASAN üzerine kurduğu planlar suya düşünce ANZAVUR başka yollara başvurdu. Kolayca yandaş bulabiliyordu, Çünkü; dini, Kur'anı, dilinden düşürmüyordu. Kuva-yı Milliyeciler de -bir tür devşirme, eski şâki, affa uğramış çeteci olduklarından- halkı orduya yardım bahanesiyle soyup soğana çevirdiklerinden ANZAVUR kendisine destek bulmakta zorluk çekmiyordu. Öyle ki; ANZAVUR isyanının 174'üncü Alay Kumandanı yarbay RAHMİ Bey'in aşırı sert yönetimi, halk üzerindeki yersiz baskıları yüzünden çıktığı bile sözkonusu olmuştur...

RAHMİ Bey'in kıstırdığı ANZAVUR'un oğlu KADRİ ile yandaşı ŞAH İSMAİL Çerkez ETHEM'in de gelmesiyle Kazaklar nahiyesine kaçıp canlarını zor kurtardılar...

Oğlu KADİR'le, Şah İSMAİL'in, RAHMİ Bey karşısında bozguna uğradıklarını öğrenen ANZAVUR Çerkez ETHEM'le başedemeyeceğini anlamıştı. Tam o sırada, Damad FERİD Paşa, hem moral hem de yeni görevler vermek için İstanbul'a çağırınca hemen koştu..

1920'nin Ocak ayı içinde ANZAVUR'un ilk isyanı böylece bastırılmış oluyordu.

SENİ PAŞA YAPTIRACAĞIM. YETER Kİ SEN PES ETME, YILMA! İNANCINI YİTİRME!

İNGİLİZLER HER TÜRLÜ YARDIMI YAPACAKLAR. HER YOLA BAŞVURUP KEMALİSTLERİN HÜKÜMET KURMASINA MEYDAN VERMEYECEĞİZ!

Çerkez ETHEM'siz SALİHLİ cephesine saldıran Yunan ordusu Sart kazasını ele geçirmişti. (21 Kasım 1919) Aydın cephesinde çarpışan GÖKÇEN Efe bugünlerde şehid olmuştu...

ALLAH!

Aydın Cephesi Kumandanı DEMİRCİ Efe, MUSTAFA KEMAL Paşa'ya telgrafla o günleri şöyle anlatıyordu:

"...YUNANLI ÇOK ÜSTÜN KUVVETLERLE SALDIRIYOR... 10 GÜNLÜK CEPHANEMİZ KALDI... İSTANBUL HÜKÜMETİNDEN EN UFAK BİR YARDIM YOK... SALİHLİ CEPHESİ BİZDEN ADAM İSTİYOR. TEK BİR NEFER BİLE GÖNDERMEMİZE İMKAN YOK. DÜŞMAN SALİHLİ'YE DE GİRERSE DURUM HEPİMİZ İÇİN ÇOK FENA OLUR!.."

88

ANZAVUR'un ilk ayaklanmasının bastırılmasından sonra, Salihli'ye dönen ETHEM Bey ve birliklerini halk büyük bir coşkuyla karşıladı. (2 Ocak 1920). Anacaddeye kurulmuş tak'lardan birinde Çerkez ETHEM'in kalpaklı bir resmi sallanıyordu.(*)

(*) HACİM MUHİTTİN Bey'in hatıralarından...

Salihli'yi gösteren kartpostalların üstüne artık bölgenin halk kahramanı haline gelen ETHEM Bey'in resmi de konur olmuştu.

Bütün bu sevgi gösterilerine rağmen Çerkez ETHEM kendi çevresinde çok sıkı güvenlik önlemleri almadan edemezdi. ANZAVUR isyanı dönüşünde, Göl-Marmara'da kentin eşrafından TAHİR Bey'in evinde kaldığı gece konağın çevresini kendi adamları ile kuşatmıştı.

ETHEM BEY, BÖYLE TEDBİRLER ALMAYA NE GEREK VAR! BURADA KENDİ EVİNİZDE SAYILIRSINIZ!

BEN KİMSEYE GÜVENMEM, TAHİR BEY!

89

* Fakat, Ankara'ya taşınmış olan Heyet-i Milliye bu isteğe "HAYIR!" dedi...

*: İzmir suikasti sonucu asılan "AYICI ARİF" değil-

** Teoman ERGÜL'den (APAK-HALLI-COŞKUNER alıntısı). 90

1920 Mart'ı.. Sart Kasabasını Yunan'dan geri almak için ölümüne çarpışılırken...

EDİP BEY!(*) ALBAY KAZIM BEY'DEN ACELE BİR TEL ALDIM. "Yetiş! Anzavur yeniden saldırdı, duduramıyoruz!" DİYOR. SENİN 400 KİŞİLİK BALKAN MÜFREZESİYLE GİTMEN UYGUN OLUR. DİYE DÜŞÜNÜYORUM.

BAŞ ÜSTÜNE!

* 1926'da, ATATÜRK'e suikast olayına katıldığı için İzmir'de asılacak olan SARI EFE EDİP.

BEN CEPHEDEN AYRILAMAM. İLK İSYANA GİTTİĞİMDE YOKLUĞUMU FIRSAT BİLEN DÜŞMAN HEMEN SALDIRIYA GEÇMİŞ SALİHLİ ÖNLERİNE KADAR GELMİŞTİ, BİLİYORSUN!

ANZAVUR AHMED bu kez çok daha güçlü olarak ayaklanmıştı. Padişah VAHDETTİN'in enistesi Damat FERİD Paşa'yla İngiliz maşası SAİD MOLLA hem cesaret hem sandık dolusu İngiliz altını vermişlerdi emrine. Amaç: Kuva-yı Milliyeyi dağıtmak, Ankara hükümetini etkisiz hale getirmek...

KUVVE-İ MUHAMMEDİ!.. İİLERİİ!

Bandırma, 14. Kolordu, YUSUF İZZET PAŞA karargahı...

PAŞA HAZRETLERİ, HABERLER ÇOK KÖTÜ! BİGA'DA, ŞAH İSMAİL İLE GAVUR İMAM AYAKLANDIRDIKLARI POMAK'LARLA KIŞLAYI BASIP SUBAYLARI İŞKENCEYLE ÖLDÜRMÜŞLER!

KAZIM BEY'E ACELE TEL ÇEKELİM: ÇERKEZ ETHEM'İ YARDIMA ÇAĞIRSIN. BİZ DE BURSA'YA ÇEKİLMEK İÇİN HAZIR OLALIM!

91

SALİH Paşa Kabinesi'nde Harbiye Nazırı olan FEVZİ (Çakmak) Paşa, "ANKARA"ya karşıydı. MUSTAFA KEMAL Paşa, Anadolu'nun İstanbul'dan emir almasını önlemek için bütün telgrafhanelere haberleşme yasağı koyunca, FEVZİ Paşa, bir İngiliz torpidosunu Bandırma'ya göndererek YUSUF İZZET Paşa'yla, dolayısıyla Anadolu'yla bağlantı kurmak istemişti. YUSUF İZZET Paşa da ikili oynamaya başlamıştı...

İstanbul'la görüşme yasağından telaşa düşen 12. Kolordu (Konya) Kumandanı Albay FAHRETTİN (Altay) kendini boşlukta hissediyor ve 16. Kolordu Kumandanı YUSUF İZZET Paşa'nın (Bursa) emrine girerek İstanbul'la bağlantıyı sürdürmek istiyordu.

"EN KIDEMLİ KUMANDAN OLDUĞUNUZ İÇİN... SULH NETİCESİNE KADAR TAHD-I EMRİ KUMANDANİLERİNE GİRDİĞİMİ..."

Durumu, Bursa'daki BEKİR SAMİ Bey'in yaveri Yzb. SELAHADDİN'in gizli telgrafından öğrenen MUSTAFA KEMAL Paşa ancak büyük ihtilallerde görülen, olağanüstü bir emir verdi genç yüzbaşıya.

İKİSİNİN DE ANKARA'YA GELMESİNİ SAĞLAYIN! GEREKİRSE KUMANDANINIZI DA TEVKİF EDEREK TUTUKLU OLARAK ANKARA'YA GÖNDERİN!(*)

ANZAVUR, KAYMAKAM HAMDİ BEY'İ İŞKENCEYLE ÖLDÜRÜP, YARDIMCISI KÂNİ BEY'İN CESEDİNİ SOKAKLARDA SÜRÜTMÜŞ, KUMANDANIM!

Bu sırada Çerkez ETHEM Bey'in birlikleri özel olarak hazırlanan trenlerle süratle Balıkesir'e gönderiliyorlardı. ETHEM Bey ilk birlikle hareket etmişti.

HAMDI BEY, ŞU AKBAŞ'DAKİ FRANSIZ CEPHANELİĞİNİ BASIP SİLAHLARI YENİCE'YE KAÇIRAN KAHRAMAN ALBAY, DEĞİL Mİ?

92 (*): S. SELEK - MİLLİ MÜCADELE - Cilt: 2

İttihatçıların işbaşından uzaklaşmasından sonra bir köşeye çekilen eski komitacı Köprülülü Hamdi Bey, Yunanlılar'ın Ayvalığı işgali üzerine derhal vazifeye atılmakta tereddüt göstermemiş kahramanlardan biridir. Nitekim Biga'da kısa zamanda sükûn ve huzuru sağlayan Hamdi Bey'in tipik bir pozunu görüyoruz-Belge: SABAHATTİN SELEK-

Çerkez ETHEM ve küçük a'bisi TEVFİK Bey'e karamsar haberler gelmeye devam ediyordu.

YUSUF İZZET PAŞA, BANDIRMA'DAN BURSA'YA ÇEKİLİNCE SARI EFE EDİP BEY'İN MÜFREZESİ DE ANZAVUR'A KARŞI DÖVÜŞMEK İSTEMEZ OLMUŞ EFENDİM!

ÇOCUKLAR PEK HAKSIZ DA DEĞİLLER. BAKSANA, BALIKESİR'DE BİLE HALK ANZAVUR'U TÖRENLE KARŞILAMA HAZIRLIĞI YAPIYORMUŞ!

2 Mart'tan 15 Nisan'a kadar, ANZAVUR üstüne gelen bütün milli birlikleri yendi, dağıttı. Bütün yurda bir umutsuzluk çökmek üzere iken Ankara'dan gelen bir bildiri yüreklere güç gönüllere ferahlık verdi.

...AYDIN CEPHESİNDE YUNAN SALDIRISI PÜSKÜRTÜLMÜŞKEN, FRANSIZLAR ADANA BÖLGESİNDE ÇEPEÇEVRE KUŞALTILMIŞKEN ANZAVUR'UN KURTULUŞ SAVAŞIMIZA YAPTIĞI BU İHANET CEZASIZ KALMAYACAKTIR. CENAB-I HAK BİZİMLEDİR.

Balıkesir'de, 61. Tümen kumandanlığında Albay KÂZIM (Özalp) Bey'le acele bir toplantı yapıldı.

BEN DE BÖYLE DÜŞÜNÜYORUM. BİRLİKLERİNİZ YEDEKTE BEKLEYECEK. BU İŞİ BENİM KIZANLARLA BİTİRECEĞİM.

BENCE; HAREKATIN KUMANDASINI SİZ ÜSTÜNÜZE ALIN, ETHEM BEY! ANZAVUR, ANCAK SİZDEN KORKAR. BENİM BİRLİKLER DE SİZE YARDIMCI OLUR!

94

Çerkez ETHEM, tüm birliklerini Susurluk'ta topladı. Abisi TEVFİK Bey'i kuzey-doğuda Taşköprü yakınında yığınak yapmış ANZAVUR'un üstüne gönderdi. Âsilerle Kuva-yı Seyyare'ciler(*) arasında zorlu bir çatışma başladı. İki taraf da en ağır silahlarıyla savaşıyordu.

(*) Çerkez ETHEM Kuvvetleri "GEZİCİ BİRLİK" diye anılırdı.

Çatışma 9-10 saat aralıksız sürdü... Kolay başarılara alışmış ANZAVUR bozulmak üzereyken telgrafçısı ateş hattına bir haberle geldi...

KUMANDANIM! MÜJDE! GÜZEL BİR HABERİM VAR SİZE!

NEDİR ÇABUK SÖYLE! ETHEM GERİ Mİ ÇEKİLİYOR? YOKSA BİZE KATILMAK MI İSTİYOR?

95

DEVLETLÛ HÜNKÂRIMIZ "PAŞA"LIĞIMI ONAYLAMIŞ!

ANZAVUR PAŞA'YI ARTIK ÇERKEZ ETHEM BİLE DURDURAMAZ! BU İŞ ANKARA'DA BİTER!

ANZAVUR'UN "paşa"lık sevinci uzun sürmedi.

KUMANDANIM! ETHEM BEY'İN ATLILARI BİZİ ÇEVİRMEK ÜZERELER!

NE!? GAVUR İMAM'IN MUFREZELERİ NE YAPIYOR? BU KUŞATMA İŞİNİ ETHEM'E BİZ YAPACAKTIK!

Gavur İMAM'ın Gönen'den Balya yoluyla Balıkesir'e inmesini PARTI PEHLİVAN Ağa'nın müfrezesi önlemişti. Böylece o yönden yardım alamayan ANZAVUR bozulmuş, yanındaki 5-6 fedaisiyle Biga'ya doğru kaçmaya başlamıştı.

PEHLİVAN AGA! KAKO MEHMET'LE MEMED ALİ ÇAVUŞ ŞEHİD OLDULAR. BAŞIMIZ SAĞ OLSUN!

VATAN SAĞOLSUN! NUR İÇİNDE YATSINLAR!

ANZAVUR'u yenen birliklerin kumandanı TEVFİK Bey Kirmasti(*)ye girişinde köprü üstünde çatılı 3 darağacı ve 3 mahkûm gördü...

ŞU DARAĞAÇLARININ NE İÇİN KURULDUĞUNU ÖĞRENİN BANA! ÇABUK!

(*) Kirmasti: Bugünkü MUSTAFAKEMAL Paşa ilçesi.

96

DARAĞACI 3 KEMALİST'İ ASMAK İÇİN ANZAVUR'UN DİVAN-I HARB'İ TARAFINDAN KURDURULMUŞ, EFENDİM. DİVAN-I HARP REİSİ DE YARBAY TATAR HASAN BEY İMİŞ. YAKALADIK!
TATAR HASAN MI DEDİN?
ONU İYİ TANIRIM! UMUMİ HARP(*) SIRASINDA YOLSUZLUĞUNU YAKALAYIP ORDUDAN KOVDURMUŞTUM. YARGIYA GEREK YOK. HEMEN ASIN TERESİ!
* 1. Dünya Savaşı
GEBER VATAN HAİNİ!
Kaymakam Tatar HASAN'ın ipini, yarım saat önce asacağı Kuva-i Milliyye'ci çekti...(*)
(*) Çerkez ETHEM'in kendi hatıratından
Çerkez ETHEM tarafından amansızca kovalanan ANZAVUR, Bandırma limanında bekleyen bir savaş gemisine kaçıp sığınarak canını zor kurtarmıştı.
DAHA ÇABUK! DAHA ÇABUK!
KUVVA-İ SEYYARE RIHTIMA ULAŞTI. BİZİ GÖRDÜLER.
ATEŞ EDİYORLAR!
97

Çerkez ETHEM hemen yetişti, kızanlarını durdurdu.
DAAN
DAN
DURUN! ATEŞ ETMEYİN!
UZAKTA İNGİLİZ GEMİLERİ VAR! KURŞUN ONLARA DEĞERSE BAŞIMIZA BÜYÜK DERT AÇARIZ!
ETHEM Bey'in korktuğu biraz sonra başına geldi.
FİLO KUMANDANININ TERCÜMANI GELDİ, EFENDİM. GÖRÜŞMEK İSTİYOR!
GELSİN!
ETHEM BEY! ELÇİYE ZEVAL OLMAZ. AMİRAL, FİLOSUNA NEDEN ATEŞ AÇILDIĞINI SORUYOR: TOPLARI ŞEHİRE ÇEVİRDİ, CEVABINIZI BEKLİYOR!
SÖYLE ONA, BİZ GEMİLERE DEĞİL VATAN HAİNİ SATILMIŞ ANZAVUR'A ATEŞ AÇTIK. KURŞUN SEKMİŞSE KAZADIR, KASIT DEĞİL!
98

Rum tercüman İngiliz gemisine geri dönmüş, yarım saat sonra gene gelmişti...

AMİRALİNE SELAM SOYLE; GEMİSİNDE ÇAYA DAVETİNE TEŞEKKÜRLER! AMMA, NE YAZIK Kİ GELEMEM. ÇÜNKÜ DENİZ BENİ MÜTHİŞ TUTAR. FAKAT İSTİYORSA O GELSİN, BİZİM LAZİSTAN ÇAYININ BİR TADINA BAKSIN!

Çerkez ETHEM, davetini kabul eden İngiliz amiralini hükümet konağının merdiven başında karşıladı. Her hali ile bir kolordu kumandanını andırıyordu.

"Kıyılarınızda bulunmaktan amacımız anlaşma koşullarına uyup uymadığınızı kontrol etmek bu arada Hıristiyan azınlıklara bir tecavüzü önlemektir. Siz, silahlı çatışmalara rağmen halka ilişmediniz. Sizi kutlarım!" diyor.

Bir de İstanbul'dan gelen 4 Kuva-i inzibatiye subayını hatırım için asmamak asaletini göstermek lûtfunda...(*)

* Çerkez ETHEM'in hatıraları kitabından

SAYIN AMİRAL! BİZ KADERİN CİLVESİ OLARAK KAYBETTİĞİMİZ DÜNYA SAVAŞINDAN SONRA ELİMİZDE KALAN VATAN TOPRAKLARINI VE MİLLETİN ŞEREFİNİ KORUR İKEN DÜŞMANLA İŞBİRLİĞİ YAPAN BU ALÇAKLARI BAĞIŞLAMAMI BENDEN İSTEMEYİN!

99

Görüşme sonunda Çerkez ETHEM, İngiliz amiralini iskeleden yolcu etti.

"Azınlıklara iyi davrandığınıza şahid oldum. Bunu amiral CALTHORP'a vereceğim raporda özellikle belirteceğim." DİYOR.

SÖYLE ONA; BİZ AZINLIKLARLA YÜZYILLARDIR KARDEŞÇE YAŞADIK. İNGİLTERE'NİN AKLI VARSA, OSMANLI İMPARATORLUĞUNU YIKMAYA DEĞİL AYAĞA KALDIRMAYA ÇALIŞIR!

ANZAVUR'a paşalık belgesini vermeye gelen ve isyanlara katılan İstanbul Hükümetinin 4 subayı belediye meydanında asıldı... Gavur İMAM babasına ait çiftliği, değirmeni, tarlaları yakmış, adamlarından birkaçını da katletmişti...

ANZAVUR'un Biga'da yeniden ortaya çıktığını haber alan Çerkez ETHEM, birliklerinin başına geçip yedi canlı haini amansızca takip etti. Her çatışmada ANZAVUR ancak bir-iki saat direnebildi, hepsinde bozguna uğradı. Sonunda, Karabiga'dan bir Türk yolcu gemisiyle İstanbul'a kaçtı. Arkada, koca bir kolorduya yetecek kadar top tüfek, makineli tüfek ve cephane bırakmıştı.

Birinci Düzce Ayaklanması
13 Nisan – 31 Mayıs
ve Çerkez Ethem

23 Nisan, 1920'de, Ankara'da, Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin açıldığı gün, Safranbolu'da padişah yanlısı 200 silahlı kimse dükkanları kapattırıp, telgraf tellerini keserek "BİZ PADİŞAHI İSTERİZ! Çığlıklarıyla sokakları ayağa kaldırıyordu. İsyan çabucak büyümüş, âsilere katılan yeni birliklerle Gerede basılmıştı. Halkın cahil olması ayaklanmayı kolaylaştırıyordu. Padişah halka yüzyıllar boyunca "ALLAH'ın yeryüzündeki gölgesi" diye öğretilmişti. Onun vatanı İngiliz'e satacağına kimse inanmıyordu...

39 yaşında, TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ'nin ilk başkanı seçilen genç MUSTAFA KEMAL Paşa, meclisin açılış sevincini yaşayamadan bu Düzce isyanının telaşına düşmüştü. Hemen Bursa yakınlarındaki 20. Kolordu kumandanı ALİ FUAD (Cebesoy) Paşa'yı aradı...

"KIYAM (katliam) SORUNU SAFRANBOLU VE ÇERKEŞ'E SIÇRAMIŞTIR. İĞTİŞAŞ (kargaşa) ANKARA'YA DOĞRU HIZLA İLERLEMEKTEDİR. ANKARA'DA İŞE YARAR ANCAK 700 KİŞİLİK BİR KUVVET VAR. SAĞLAYACAĞINIZ EN FAZLA GÜÇLE HEMEN ANKARA'YA TEŞRİF BUYURUN! CEVABINIZI MAKİNE BAŞINDA BEKLİYORUM!

101

Aynı günlerde Çerkez ETHEM de Ankara'dan Genel Kurmay Başkanı Albay İSMET Bey tarafından telgraf başına çağırılıyordu.

-ETHEM BEY NASILSINIZ? GAZANIZ MÜBAREK OLSUN!
- TEŞEKKÜR EDERİM.
- MUSTAFA KEMAL PAŞA VE ABİNİZ REŞİT BEY YANIMDALAR. SİZE KÖTÜ HABERLERİM VAR!
- SÖYLEYİN... KÖTÜ DE OLSA GERÇEKLERİ BİLMEMİZ GEREK!
- MERKEZDE HİÇ KUVVETİMİZ KALMADI. MİRALAY, MAHMUT BEY DÜZCE'YE GEÇERKEN BASKINA UĞRADI ŞEHİD OLDU.

... ANKARA'NIN KUZEY BATISINA GÖNDERDİĞİMİZ ALBAY ARİF BEY DE BİR SUBAYI TARAFINDAN ÖLDÜRÜLDÜ. ALİ FUAT PAŞA'NIN DA DURUMU TEHLİKELİ...

İSMET BEY, BURADAKİ İŞLERİ KAZIM BEY'E BIRAKMAMI VE HEMEN GEYVE BOĞAZINDA ZOR DURUMDA OLAN ALİ FUAT PAŞA'NIN YARDIMINA KOŞMAMIZI İSTİYOR, NE DİYELİM TEVFİK BEY?

YARIN ŞAFAKLA GEYVE'YE HAREKET EDECEĞİMİZİ BİLDİR. KAZIM BEY, BİGA'YA YENİ BİR MUTASARRIF GÖNDERSİN. BU BALIKESİR JANDARMA KUMANDANI AVNİ BEY OLABİLİR!

FAKAT DAHA ÖNCE MANYAS'TAN BİR GEÇMEMİZ GEREKİYOR. ANZAVUR ARTIKLARI ORADA TOPLANMIŞLAR. BENİM, MANYAS'A GİRMEYE KORKTUĞUMU YAYIYORLARMIŞ!

Çerkez ETEM, yolu biraz uzatarak Manyas'tan geçti... ve yaman geçti.

Manyas'ta kendisine teslim olan âsilerin de katılmasıyla ETHEM Bey'in "Kuvve-i Seyyare"sinin toplam gücü 5000 kişiyi geçer olmuştu. 3 gün sonra Bursa'ya giderken Karacabey'de bir gün konakladı. Kentin ileri gelen eşrafıyla, yardım konusunu görüştü...

GALİP PAŞA, SEN Kİ SAYILI ZENGİNLERDENSİN! KUVA-YI MİLLİYE'YE 150 LİRA KAĞIT PARA VERMEN BİRAZ AYIP OLMUYOR MU?

ETHEM BEY, BU BİR İANEDİR. İANE DE GÖNÜLDEN NE KOPTUYSA O'DUR!

ATIN ŞUNU ZİNDANA! İSTANBUL BİRAHANELERİNDE BİR GECEDE 50 ALTIN LİRAYI SU GİBİ HARCAYAN PAŞA, DÜŞMANA KARŞI VATANIN NAMUSUNU KORUYAN ORDUYA YARDIMDAN KAÇMANIN CEZASINI ÇEKSİN!

ALİ FUAT PAŞA GEYVE'DE ÇOK ZOR DURUMDA, DİYORUZ, ETHEM BEY, "ilerde büyük sorun yaratabilir" DİYE MANYAS'A GİDİYOR, ANZAVUR ARTIKLARIYLA UĞRAŞIYOR!

NE YAZIK Kİ ELİMİZDE BULUNAN TEK CİDDİ KUVVET ONUN KUVVE-İ SEYYARE'Sİ!

Ankara...

AFYON'DA REFET BEY'E BİR TEL ÇEKELİM: DEMİRCİ EFE'DEN NE KADAR ADAM ALABİLİRSE ACELE GEYVE BOĞAZINA GÖNDERSİN. AYRICA GÖNÜLLÜ TOPLANSIN. DURUM SON DERECE NAZİK!

BAŞ ÜSTÜNE PAŞA HAZRETLERİ!..

BOOMM

Aynı günlerde (1920 Nisan ayı sonları) ayaklanan padişahçı bilinçsiz halkın yanısıra, ANZAVUR'un yeni müfrezeleri, sadrazam Damad FERİD PAŞA'nın HİLAFET ORDUSU, KUVA-YI İNZİBATİYE gibi düzgün askerî birlikleri, İngiliz savaş gemileriyle, isyancılara katılmak üzere Gölcük'te karaya çıkıyorlardı...

Bursa'dan hemen yola çıkan Çerkez ETHEM ve birlikleri kısa dinlenmelerle GEYVE'de ALİ FUAT Paşa'nın karargahına ulaştılar.
Paşa, ETHEM'i sevgiyle kucakladı.

103

BEN İSMET BEY VE FEVZİ PAŞA'LAR GİBİ DÜŞÜNMÜYORUM. BELKİ BİRAZ KAYIP VERECEĞİZ, AMMA BEN CEPHEDEN SALDIRMAK KARARINDAYIM.

MUSTAFA KEMAL PAŞA DÜŞÜNCENİ YERİNDE BULDU. İSTEDİĞİN GİBİ HAREKET EDEBİLİRSİN!

Ertesi gün, bütün birlikleriyle, Geyve boğazını tutan âsilere saldıran Çerkez ETHEM'in Kuva-yı Seyyare'si, çetin bir karşı koymaya rağmen, kısa zamanda bu direnişi kırdı. Ve Halife Ordusu'nu darmadağın etti. Esirlerden başka 2 dağ topu ve makineli tüfekler ele geçirildi...

Sıra Adapazarı'nı kurtarmaya gelmişti. Halife Ordusu Kumandanı SÜLEYMAN ŞEFİK Paşa İzmir'e kaçınca başıbozuk ordu hemen teslim oldu. (23 Mayıs 1920)

TEVFİK Bey'in başkanlığındaki Harp Divanı hemen toplandı ve isyanda başı çekenlerin asılmasına karar verdi. 12 kişi pazar yerinde asıldı.

-ÇERKEZ ETHEM'in Hafız REŞAD Efendi'ye yazdırdığı söylenen Hatıraları'nda, kendisi "İDAM KARARLARINA BEN HİÇ KARIŞMADIM!" der ve sonra da büyük bir saflıkla ekler: "YALNIZ BİRKAÇ KİŞİYİ DİVAN-I HARP ÖNÜNE ÇIKARMADIM, AFFETTİM!" Demek ki, "ŞUNLAR ASILMAYACAK, ÖTEKİLERİ NE YAPARSANIZ YAPIN!" diyerek Divan-ı Harbi kararlarında serbest (!) bırakıyordu.-

24 Mayıs 1920... ÇERKEZ ETHEM'in Kuva-yı Seyyare'si Adapazarı'nda bir günlüğüne soluklanırken Düzce'de isyanın elebaşları Çerkez SEFER BERZEK'le VAHAP ve Koçi Bey ecel terleri döküyorlardı...

(*) T.B.M. Meclisi'nce daha önce âsileri yatıştırmak için gönderilen HÜSREV (Gerede) Bey'le OSMAN Bey.

İSMET Bey de, Çerkez ETHEM de Düzce olayını iyi değerlendirmişler. Yarbay MAHMUT Bey gibi SEFER BERZEK'in oyununa gelmemişlerdi. ÇERKEZ ETHEM birlikleri bir hışım gibi daldılar Düzce'nin içersine. Uzun zamandır, acımasızca, hainçe, milli mücadeleyi boğmak için, yakaladıkları devlet memurlarını, subayları işkenceyle öldüren isyancılar birer birer yakalandılar... BERZEK SEFER, VAHAD Bey, KOÇİ Bey, o gün şehrin ortasında idam edildiler.
-26 Mayıs 1920-

Bazı tarihçiler -örneğin S. SELEK- Düzce isyanında İSMET Bey'in (İnönü) Berzeg SEFER'i kurtarmak için ETHEM'e telgraf çektiğini, büyük çaba harcadığını fakat, Kuva-yı Seyyare kumandanına söz geçiremediğini yazarlar. Düzce isyanında hep Çerkez ETHEM ön planda görünür ama, harekâtı düzenleyen ALİ FUAT Paşa, Karakeçili yarbay ARİF, albay REFET, İBRAHİM çavuş müfrezeleri, Yzb. DEMİR komutasındaki, ÖMER ve SÜLEYMAN kaptan çetelerinin yiğitçe ölümle yüzyüze çarpıştıklarını unutmamak gerekir.

- YOZGAT AYAKLANMASI - 13 MAYIS-27 AĞUSTOS 1920

ÇERKEZ ETHEM, "hatıraları"nda YOZGAT ayaklanmasının başlangıcını şöyle anlatır: "BOLU-DÜZCE-GEREDE-MUDURNU-ADAPAZARI İSYANLARININ BASTIRILMASINDAN SONRA DÜZCE'DE BULUŞAN BÜTÜN MİLLİ BİRLİKLER KUMANDANLARINA ALİ FUAT PAŞA BİR ZAFER ZİYAFETİ ÇEKMEK İSTEMİŞTİ. TAM YEMEĞE OTURACAĞIMIZ SIRADA BÜYÜK A'BİM REŞİT BEY (Saruhan M.vekili) KAN-TER İÇİNDE ODAYA GİRDİ...

(*) CEMİL CAHİT TOYDEMİR. Sonraları Savunma Bakanı, Ordu Kumandanı, Orgeneral...

Yozgat ayaklanmasını başlatan bir devlet memuru olan Mutasarrıf (*) NECİP Bey'di. Bozguncu konuşmalarından dolayı 20 Ekim 1919'da görevinden alınmıştı.

(*) Mutasarrıf: VALİ ile KAYMAKAM arası bir görevli

Yozgat'ın çok eski ve ünlü bir ailesi olan ÇAPANOĞLU'lardan EDİP ve kardeşi CELAL Yozgat Hürriyet ve İtilaf (*) Partisi'nin kurucusuydular. Milli Kurtuluş Hareketi'ne inanmıyorlardı. Halkı silahlandırıp Yozgat'ı, Zile'yi askeri birliklerin elinden almışlardı.

(*) İTTİHAD VE TERAKKİ'ye karşıt, padişahçı parti.

Bu sırada, Ankara'da MUSTAFA KEMAL Paşa, Adapazarı Kuvva-yı Milliyesinden Kuşçubaşızade EŞREF Bey'le konuşuyordu.

Çerkez ETHEM birliklerinin Eskişehir'den trenle Ankara'ya taşınmasına karar verildi. Böylece, hem zaman kazanılmış hem de erat (erlar) biraz olsun dinlendirilmiş olacaktı. ETHEM Bey durgun ve düşünceliydi.

Bu durgunluğunun asıl nedenini bilemeyen ALİ FUAT Paşa'yla REFET Bey, ETHEM'i övgü yağmuruna tutarak yüreklendirmeye çalışıyorlardı.

Oysa, ETHEM'de yürek mangal gibiydi. Sıkıntısı çok başka bir nedenden kaynaklanıyordu.

İÇİMDE GARİP BİR SIKINTI VAR? ANKARA'YA ÇAĞRILIŞIM- BANA İLERDE ALTINDAN KALKAMIYACAĞIM BİR TAKIM TATSIZ OLAYLARIN BAŞLANGICI OLACAKMIŞ GİBİME GELİYOR!

110

O; adını koyamadığı endişeden korunmak ister gibi, ALİ FUAT Paşa'ya bir öneride bulundu.

PAŞAM! GÖRÜYORSUNUZ, CEPHELERİN BİR ELDEN KUMANDASI ARTIK KAÇINILMAZ OLDU. BUNU DA EN İYİ SİZ YAPABİLİRSİNİZ. KABUL EDERSENİZ, BEN DE BENİ AŞAN DURUMLARDA SİZE AKIL DANIŞABİLİRİM.

BUNU BEN DE ÇOK İSTERİM, ETHEM BEY! AMMA BUNA ANCAK MİLLİ MÜDAFAA VEKALETİ KARAR VERİR!

Çerkez ETHEM'in birlikleriyle Eskişehir'den hareket edeceği telgrafına MUSTAFA KEMAL Paşa, Büyük Millet Meclisi adına bir teşekkür teliyle karşılık vermişti.

Ankara 2 Mayıs 1920 "...ETHEM BEY'İN BAŞARILARI VE HİZMETLERİ KURTULUŞ TARİHİMİZDE EN PARLAK SAYFALARI OLUŞTURACAKTIR. KENDİSİNE VE KAHRAMAN BİRLİKLERİNE MİLLET MECLİSİ ADINA TEŞEKKÜRLERİME ARACI OLMANIZI..."

Ethem'in çakır gözleri dolu dolu olmuştu. Bakışlarını başka yana çevirdi.

BABA! EMRELER KÖYLÜ ÇERKEZ ALİ BEY! UFAK "Çakır"IN NE BÜYÜK ADAM OLDU!..

DİKKATİNİ ÇEKERİM BABA! EN KÜÇÜK OĞLUN ÇERKEZ ETHEM'E TEŞEKKÜR EDEN BU KİŞİ ÇANAKKALE'DE İNGİLİZ'LE FRANSIZ'I PERİŞAN EDEN MUSTAFA KEMAL PAŞA'DIR!.. VE BENİ MİLLET MECLİSİ ADINA TEBRİK EDİYOR!

GÜLE GÜLE MİLLİ KAHRAMAN!

ETHEM ve birlikleri, Eskişehir'de istasyonu dolduran halkın sevgi gösterileri ve hayır dualarıyla trene bindiler, Ankara'ya yolcu edildiler...

ALLAH NAZARDAN SAKLASIN!

MÜNCİ-İ MİLLET! GAZAN MÜBAREK OLSUN!

Özel olarak Kuva-yi Seyyare için hazırlanmış olan 4 katarlık tren kıraç bozkırlardan geçerken ETHEM Bey derin düşüncelere dalmıştı.

ŞU ANDA SALİHLİ'DE CEPHEDE OLMAYI NE KADAR İSTERDİM. NEME GEREK BENİM ANKARA!.. YOZGAT'TAN BANA NEİ.. BİR KÜÇÜK İSYANI BİLE BASTIRMAKTAN ACİZLER!

Birden bir öksürük krizi ile sarsıldı. Hemen ağzına dayadığı mendil yer yer kana bulanmıştı.

KUMANDANIM!

ÖNEMLİ DEĞİL, KORKMA!

ÖHHÖ ÖHHÖ

ÖHHÖ

112

Günlerdir, aralıksız dağ-bayır kovalamaca, çarpışma, ETHEM'in zaten hasta olan ciğerlerinde kanama yapmıştı. Kuşetini indirdiler. Yüzüstü uzandı. Derin bir uykuya daldı. O kadar yorgundu ki rüya bile göremedi...(*)

(*) Bulabildiğim belgelerin hiçbiri Çerkez ETHEM'in rahatsızlığının akciğer veremi mi, yoksa mide ülseri mi olduğu hakkında açık bir tanım yapmıyor. Bu konuya ben de bir açıklık getiremeyeceğim için üzgünüm. S.Y.

KUMANDANIM ANKARA'YA GELİYORUZ!

ANKARA MI? HMMM!

Yüzünü yıkayıp traşını olan Çerkez ETHEM, emir erinin yardımıyla giyindi...

Seferi hallerde yanından hiç ayırmadığı İngiliz filintasını sol eline alıp vagonun sahanlığında göründüğü an istasyonda bir alkıştır koptu.

...hemen çatışmaya girişecekmiş gibi kuşandı... başını çattı.

ÇOK BÜYÜK BİR KALABALIK VAR KUMANDANIM!

Birden gözleri faltaşı gibi açıldı Çerkez ETHEM'in.

Astragan kalpaklı, orta boylu, çakmak çakmak bakışlı biri kollarını iki yana açmış onu kucaklamaya geliyordu. Hemen tanıdı...

MUSTAFA KEMAL PAŞA!!!

Çerkez ETHEM hiç beklemediği bu olağanüstü karşılamadan şaşkına dönmüştü. MUSTAFA KEMAL Paşa'yla kucaklaşması istasyonda bulunanlar üstünde büyük heyecan yaratmıştı.

HOŞ GELDİNİZ ETHEM BEY! ASLAN GİBİSİNİZ, MAŞALLAH!

FEVZİ Paşa ve İSMET Bey'lerle el sıkışıp tanıştıktan sonra, sıra Çerkez YUSUF İZZET Paşa'ya gelince, eğilip elini öperek Çerkez ETHEM gönülleri bir kez daha fethetti...

SAĞOL ETHEM BEY OĞLUM!

İstasyondaki büyük törenden sonra "REİS PAŞA" ETHEM Bey'i otomobiline aldı. Ona sağında yer verdi. Arkadaki otomobilde FEVZİ Paşa ile İSMET Bey bulunuyorlardı.

ŞU BAKIMLI ATLILARI İLE KUVA-Yİ SEYYARE, MİLLET MECLİSİ ÖNÜNDEN BAŞLAYARAK ANKARA CADDELERİNDE BİR GEÇİT YAPARSA ÇOK İYİ OLUR, ETHEM BEY! HALKIN DA MECLİSİN DE MANEVİYATI ÇOK BOZUK!

114

Birkaç otomobillik kafile MUSTAFA KEMAL Paşa'nın çalışma ve barınma yeri olan Ziraat Mektebi'ne varınca hemen "Paşa"nın birinci kattaki büyük çalışma odasına kapandılar. İlk sözü İSMET Bey aldı...

ETHEM BEY, BİLİYORUM YORGUNSUNUZ. AMMA ZİYARETÇİLER ÜŞÜŞMEDEN HEMEN KONUYA GİRELİM!

ELBETTE HEPİMİZİN İLK AMACI, VATANI YUNAN İŞGALİNDEN KURTARMAKTIR. FAKAT YOZGAT İSYANI BİR ANDA ÖN PLANA ÇIKMIŞTIR! ŞUNU ÜZÜLEREK İTİRAF ETMEK ZORUNDAYIM Kİ BU İSYANI BASTIRACAK GÜCÜMÜZ YOK! FAKAT SİZİN BİRLİKLERİNİZ BUNU BAŞARABİLİR.

İSMET Bey, uzun konuşmasını bitirince, MUSTAFA KEMAL Paşa gözlerini Çerkez ETHEM'e dikti. Heyecanını belli etmemeye çalışarak vereceği cevabı bekliyordu.

Çerkez ETHEM, ikisi paşa, biri albay olan üç ünlü ve kıdemli kurmay subayı çatlatırcasına, konuya bambaşka bir yerden girmiş hiç sakınmadan konuşmaya başlamıştı.

HAYRET EDİYORUM. SİVAS'TA HEY'ET-İ TEMSİLİYE, ANKARADA MİLLET MECLİSİ SIFATIYLA BİR YILDAN FAZLADIR TOPLANIP DURUYORSUNUZ. NEDEN KENDİNİZİ KORUYACAK BİR KUVVET OLUŞTURAMADINIZ? HELE CEPHELERE, NEDEN EN UFAK BİR YARDIMDA BULUNMADINIZ?

115

Osmanlı İmparatorluğunun son Harbiye Nazırlarından FEVZİ Paşa mosmor olmuştu. Çanakkale'de 100.000 kişilik ordulara kumanda etmiş, Suriye/de Yıldırım Orduları Grubu'nu Alman Paşası Liman Von SANDERS'ten devralıp Osmanlı'nın son başarılı savaşlarını vermiş, şimdi de Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin başkanı olan MUSTAFA KEMAL Paşa'nın rengi sigara tablasındaki külden daha soluk bir renk almıştı

ETHEM'in, TEŞKİLAT-I MAHSUSA'dan amiri olan Kuşçubaşızade EŞREF Bey'in sözlerini anımsadı: "ETHEM, cesurdur, çalışkandır, terbiyelidir. Amma... Cahildir. Fazla yüzverilirse yolunu şaşırabilir."

Çerkez ETHEM hiçbir şeyin farkında olmaksınız, yersiz, zamansız, haksız konuşmasını sürdürüyordu.
ANADOLU'NUN ORTASINDA HİÇBİR YABANCI DEVLETTEN YARDIM ALMAYAN BASİT BİR YOZGAT İSYANINI BİLE BASTIR-MAKTAN ACİZSİNİZ!

BIZIM GOREVIMIZIN- IPTE ADAM SALLANDIRARAK, VALİ ÇOCUKLARINI DAĞA KALDIRIP CAN BEDELİ ALARAK ÇETELER KURMAK DEĞİL, YEPYENİ ÇAĞDAŞ BİR TÜRK DEVLETİ KURMAK OLDUĞUNU BU ÇOCUĞA NASIL ANLATMALI ŞİMDİ?

(*) Kendi "Hatıraları"ndan.

117

Bu kez, MUSTAFA KEMAL Paşa Çerkez ETHEM'i durdurdu...
SALİHLİ CEPHESİ KONUSUNDA ENDİŞE DUYMAKTA HAKLISINIZ, ETHEM BEY. FAKAT MERAK ETMEYİN!
ETHEM BEY, YOZGAT İSYANINI BEŞ-ON GÜN İÇİNDE BASTIRACAĞINIZA İNANIYORUM.
YOKLUĞUNUZ SÜRESİNCE İZMİR BÖLGESİNİN DENETİM GÖREVİNİ FEVZİ PAŞA HAZRETLERİ KABUL BUYURURLARSA...
ŞEREF DUYARIM!
BİZİM BUGÜNE KADAR FAZLA BİR ŞEY YAPAMAMIŞ OLMAMIZI ELEŞTİRMEKTE HAKSIZ DEĞİLSİNİZ. FAKAT, BİRLİKTE ÇALIŞTIĞIMIZ ARKADAŞLAR İÇİNDE NE KADAR KARARSIZ, ÜRKEK, SORUMSUZ VE HATTA BOZGUNCU KİMSELER OLDUĞUNDAN HABERİNİZ YOK!
MİLLETVEKİLLERİ İÇİNDE KALBEN İSTANBUL HÜKÜMETİNE VE HALİFEYE BAĞLI OLANLAR VAR. BUNLAR ARTIK GEÇERLİLİĞİ KALMAMIŞ ESKİ YASALARIN DEĞİŞMESİNİ İSTEMİYORLAR. VATAN HAİNLİĞİ KANUNUNU KABUL ETTİRİNCEYE KADAR GÖBEĞİMİZ ÇATLADI. ASKER TOPLUYORUZ, İSTANBUL HÜKÜMETİ BİR FETVA ÇIKARIYOR, "ASKERLİK KALKTI" DİYOR, ASKER ORDUYU BIRAKIP KÖYÜNE KAÇIYOR!
118

Gizli görüşme hemen hemen bitmişti. İSMET Bey, kendi yazdığı bir telgrafı imzalaması için Çerkez ETHEM'e uzattı. Çok sevinçliydi.

Bu sırada kapı açılmış, yüzü açık fakat karalar giymiş bir hanım içeri girmişti. Yanında, gözlüklü, efendiden bir bey vardı.

HALİDE EDİP'le eşi ADNAN (Adıvar) Bey biraz oturup gitmişlerdi... FEVZİ Paşa bürosuna dönmüş, İSMET Bey, Çerkez ETHEM'in küçük abisi TEVFİK Bey'i alıp yandaki harita odasında isyan bölgesini incelemeye davet etmişti... MUSTAFA KEMAL Paşa başbaşa kaldığı ETHEM Bey'e ne büyük sıkıntılar içinde çalıştığını anlatırken yaveri odaya girdi...

Ziraat Mektebi'ndeki "Reis Paşa"nın karargahından otomobillerle Meclis'e hareket edildi. Öndeki otomobilde MUSTAFA KEMAL Paşa ile son günlerin milli kahramanı Çerkez ETHEM'i yan yana gören halk büyük sevinç ve sevgi gösterisinde bulunuyordu...

Heyecan dolu sevgi gösterileri Meclis içine girildiğinde görülmemiş bir biçim aldı. Bütün milletvekilleri Çerkez ETHEM'i ayakta alkışlıyor, "YAŞASIN MÜNCİİ MİLLETİ" diye bağrışıyorlardı. (*)

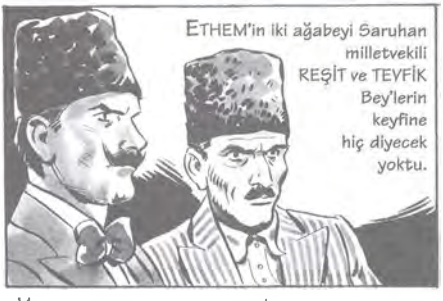

(*) Müncii millet: Milletin kurtarıcısı.

Çerkez ETHEM şaşırmış kalmıştı. "SAĞ OLUN!" "ESTAĞFURULLAH!", "SİZ SAĞ OLUN!" falan gibi bir şeyler söylemeye çalışıyordu amma, alkış seslerinden, bağrışmalardan kendi sesini kendisi bile duymuyordu...

Vatanı 3 kardeş kurtarıyordu. İste isbatı; Meclis'in alkışları!.. İlerde bu hizmetin bedelini elbette çatır çatır alırlardı...

Meclisin tavanlarında yankılanan alkışlar o güne kadar, deli-dolu, amma haddini bilen bir başçavuş olan Çerkez ETHEM'in küçük dünyasını allak-bullak etmişti. Daha sonra geçtiği dinleyici locasında ağabeyleriyle oturumu izlerken aklı başka yerlerdeydi.

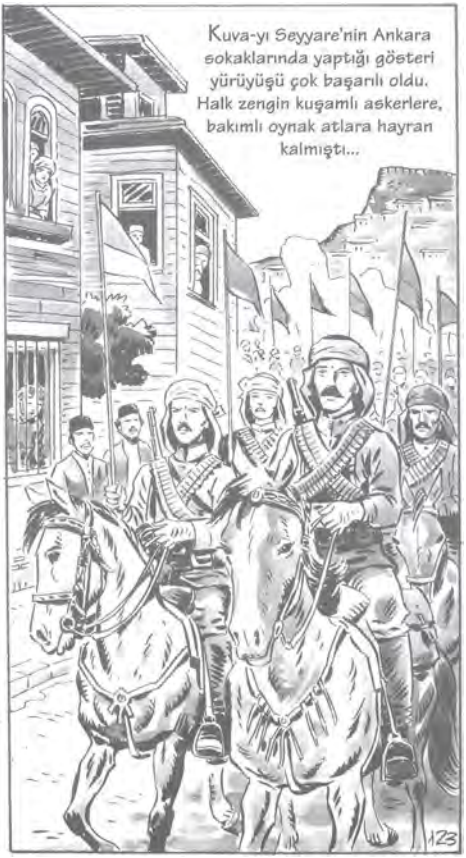

ETHEM, BASİT BİR HALK ÇOCUĞUDUR. ONU BÖYLE ŞIMARTMAK ÇOK YANLIŞ!
BANA DANIŞMADAN ONU BİRLİKLERİYLE ACELE ANKARA'YA ÇAĞIRMAK... MECLİSE SOKMAK... BUNU KİM AKIL ETMİŞ OLABİLİR?..
ALİ FUAT Paşa ETHEM'i iyi tanıyordu. Onun için, ilerde ne sorunlar çıkabileceğini kestirebiliyordu...

YOZGAT İSYANINI BASTIRMAYA ETHEM TEK BAŞINA GÖNDERİLMEMELİ İDİ... BİR ORDU KUMANDANI EMRİNDE GÖREV ALMASI ÇOK DAHA DOĞRU OLURDU.

HANGİ ORDU KUMANDANI!.. ETHEM'İN AĞABEYLERİ DAHA ŞİMDİDEN YÜKSEK RÜTBELİ SUBAYLAR HAKKINDA AŞAĞILAYICI LAFLAR ETMEYE BAŞLAMIŞLAR. BÖYLE KRİTİK BİR ANDA KUMANDANLARIMLA ÇERKEZ ETHEM'İ AYNI KEFEYE KOYMAM!

Kuva-yı Seyyare'nin Ankara sokaklarında yaptığı gösteri yürüyüşü çok başarılı oldu. Halk zengin kuşamlı askerlere, bakımlı oynak atlara hayran kalmıştı...
123

MUSTAFA KEMAL Paşa, ETHEM Bey'i kendi kaldığı Ziraat Mektebi'nin üst katında kendi odası karşısındaki odada ağırladı. ETHEM Bey, aklından bile geçirmediği bu incelikten son derece şaşkın ve mahcuptu.

PAŞA HAZRETLERİ, AĞABEYİM REŞİT BEY BENİM İÇİN HACI ŞÜKRÜ BEY'İN EVİNDE YER HAZIRLATMIŞ. İZİN VERİN, ORADA KALAYIM. SİZİ DE RAHATSIZ ETMİŞ OLMAM.

HAYIR HAYIR! BURADA KALIRSANIZ FIRSAT BULDUKÇA MEMLEKET İŞLERİNİ DE KONUŞMUŞ OLURUZ.

Ertesi gün, "Reis Paşa"nın emrine verdiği özel otomobiliyle önce istasyona gidip Eskişehir'den gelen birlikleri denetleyen Çerkez ETHEM...

DİKTATÖR OLMA YOLUNDA!

KİMSENİN SÖZÜNÜ DİNLEMİYOR!

...daha sonra, Meclis'te kendisine ayrılan odada REŞİT abisinin tanıştırdığı milletvekillerini dinledi. Hepsi "Paşa"dan yana çok dolu idiler. Güçlü birinin ona "DUR!" demesi gerektiğini söylüyorlardı.

Meclis'teki ateşli tartışmalar, millet vekillerinin konulara hakimiyeti ve düşüncelerini cesaretle savunmaları ETHEM Bey'i çok şaşırtmıştı...

MECLİS'TE SORUNLARIN BÖYLESİNE HEYECANLA TARTIŞILDIĞINI HİÇ SANMIYORDUM DOĞRUSU!

BU BİR ŞEY DEĞİL! BAZAN SİLLE-TOKAT BİRBİRLERİNE GİRERLER TABANCALAR BIÇAKLAR ÇEKİLİR!

124

HALİDE EDİP HANIM, Keçiören'deki, tek katlı, güzel döşenmiş bağ evinde Kuva-yı Seyyare Kumandanı onuruna bir akşam yemeği vermişti. Yemeğe MUSTAFA KEMAL Paşa, FEVZİ Paşa, İSMET Bey ve HAMDULLAH SUPHİ Bey'le REŞİT Bey de çağrılmışlardı.

İsyancı bölgelerde bir ölüm rüzgarı gibi esen Çerkez ETHEM bu kadınlı aydınlar sofrasında utana sıkıla konuşmaya çalışıyordu.

(*) Türk Ocakları Başkanı ve Saruhan (Manisa) m. vekili.

MUSTAFA KEMAL Paşa, "Fırsat buldukça konuşuruz!" demişti amma, işleri çok yoğundu... Çerkez ETHEM de Meclis'te kendisine ayrılan odasına gidiyor, milletvekilleriyle görüşüyorlardı.
İkinci gün kendisini ziyarete gelenlerin başında Çerkez asıllı YUSUF İZZET Paşa vardı.

Kuva-yı Seyyare'nin tüm birliklerinin Ankara'da toplanmasına çalışırken Yozgat'ta isyancılar gün güne güçleniyorlardı.

Çapanoğulları CELAL ve EDİP kardeşler Yozgat'ta büyük saygınlığı olan bir aileydiler. Halk onlara kolayca kanıyordu.

MUSTAFA KEMAL PAŞA'YA TELGRAF ÇEKMİŞLER. "MECLİSİNİZİ TANIMIYORUZ!" DEMİŞLER!

HELAL OLSUN! CENNETLİK BU ÇOCUKLAR!

Yozgat isyanı hızla yayılıyordu. Yıldızeli'nde posta nakliyatı işinde iflas eden Postacı NAZIM kurtuluşu isyanda bulmuş, Düzce-Bolu isyanlarından sağ kalan birkaç çapulcuyla padişahın fetva ve bildirilerini dağıtıyordu.

HAYDİ TÜM EHL-İ İMAN!.. SİLAH BAŞINA! HALİFE ORDUSUNA KATILIN!

Çapanoğulları isyanı genişletmek için Yozgat'ta bir at yarışı düzenlediler. Bu bahaneyle komşu kasabalardan gelen tanınmış kişilerle toplanıp onların da isyana katılmalarını sağladılar.

İLÇE İLÇE KÖY KÖY DOLAŞIP HALKI BU ESKİ İTTİHATÇILARA KARŞI AYAKLANDIRMALIYIZ. (*)

(*) Çapanoğlu EDİP ve CELAL kardeşler padişahçı HÜRRİYET VE İTİLAF PARTİSİ'ndendiler.

MUSTAFA KEMAL Paşa, birçok gerici hacılara hocalara karşılık, "yeniden kuruluş" davasına inanmış, ileri görüşlü, aydınlık kafalı din adamlarına güveniyor, onlardan yardım istemeyi de ihmal etmiyordu.

YILDIZELİ VE ZİLE'DEKİ ALEVİLERİ BİZDEN YANA ÇEKMEK İÇİN, ALEVİ DEDESİ ÇELEBİ EFENDİ'DEN BİR ŞEYLER YAPMASINI İSTEYELİM İSMET BEY! (*)

(*) Çelebi Efendi Millet Meclisi üyesiydi.

Aynı gün...

MUCUR ASKERLİK DAİRESİ BAŞKANI'NDAN YANIT GELDİ. BEKTAŞİ ŞEYHİ ÇELEBİ EFENDİ HASTAYMIŞ, YATIYORMUŞ. ONDAN HAYIR YOK!

GERÇEKTEN HASTA OLUP OLMADIĞINI BİLMEYİ NE KADAR İSTERDİM!

Taa Erzurum'daki 15'inci Kolordu'dan KARABEKİR Paşa'dan bile yardım isteniyordu.

"...ÖNÜMÜZDEKİ GÜNLERDE YILDIZELİ KASABASINI BASACAKLARI HABERİNİ ALDIK. SİZİN BÖLGENİZDEN SÜVARİ BİRLİKLERİNE İHTİYAÇ DUYULABİLİR. EMİR VE YARDIMINIZI RİCA EDERİM... İSMET

Ayaklanma bölgesine gönderilen birlikler çok zayıf kalıyorlardı.

SULUSARAY'DA BİR TABURU DAĞITTIK! SİLAHLARINI MAKİNELİ TÜFEKLERİNİ ELEGEÇİRDİK!

ÇAMLIBEL MÜFREZESİ TÜMÜYLE ESİR ALINDI!

ANKARA SON GÜNLERİNİ YAŞIYOR! YAŞASIN PADİŞAHIMIZ!

128

Bu sırada REŞİT Bey Çerkez ETHEM'in abisi olmanın tadını çıkarıyor çevresine doluşan ETHEM hayranlarına uzun nutuklar çekiyordu.

EFENDİLER! DÜZENLİ DEVLET ORDUSU DÖNEMİ BİTMİŞTİR. MİLİS MÜFREZELER İLE YAPILAN ÇETE SAVAŞLARINDA ÇOK İYİ SONUÇLAR ALINIYOR, GÖRÜYORSUNUZ! BENCE MİLLİ ORDU KURMA ÇABALARIMIZ BOŞUNADIR!

İpe sapa gelmez düşüncelerini Meclis kürsüsünden bile açıklamakta hiçbir sakınca görmüyordu.

BIZ MEBUS UYELERI BURADA TOPLANMIŞ NE YAPIYORUZ SANKİ? BIRAKALIM, HÜKÜMET KENDİ KENDİNE ÇALIŞSIN, İŞLERİ YÜRÜTSÜN. BAŞLARINA BİRER ADAM KOYALIM. ONLARI DENETLESİNLER. BİZLER DE SİLAHA SARILIP CEPHELERE GİDELİM, ÇARPIŞMALARA KUMANDA EDELİM.

-129

Reşit Bey, İstanbul Harp Okulu'ndan MUSTAFA KEMAL'den bir yıl önce yüzbaşı olarak mezun olmuştu. İTTİHAD VE TERAKKİ Partisi'ne girmiş, politikaya bulaşmıştı. Trablusgarp'ta MUSTAFA KEMAL'in Derne cephesinde sol kanat kumandanı olarak çarpışmıştı. Askerliği zayıf, çenesi kuvvetli olduğu için ENVER Bey onu Arap kabile şeflerine sözcü olarak göndererek yararlanmıştı.

Bunca tecrübesine rağmen REŞİT Bey, bir "Devlet Düzeni" nedir?.. Meclis ne işe yarar?.. Nasıl çalışır?.. bunlardan haberi yoktu. Zaten Çerkez ETHEM'de "hatıraları"nda küçük abisi TEVFİK Bey'i över, REŞİT Bey'in "hiç okumadığını" söyler.

Çerkez ETHEM'in Hafız REŞAT Efendi'ye yazdırdığı söylenen "hatıraları"nda ETHEM Bey, büyük abisi REŞİT Bey için: "...sınıf birinciliği okul beşinciliği gibi göze çarpan bir başarısı hiç olmamıştır. Okumayı sevmezdi. Öyle sır verilecek biri değildi... Çünkü ağzında bakla ıslanmazdı" der.
Küçük abisi TEVFİK Bey içinse: "Okumayı severdi... Hele askerlikle ilgili kitaplara çok düşkündü. Politikayla hiç ilgilenmezdi" diye övgüyle söz eder.

REŞİT Bey'in gayretleri meyvasını vermeye başlamış, Meclis "MİLİSCİ"ler ve "DÜZENLİ ORDUCU"lar diye ikiye ayrılmıştı.

EN İYİSİ ORDU İŞİNİ ETHEM BEY'E EMANET ETMELİ! BAKSANIZA, HER TÜRLÜ BELAYI ONUN KUVVE-Yİ SEYYARESİ DEFEDİYOR!

Çerkez asıllı YUSUF İZZET Paşa gibi...

..."DÜZENLİ ORDU"dan yana olanlar, bu sakat anlayışa şiddetle karşı çıkıyorlardı...

DÜZENLİ ORDU KURULUNCAYA KADAR KUVA-YI MİLLİYE İLE ÇETE SAVAŞLARI İLE DÜŞMANA KARŞI ÇIKMAMIZI İSTEYENLERİN BAŞINDA MUSTAFA KEMAL PAŞA GELİR. AMMA, DÜZENLİ YUNAN ORDUSUNA KARŞI KALICI BİR ZAFER İSTİYORSAK BİZİM DE KENDİ ORDUMUZU KURMAMIZ ZORUNLUDUR!

Meclis; "MİLİS Mİ?", "DÜZENLİ ORDU MU?" kavgası yaparken Adana'da Fransız işgalcilerle işbirliği yapan Ermeni çeteciler 50 Türk'ü katlediyorlardı... 12 Haz. 1920

Çerkez ETHEM'in birlikleri Ankara'da toplanmış, Yozgat'a yürümeye hazır hale gelmişti. Aynı günler MUSTAFA KEMAL Paşa, bir sürü karmaşık konuya çözüm bulmaya çalışıyordu.

ÇOK ÖNEMLİ BİR KONUDA GÖRÜŞECEKTİM! REİS PAŞA HALEN MEŞGUL MÜ?

EVET! MOSKOVA'DAN CEMAL PAŞA'DAN MEKTUP ALDI. RUS HARİCİYE VEKİLİ ÇİÇERİN'E MEKTUP YAZIYOR. SONRA DA SADRAZAMA BİR...

MİLLİ SAVUNMA VEKİLİ FEVZİ PAŞA...

YUNAN CEPHESİNDEN BİR KAYGINIZ OLMASIN ETHEM BEY! YENİ BİR SALDIRI İÇİN HİÇBİR BELİRTİ YOK. YOZGAT'TA İSYANCILARI TEDİPTEN BAŞKA ŞEYE AKLINIZI YORMAYIN! (*)

(*) Tedip: Bastırmak.

AH, PAŞAM AH... YUNAN'IN NASIL SAVAŞTIĞINDAN HABERİNİZ YOK!

ONLAR ÇETE GİBİ ANSIZIN SALDIRIR. AMMA BUNU SİZE ANLATMAYA KALKSAM, AYIP OLUR, ADIM SAYGISIZA ÇIKAR!

20 Haziran 1920... Çerkez ETHEM, Yozgat'a harekete karar verdi.

ERKAN-I HARBİYE REİSİMİZ İSMET BEY YOZGAT HAREKATINDA SİZE YARARLI OLACAK BİLGİLERİ BİR RAPOR OLARAK HAZIRLAMIŞ.

AMMA SİZ GENE DE TEDBİRLİ BULUNUN ETHEM BEY!

Çerkez ETHEM birliklerinin Ankara'dan ayrılışı çok gösterişli oldu. Halk Kuva-yı Seyyare'nin geçeceği yolları iki yanlı doldurmuş, oynak atlar üstündeki gürbüz, yağız atlıları küçük bayraklarla selamlıyarak yolcu ediyordu. Meclis üyeleri bile şehrin çıkış kapısına kadar gelmişlerdi. Yozgat isyanını bastırmakla görevli Kuva-yı Tedibiye Umum Kumandanı ETHEM Bey'in emrinde 70 subay, 2100 asker, 1300 at, 8 ağır makineli tüfek ve bir dağ bataryası (4 top) bulunuyordu.

Çerkez ETHEM, Ankara'da konuşulan tek konu olmuştu neredeyse.

NASIL HEYBETLİYDİ DEĞİL Mİ? ASLAN GİBİ MAŞALLAH! ALLAH MİLLETİMİZE BAĞIŞLASIN!

ÖYLE GÖRÜNDÜĞÜNE BAKMA! CİĞERLERİNDEN HASTAYMIŞ.

BELKİ DE BU YÜZDEN ACIMASIZ VE SİNİRLİ!

BAŞARISININ TEMELİNDE BU ZALİMLİĞİNİN BÜYÜK PAYI VAR. EN KÜÇÜK SUÇUN CEZASI ASILMAK.

AMMA İYİ ÇARPIŞTINSA, KENDİNİ TEHLİKEYE ATTINSA, KURTARILAN ŞEHRİN YAĞMASINDA EN GÜZEL PARÇA DA SENİN OLUYOR!

IŞTE, BUNUN IÇIN DÜZENLİ ORDU KURULAMIYOR! FIRSATINI BULAN, ORDUDAN KAÇIP ETHEM'İN MÜFREZELERİNE KATILIYOR. EN BÜYÜK MİSİL KUVVETİ ETHEM'DE!

ASKERE 30, SUBAYA 50 LIRA AYLIK VERİYORMUŞ. BUNU BİZİM DEVLETİMİZİN VERMESİNE İMKAN YOK!

DEĞİL BİZİM BÜTÇE, İNGİLTERE'NİN BİLE HAZİNESİ BÖYLE BİR YÜKÜ KALDIRAMAZ!

BU İSYANLAR ETHEM'LE KARDEŞLERİNE YARADI. ORDU GÖZDEN DÜŞERKEN ONLAR İTİBAR KAZANDILAR!

OYSA, ETHEM'LE BİRLİKTE ÇARPIŞMALARDA BULUNAN 61. TÜMEN KUMANDANI ALBAY İZZETTİN(*) NE DİYOR: KUVVE-İ SEYYARE KUMANDANLARI KENDİLİKLERİNDEN SALDIRIYA GEÇERLER. BAŞARAMAYINCA GENE KİMSEYE HABER VERMEDEN KAÇARLAR. BUNLARLA OMUZ OMUZA VERİLİP DÜŞMANA KARŞI ÇIKILAMAZ.

133

(*) Orgeneral İZZETTİN ÇALIŞLAR.

Yol boyu, subayları, kurmaylarıyla taktik konuşmaları yapan ETHEM Bey onlara heveslendirici sözler ediyordu.

ÜSTÜMÜZE VAZİFE OLMAYAN BU İŞE BİZİ NE DİYE SÜRÜYORLAR! KIZANLAR BU KEZ PEK İSTEKLİ DEĞİLLER!

ONLARA, ÇAPANOĞULLARININ ÇOK ZENGİN OLDUKLARINI SÖYLEYELİM. İSYAN BASTIRILINCA TÜM MALLARI ERAT ARASINDA PAYLAŞILACAK!

Aynı gün, Ankara'dan Yozgat'a doğru birisi daha... hem de çatlarcasına... at koşturuyordu.

ÇILDIRMIŞ BU ADAMLAR!

Bu arada, Antep'ten bulabildiği kadar atlıyla isyancılar üstüne yürüme emri alan KILIÇ ALİ, daha Yozgat'a varmadan Çapanoğlu CELAL'den asap bozucu bir mektup almıştı.

"HALİFE ORDUSUNUN AMACI MUSTAFA KEMAL VE 7 ARKADAŞINI YAKALAMAKTIR. BUNU YAPACAK GÜÇTEYİZİ KIRŞEHİR ÜZERİNDEN ANKARA'YA YÜRÜYECEĞİZİ!" DİYOR!..

-134

MUSTAFA KEMAL Paşa, çok zor günler yaşıyordu. Bir yandan batı cephesinde hergün ilerleyen Yunan, bir yandan Marmara'da "HİLAFET ORDUSU" ihaneti, en kötüsü Meclis'te yangına körükle giden sorumsuzlar.

Ankara'dan tek başına yola çıkan esrarengiz atlı, birkaç at değiştirerek Yozgat'ta ÇAPANOĞULLARI'nın karargahına varmıştı.

Çapanoğulları'nın içine büyük bir korku düşmüştü...

ÇERKEZ ETHEM'İN ÖNÜNDE KİMSE DURAMAZ!

EVET! ANKARA'YA BAĞLI EN GÜÇLÜ ASKERİ BİRLİKLER ONUN İYİ YETİŞTİRİLMİŞ MÜFREZELERİ! BİLDİKLERİ TEK ŞEY: SAVAŞMAK!

Çerkez ETHEM'in Yozgat önlerine geldiği haberi hemen yayılmıştı.

ÇERKEZ ETHEM'E, MUSTAFA KEMAL PAŞA'NIN PADİŞAHA KARŞI AYAKLANDIĞINI, DİNİN ELDEN GİTTİĞİNİ BİRİSİ ANLATSA...

DELİ MİSİN! O, PADİŞAHA; "padişahsan gel, orduların başına geç, düşmanı vatandan kov!" DİYE MEKTUP YAZMIŞ ADAM! DAMAD FERİD PAŞA'YI DA ÖLÜMLE TEHDİD ETMİŞTİ.

ESKİ BAHRİYE NAZIRI, HAMİDİYE KAHRAMANI RAUF BEY'İN ÖĞÜDÜYLE KEMALİST OLDUĞU İÇİN ONU ARTIK KİMSE YOLUNDAN DÖNDÜREMEZ! ÇERKEZ RAUF BEY NEREDEYSE ÇERKEZ ETHEM DE ORADADIR!

20 Haziran'da Ankara'dan ayrıldıktan sonra, önlerine çıkan ufak asi topluluklarını dağıtarak 23 Haziran sabahı Yozgat kapılarına dayanan Kuva-yı Tedibiye Birliği, gün ağarırken şiddetli bir top ateşiyle karşılaştı. Çerkez ETHEM'in gelişi önceden haber alındığı için asiler çok güzel mevzilenme fırsatı bulmuşlardı.

436

Top ateşi sırası ETHEM kuvvetlerine gelmişti. Cepheden birkaç şaşırtma atışı yapılırken...
İLERİİİ!
...şehrin güney yönünden yalın-kılıç saldırıya geçildi...
AKDAĞMADENİ'NE DOĞRU KAÇIYORLAR! ÖNLERİNİ KESİN!
O güne kadar kolay başarılara alışmış asiler beklenmedik yerlerden gelen ataklar karşısında kısa zamanda bozulup dağıldılar.
Çerkez ETHEM, "yılanın başını" ezmek için seçkin süvari bölüğünün başında Çapanoğulları'nın karargahına daldı.
BENİ TAKİB EDİN!
137

İsyanın elebaşlarının karargah olarak kullandıkları bağ evini önce el bombalarıyla hallaç pamuğu gibi dağıttılar.
Sonra üç gözükara fedai hepbirden içeri daldı...
ÇAPANOĞULLARINI CANLI İSTERİM!
NEREDE OLDUKLARINI ÖĞRENİN!
BUNLARIN İÇİNDE ÇAPANOĞULLARI'NDAN KİMSE YOK, KUMANDANIM!

Çatışmayı yönetenlerden bazıları sağ yakalanmıştı.
DÜZCE İSYANINDA AFFETTİĞİNİZ ABAZA RIFAT BEY'İ DE YAKALADIK, KUMANDANIM! "BEN ETTİM, SİZ ETMEYİN!" DİYOR!
İKİNCİ KEZ BAĞIŞLAMAM! GÖTÜRÜN! HAKLARINDA DİVAN-I HARP KARAR VERİR!

Divan-ı Harp hemen o gün kuruldu. Suçlular hızla sorguya çekildi ve... 12 kişi daraağacını boyladı. Divan-ı Harp Başkanı TEVFİK Bey'in açıması yoktu.
...İHANET-İ VATANİYYE KANUNUNUN İLGİLİ MADDESİNE BİNAEN İDAMINA!
...İDAMINA!
...İDAMINA!

Çerkez ETHEM de başka konularda ateş püskürüyordu.
MUSTAFA KEMAL PAŞA'NIN "Sen bu rapora rağmen gene de tedbirli ol!.. DEMEKTEN NEYİ AMAÇLADIĞINI ŞİMDİ ANLIYORUM!
ERKÂN-I HARBİYE'NİN RAPORUNA GORE HAREKET ETSEYDİK EĞER, ŞİMDİ MAHVOLDUK!
"SİZE 300 ATLI ASKERİ A YARDIM EDECEK" DEDİĞİ REFET BEY ÇORUM'DA ZEYBEKLERİYLE SAKLANMIŞ DURUYOR! KILIÇ ALİ'NİN MÜFREZESİ İLK ÇATIŞMADA DAĞILMIŞ.
DOĞRU DÜRÜST DÖVÜŞEN TEK BİRLİK CEMİL CAHİT (Toydemir) BEY'İN BİRLİĞİ!
139

Sorguya çekilenlerden Yozgat Mutasarrıfı ilginç şeyler anlatıyordu.
BİR İSYAN HAZIRLIĞI VAR DİYE ANKARA VALİSİNE BİLDİRMİŞTİM. HATTA MECLİS BAŞKANLIĞI'NA BİLE YAZMIŞTIM. AMMA KİMSE İLGİLENMEDİ!
ETHEM! BU ANKARA VALİSİ BURAYA GELİP DİVAN-I HARP'DE İFADE VERECEK! BANA BUNU SAĞLAMALISIN!
MERAK ETME TEVFİK BEY! GEREKİYORSA MECLİS REİSİNİ BİLE GETİRTİRİM!
Çerkez ETHEM'in Ankara valisi YAHYA GALİP Bey'i Yozgat'ta sorgulamak istemesi büyük gerginlik yaratmıştı.
OLMAZ, İSMET BEY! ÇERKEZ ETHEM'İN DİVAN-I HARBİNE ÇIKMAK DEMEK İPE ÇEKİLMEK DEMEKTİR. YAHYA GALİP BEY DEĞERLİ HİZMETLERDE BULUNMUŞ, VATANSEVER BİR ÇALIŞMA ARKADAŞIMIZDIR!
"VALİ'YE HEMEN İŞTEN EL ÇEKTİRDİK" DİYE TEL ÇEKTİK, AMMA ETHEM BEY İLLE DE "BURAYA GELECEK!" DİYOR.
"AĞIR HASTADIR, YOLCULUK YAPAMAZ" DİYE BİR RAPOR ALIP GÖNDERELİM.
140

Vali YAHYA GALİB olayı Millet Meclisi'nde heyecanla izleniyordu.
ÇERKEZ ETHEM "YAHYA GALİB'İ İSTERİM!" DİYORMUŞ.
REİS PAŞA DA "VERMEM!" DİYORMUŞ!
BENCE ETHEM'İN DEDİĞİ OLUR. ÇÜNKÜ SİLAH ONDA!
ETHEM, TEVFİK VE REŞİT BEY'LER ANKARA HÜKÜMETİ ÜZERİNDE NÜFUZ DENEMESİNDE BULUNMAK İSTİYORLAR. HERKESE "BİZ, MİLLET MECLİSİ'NDEN BİLE ÜSTÜNÜZ! DEMEK İSTİYORLAR!
İSYANLARI KISA ZAMANDA BASTIRMAK BAŞLARINI DÖNDÜRDÜ!
BANA REŞİT BEY'İ BULUN!
ETHEM Bey'in büyük abisi Çerkez REŞİT Bey Yalova'da kaplıcalarda dinlenirken bulundu, acele Ankara'ya gelmesi istendi.
Ve ertesi gün...
REŞİT BEY ABİMİZDEN BİR TEL: "HAKLI OLABİLİRSİNİZ AMMA BU KONUYU ŞU NAZİK GÜNLERDE ELE ALMAK BAZI TATSIZ DURUMLAR YARATABİLİR. BUNU DAHA SONRAYA BIRAKALIM!" DİYOR!
PEKÂLA, ÖYLE OLSUN! AMMA... ANKARA'YA DÖNER DÖNMEZ, MİLLET MECLİSİ REİSİ'Nİ MECLİSİN ÖN KAPISINA ASMAZSAM EĞER, BANA DA... (*)
(*) Ç. ETHEM; "Hatıralar"ında, "BÖYLE BİR ŞEY SÖYLEMEDİM. İFTİRA!" der.
141

ANKARA'YA DÖNER DÖNMEZ İLK İŞİM MECLİS REİSİNİ MECLİS'İN ÖNÜNDE ASMAK OLACAK!..

YOZGAT MEBUSU SÜLEYMAN SIRRI BEY VE ÖBÜR MEBUSLARIN ÖNÜNDE SÖYLEMİŞ BUNU!
ŞİMDİLİK BİZ BUNLARI DUYMAMIŞ OLALIM. HELE İSYANLARI BASTIRSIN!

Olay büyük ağabey REŞİT'i son derece öfkelendirmişti.
ŞU ETHEM'İN YAPTIĞI DENSİZLİĞE BAKIN YAHU! BEN MECLİS'İN YARISINDAN ÇOĞUNU BİZDEN YANA ÇEVİRMİŞKEN O BİR SÖZÜYLE BERBAT EDİYOR BİR ÇUVAL İNCİRİ!..

AMAN REŞİT BEY, 2NCİ GRUBUN BÜTÜN UMUDU ETHEM BEY'DE. SİLAHLI KUVVETLERİN BAŞINA O GEÇECEK. SİZ DE MİLLİ MÜDAFAA (Savunma) VEKİLİ OL ACAKSINIZ!
NE OLUR, ETHEM BEY'E SÖYLEYİN, MUSTAFA KEMAL PAŞA'NIN ELİNE BÖYLE KOZLAR VERMESİN!
(*) Meclis'te, muhalefet "2nci Grup" diye anılıyordu.
142

Yozgat içinde, yarım günde duruma hakim olan Çerkez ETHEM sonucu Ankara'ya rapor edince Meclis Reisi ve milletvekilleri tarafından teşekkür ve tebrik yağmuruna tutulmuştu.
O günü şehirde dinlenerek geçiren Kuva-yı Seyyare, 200 atlıyı Yozgat'ta bırakıp, 24 Haziran sabahı isyancıların yeniden toplandığı Alaca kasabasına hareket etti.

ETHEM ve kardeşleri hakkında her zaman iyi konuşulmuyordu.

TEVFİK BEY, KUMANDANLARA ÇOK KÖTÜ DAVRANIYOR, HAKARETLER EDİYORMUŞ!

VALİLERE EMİR VERİ-YORMUŞ!

EMRİN YERİNE GETİRİLMEMESİ HALİNDE İDAMLA TEHDİD EDİYORLARMIŞ. (*)

(*) Nutuk'tan.

REŞİT BEY ARAYA GİRİP "ETME, EYLEME!" DEMESEYMİŞ, MUSTAFA KEMAL PAŞA'YI DA YOZGAT DİVAN-I HARB'İ ÖNÜNE ÇIKARACAKLARMIŞ. GÜYA, YOZGAT İSYANININ BÜYÜMESİNDEN REİS PAŞA SORUMLUŞMUŞ!

EVET! HALK MUTASARRIFI ŞİKAYET ETMİŞ TE, O, VALİYE TESİR EDİP YERİNDE KALMASINI SAĞLAMIŞ!

Çerkez ETHEM'in 2000 kişilik "tedip" (sindirme) kuvveti Alaca'ya vardığında ortalık kararmıştı.

YÜRÜYÜŞE DEVAM! SESSİZCE KASABAYI KUŞATIN! ÇIKIŞ YOLLARINI TUTUN!

Ertesi sabah, önce top ateşiyle kasaba bir güzel "dövüldü". Arkadan bir süvari hücumuyla Alaca bir uçtan öbür uca geçildi. Asilerden çok azı canını kurtarabildi. ÇAPANOĞULLARI gene de ele geçmemişlerdi.

Alaca çatışması, CAPANOĞULLARI'ndan CELAL, EDİP, SALİH, HALİD ile AYNACIOĞULLARI ve Deli ÖMER çetelerinin bütün gayretlerine rağmen ancak 2 saat sürmüştü.

2 saat sonra...

ALACA'YI ALDIK KUMANDANIM. ASİLER ÇOK KAYIP VERDİLER. BİR DOLU DA TOP, MAKİNELİ TÜFEK BIRAKIP KAÇTILAR!

GÜZEL! ALLAH HEPİNİZDEN RAZI OLSUN!

ASİLER BU KEZ DE ARAPSEYF VADİSİ'NDE TOPLANMIŞLAR!

AKILLARINCA BİZİM DÖNÜŞ YOLUMUZU KESECEKLER. O BOĞAZI HEPSİNE MEZAR EDECEĞİM!

145

Çerkez ETHEM hiç zaman geçirmeden Arapseyf geçidine yürüdü...

BİLİYORUM, OLDUKÇA KAYBIMIZ OLACAK AMMA BOĞAZA HEMEN DALMAZSAK YOZGAT'A DÖNÜŞ İMKANIMIZ KALMAYABİLİR!

TEVFİK Bey'in önerisini ETHEM Bey ve subayları hemen onayladılar.

TOPAL İSMAİL 300 ATLIYLA, HIZLA GEÇİDE GİRER, ONU İKİNCİ BÖLÜK İZLER. PARTİ PEHLİVAN'LA HALİL EFE SAĞ VE SOL YANLARDAN BİR ÇEVİRME YAPARAK ASİLERİN ARKASINA DÜŞEBİLİRLERSE HEPSİNİ KISKIVRAK YAKALAMIŞ OLURUZ!

Topal İsmail Ağa'nın destekli müfrezesi Arapseyf geçidine yıldırım gibi daldı.

TRAK TRAK

DAAN DAN

BAUMM BAOUMM

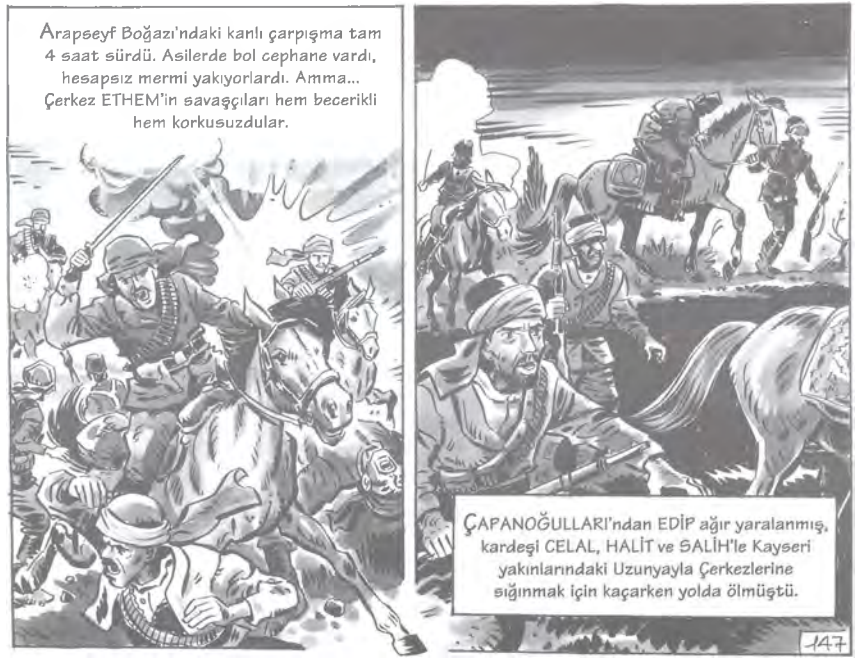
DAAN DAAN

TA-TA-TA

Gelen atlıları Çerkez ETHEM'in bütün birlikleri zanneden ÇAPANOĞULLARI, Damat FERİD hükümetinin verdiği en yeni silahlarla geçidi yaylım ateşine tuttular.

T-146

TOPAL İSMAİL, asilerin dikkatini üstüne çekip vadinin ağzında oyalarken (!) -bu "oyalama" çok yaman savaşçı kızanlarından nicesinin hayatına malolmuştu- öbür kuvvetler, yanlardan ve geriden saldırıp asileri tam bir kuşatmaya almışlardı.
DAN DAN DAN
KUVA-YI SEYYARE!..
TRAAK
TRAAK
AAH!
EXPLIS

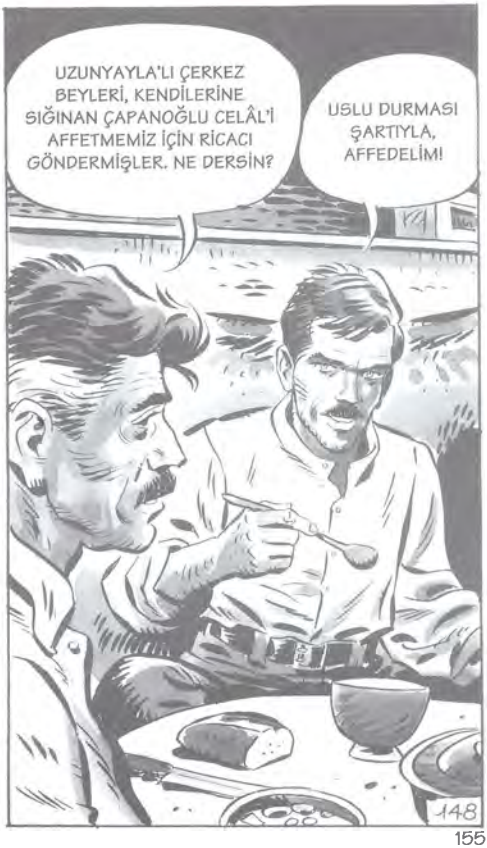

Arapseyf Boğazı'ndaki kanlı çarpışma tam 4 saat sürdü. Asilerde bol cephane vardı, hesapsız mermi yakıyorlardı. Amma... Çerkez ETHEM'in savaşçıları hem becerikli hem korkusuzdular.
ÇAPANOĞULLARI'ndan EDİP ağır yaralanmış, kardeşi CELAL, HALİT ve SALİH'le Kayseri yakınlarındaki Uzunyayla Çerkezlerine sığınmak için kaçarken yolda ölmüştü.
147

Ağır yaralı, can çekişen gencecik vatan evlatlarının acı feryatları, iniltileri, "katı yürekli" diye bilinen Çerkez ETHEM'i bile son derece duygulandırmış, gözünden yaşlar boşandırmıştı. (*)

(*) Kendi "Hatıraları"ndan.

Ankara valisi konusunda MUSTAFA KEMAL Paşa'yı tehdid edecek kadar sert davranan Çerkez ETHEM, nedense, yüzlerce vatan evladının ölümüne, birçok isyanın patlamasına sebep olan ÇAPANOĞLU CELÂL'in hayatını bağışlamış, bunu da Ankara Hükümeti'ne bildirmekte bir sakınca görmemişti...

YOZGAT İSYANININ BASTIRILDIĞINI VATAN HAİNLERİNİN CEZALANDIRILDIĞINI, HERKESİN ANKARA HÜKÜMETİNİ TANIMASINI BİLDİREN BİR YAZIYI BÜTÜN VALİLERE, KUMANDANLARA VE GAZETELERE GÖNDERMİŞ.

BİZİ KOLLAMASI GÜZEL BİR DAVRANIŞ... AMMA, SAĞA SOLA SANKİ HÜKÜMET REİSİ GİBİ KENDİLİĞİNDEN BİLDİRİLER DAĞITMASI PEK İYİLİK BELİRTİSİ DEĞİL!

ETHEM'İN YILDIZI GİTTİKÇE PARLIYOR. BİZ KAPIMIZA DİKECEK NÖBETÇİ BULAMAZKEN, O, EN AZILI İSYANLARI BİRKAÇ GÜNDE BASTIRIYOR. HALKTA VE MECLİS'TE ONA DUYULAN AŞIRI HAYRANLIK TEHLİKELİ BİR HAL ALABİLİR.

İSYANLAR TAM DURULMUŞ SAYILMAZ. YUNAN İŞGALİ GÜN GÜNE GENİŞLİYOR. ETHEM VE KARDEŞLERİNİ BİR SÜRE DAHA İDARE ETMEK ZORUNDAYIZ!

149

MUSTAFA KEMALPaşa çok sıkıntılı anlar yaşıyordu. Yunan saldırısına dayanacak ordusu olmadığından Bursa'nın boşaltılması emrini vermişti.

Yozgat.... 28 Haziran 1920,
MUSTAFA KEMAL PAŞA'DAN TEBRİK TELGRAFI: "ZAT-I ÂLİLERİNİ VE BÜTÜN KAHRAMAN SAVAŞ ARKADAŞLARIMI KUTLARIM!" DİYOR!
FEVZİ PAŞA DA HEM TEBRİK EDİYOR HEM DE İZMİR CEPHESİNİN SAKİN OLDUĞUNU BİLDİRİYOR.
4 gün sonra... 3 Temmuz... ETHEM Bey bir öksürük kriziyle sarsılıyordu. Kan tükürüyordu.
NE OLDU? DÜN HİÇBİR ŞEYİ YOKTU?!
İSMET BEY'DEN GELEN TELGRAFA ÜZÜLDÜ HERHALDE. İZMİR CEPHESİNDE YUNAN ORDUSU BÜYÜK BİR SALDIRIYA GEÇMİŞ. HIZLA İLERLİYORMUŞ. ORDUMUZ BOZGUN HALİNDEYMİŞ.
ANKARA'DA BİR İKİ GÜN DİNLENİP DOĞRU SALİHLİ CEPHESİNE GİTMEM GEREK, TEVFİK BEY!
HAYIR! ANKARA'DA BİR SÜRE KALIP CİDDİ BİR TEDAVİ GÖRMELİSİN. KUVA-YI SEYYARE'YE SANA VEKALETEN BEN KUMANDA EDERİM. HERHALDE BANA GÜVENİN VARDIR?
150

Erkân-ı Harb Reisi (Genel Kurmay Başkanı) İSMET Bey'in önerdiği gibi Yozgat'taki isyan artıklarını kovalama ve denetleme işini REFET Bey'le yarbay Çolak İBRAHİM Bey'e bırakan Çerkez ETHEM bütün birlikleriyle hemen Ankara'ya hareket etti.

Zaten az konuşan biri olan ETHEM Bey'in yol boyu ağzını bıçak açmadı. Hep düşünüyordu. Çakır gözleri ateş püskürüyordu. Belki de şunları düşünüyordu:

Yozgat isyanı bastırılmış suçlular cezalarını bulmuşlardı, amma... birçok aile reisi zorla alınan mallarını, hayvanlarını, paralarını kurtarmak umuduyla Ankara'ya koşmuştu.

NEDİR BABAM, DAHİLİYE VEKİLİYLE NEYİ GÖRÜŞECEKSİN?

ETHEM BEY'DEN ŞİKAYETÇİYİZ! ADAMLAR BİZİ SOYDU SOVANA ÇEVİRDİ. NE PARAMIZI BIRAKTI NE DAVARIMIZI! ÇOLUK ÇOCUK NE YEYİP NE İÇECEĞİZ!

BİZ İSYAN ETMİŞLERDEN DEĞİLİK! ÇİFTİMİZ ÇUBUĞUMUZDAN BAŞKA ŞEYE AKLIMIZ ERMEZ. DEVLET BABA HAKKIMIZI KORUSUN. BİZE MALIMIZI GERİ VERDİRSİN!

BABA! BOŞ YERE BURADA OYALANMAYIN! TÜM DEVLET ERKÂNI ŞU ANDA ÇERKEZ ETHEM'İ KARŞILAMA TELAŞINDA!

Yozgat'tan şikayet için gelenler haksız değillerdi. Kuva-yı Seyyare atlılarının heybeleri asi Yozgat halkından ceza olarak zorla aldıkları ganimetlerle dolup taşıyordu. Hele ünlü cellad çingene İBRAHİM çavuşun terkisi herkesin gözüne batacak kadar yüklüydü...

"Yozgat isyanının bastırılması 3 kardeşler Kuvve-yi Seyyare'sinin her bireyini zengin etmiş asker mevcudunu artırmıştır." (*)

(*) Rahmi APAK.

Kuva-yı Seyyare Alayı, Meclis binası önünden geçerken İSMET Bey, Saruhan (Manisa) milletvekili REŞİT Bey'le beraber "Yozgat Fatihi" atlıları seyrediyordu.

ANLAMADIĞIM BİRŞEY VAR, REŞİT BEY! BEN BİR YERE ORDU GÖNDERDİĞİM ZAMAN ERATIMI HER TÜRLÜ NİMETLE DONATIYORUM, VATAN DİYORUM, NAMUS DİYORUM, EVET DİYOR GİDİYOR, FAKAT İLK FIRSATTA KAÇIYOR!

OYSA SİZİNKİLER 100 KİŞİ GİTTİKLERİ YERDEN 150 KİŞİ OLARAK DÖNÜYORLAR. BUNUN SIRRI NEDİR ALLAH AŞKINA?

HER İŞİN BİR YOLU YORDAMI VARDIR, İSMET BEY! İŞİNE YARAYACAK ADAMI YANINA ALDIN MI ÖNCE ONA SUÇ İŞLETECEKSİN, TALAN YAPTIRACAKSIN, DÜŞMANI VARSA VURDURTACAKSIN. SUÇA BULAŞTI MI, BUNLAR ARTIK KÖYÜNE EVİNE DÖNEMEZ OLURLAR! (*)

(*) İNÖNÜ'nün Hatıraları. Ulus Gazetesi. Nisan-Mayıs 1968.

O ZAMAN HAYATLARI BOYU SİZE SIĞINMAYA VE SADIK KALMAYA MECBUR OLURLAR. SİZ, DÜZENLİ ORDU ASKERİNE BUNLARI YAPTIRABİLİR MİSİNİZ?

ASLÂ!

153

O HALDE GÜÇLÜ BİR ORDUYA DA ASLÂ SAHİP OLAMAZSINIZ!

Kuva-yı Seyyare Umum Kumandan vekili TEVFİK Bey "ETHEM'in büyüğü olmasına rağmen ikinci planda kalmayı kendisi istemişti" gördükleri büyük sevgi gösterilerinden pek etkilenmişti. O, kendisini sevgiyle alkışlayan değil, korkuyla susan halk topluluğuna alışkındı.

BURSA, ADAPAZARI, DÜZCE, HENDEK DERKEN İŞTE ORTA ANADOLU'DA DA AT OYNATIYORUZ! ETHEM ARTIK NE KADAR ÖNEMLİ BİRİ OLDUĞUNU BİLMELİ!

YOK! O DA ARTIK BİZİM ESKİ "ÇEKİNGEN ÇAKIR" DEĞİL. DURUŞU, BAKIŞLARI İYİDEN DEĞİŞTİ!

MİLLETİN KADERİNİ BİZİM SİLAHLARIN NAMLUSUNUN UCUNDA OLDUĞUNU O DA ANLADI ŞİMDİ!

Süvari Yüzbaşılığından emekli TEV FİK Bey, Adapazarı isyanı sırasında kendisine selam durmayan milli ordu binbaşısını nasıl hakaretler ederek hapise attırdığını anımsadı. Affetmesi için ricacı gelenler de ağızlarının payını bir güzel almışlardı...

BUNUN GİBİ DAVRANMAYI DÜŞÜNEN BÜTÜN SUBAYLARA BİR DERS OLSUN. ONU, İSTERSEM KURŞUNA DA DİZDİREBİLİRİM. KİMSE DE BANA HESABINI SORAMAZ BUNUN! ANLADINIZ MI!

454

Çerkez ETHEM.
"ETHEM ve kardeşleri (REŞİT ve TEVFİK Bey'ler) Yozgat isyanı bastırıldıktan sonra Ankara'ya dönüldüğü zaman kendilerine yapılan gösterilerle - MUSTAFA KEMAL Paşa'nın hüküm sürdüğü başkentte bile biricik güç, şeref ve iktidarın sahibi olduklarını gördüler... Kendilerini milli ayaklanmanın efendileri saymakta haklı buluyorlardı. (*)
Saruhan (Manisa) milletvekili REŞİT Bey.
TEVFİK Bey.
(*) Rahmi APAK, Garp Cephesi nasıl kuruldu.

"Çerkez ETHEM Ankara'dan geçerken adalet sehpasını Meclis binası önünde kuracakmış!" söylentilerinin kahramanı işte başkente gelmişti ve alkışlarla karşılanıyordu.
O günlerde, askeri gücün temelini düzenli ordu mu, yoksa Kuva-yı Seyyare mi oluştursun diye oylama yapılsaydı Kuva-yı Seyyare kazanırdı.

ETHEM Bey, yüzleşmek için geldiği iki önemli kişiyle görüşememişti.
CANIM ARTIK ISRAR ETME! FEVZİ PAŞA ÇOK MEŞGULMÜŞ. BELLİ Kİ UTANCINDAN SENLE YÜZYÜZE GELMEK İSTEMİYOR!
MUSTAFA KEMAL PAŞA?
SEN GELMEDEN 2 SAAT ÖNCE BİRKAÇ MİLLETVEKİLİYLE TRENE BİNİP ESKİŞEHİR' E HAREKET ETTİ... CEPHEYİ TEFTİŞ İÇİN...
155

Erkan-ı Harbiye Reisi İSMET Bey Çerkez ETHEM'i sabırsızlıkla bekliyordu. Buluşur buluşmaz tebrik ve teşekkür laflarından sonra bir harita üstüne eğildiler.

REİS PAŞA SİZİ BEKLEYEMEDİ, ÇÜNKÜ BATI CEPHESİNDE DURUM SON DERECE NAZİK! BAKIN...

DÜŞMANIN BİR KOLU BALIKESİR ÖBÜR KOLU ALAŞEHİR'E GELDİ DAYANDI.

CEPHEYİ TEFTİŞ BAHANE, ÇERKEZ ETHEM'DEN KAÇTI DİYENLER VAR!

OLABİLİR! KOSKOCA MUSTAFA KEMAL PAŞA, SAĞI SOLU BELLİ OLMAYAN ÇERKEZ ETHEM'LE KARŞILIKLI OTURUP SİYASET TARTIŞACAK KADAR AKILSIZ DEĞİLDİR!

HELE ŞU GÜNLERDE, YOZGAT ZAFERİ 3 KARDEŞİN BAŞINI İYİCE DÖNDÜRDÜĞÜ SIRADA... REİS PAŞA BİR ŞEY YAPIYORSA MUTLAKA HAYIRLI BİR NEDENİ VARDIR!

Çerkez ETHEM, hemen ilk trenle Eskişehir'e hareket etti. Yozgat'tan gelecek birliklerin trenle İnönü cephesine taşınması işini İSMET Bey üstüne almıştı.

Yozgat'tan "tedip" birlikleriyle gelen at, koyun, davar sürüleri de Cebeci çayırında kurulmuş at pazarında çok iyi fiyatlarla kapışılıyordu. Bu paranın ne kadarı Kuva-yı Milliye'ye harcanıyor, ne kadarı özel kişilerin keselerine giriyor. Bilinmesine imkan yoktu tabii...

Pazar yerinde sattıkları mal karşılığı kazandıkları banknotları (kağıt paraları) altınları keselerine dolduran "kızan"lar, bu gelirin kaynağını açıklamakta hiçbir sakınca görmüyorlardı.

HER 7 KİŞİYE 1 KOYUN, KEÇİ YA DA DAVAR VERİLDİ. ONCA HAYVANI GÜDECEK HALİMİZ YOK YA! BİZ DE SATIP PARALARI ÜLEŞİYORUZ. (*)

(*) Ç. ETHEM'in yaverinin 1968'de ulusa gönderdiği yazıdan.

Çerkez ETHEM'e bir şey söyleyemeyen hükümet, Yozgat'lı şikayetçinin kimine para yardımı yapıyor, kimine de... (*)

ALLAH DEVLETE ZEVAL VERMESİN. ZARARIMI FAZLASIYLA ÖDEDİ BANA!

BENİM DE GASPEDİLMİŞ MALLARIMI PAZARDAN PARAYLA SATIN ALIP BANA VERDİLER. ALLAH RAZI OLSUN!

(*)Damar Arıkanoğlu "Hatıralarım".

Bu sırada, Çerkez ETHEM Eskişehir'e varmış, oradan İnönü'ne geçip Cephe Kumandanı - Çerkez asıllı ALİ FUAT (Cebesoy) Paşa'yla buluşmuştu. İlk işi (!) MUSTAFA KEMAL Paşa'yı sormak oldu.

MUSTAFA KEMAL PAŞA HAZRETLERİ NEREDE PAŞAM? GÖRÜŞLERİNDEN YARARLANAMIYORUZ?

BİZ CEPHEDEKİ İŞİMİZE BAKALIM, ETHEM BEY!

MUSTAFA KEMAL PAŞA BÜTÜN KARAR YETKİSİNİ BİZE BIRAKIP AFYON'A HAREKET ETTİ. DURUMU REFET BEY'LE GÖRÜŞECEK.

157

Bu sırada Ankara'da bulunan REŞİT ve TEVFİK Bey'ler "Muhalefet" grubunun tehlikeli etkisi altındaydılar...

Allah'tan... Meclis'te, Çerkez kardeşlere söz geçirecek YUSUF İZZET Paşa, RAUF Bey (Orbay) gibi aklı başında başka Çerkezler de vardı.

Fazla zaman yitirmeden Ankara'dan trenle Eskişehir'e gelen Kuva-yı Seyyare'nin subaları önceden gözlerine kestirdikleri en güzel konakları zorla boşaltarak, sahiylerini kovup yerleştiler. (*)

ÇABUK OLUN! KESİN ZIRLAMAYI! PEHLİVAN AĞA SİZİN İÇİN GÜNLERDİR AT SIRTINDA... BİRAZ KEMİKLERİ DİNLENSİN!

(*) O günlerde Batı cephesinde 56. Fırkada Kurbay Subay olan Rahmi APAK'tan.

8 Temmuz'da, Bursa üzerine bütün güçleriyle saldıran Yunan'a, 61. Tümen kumandanı -ve Ege'de Milli Mücadele için ilk örgütlenmeyi yapanlardan- Albay BEKİR SAMİ Bey, akşamüstü saat 5'e kadar yiğitçe karşı koyduktan sonra, vali HACİM MUHİTTİN Bey'le -O da ilk Kuva-yı Milliye şeflerinden, yarbay- birlikte Bursa'yı terketti. Son anda atlarına binip uzaklaşmasa idiler esir düşeceklerdi.

Osmanlı İmparatorluğu'nun ilk başkenti olan Bursa'nın işgali üzerine matem belirtisi olarak Meclis kürsüsüne siyah bir örtü konmuştu. HAMDULLAH SUPHİ, REFİK ŞEVKET ZİYA HURŞİT, ALİ ŞÜKRÜ Bey'ler gibi ateşli konuşmacılar, subay düşmanlıklarını açığa vurmaktan çekinmiyorlardı.

BEKİR SAMİ, ÂŞİR BEY'LER DİVAN-I HARB'E...

BURSA VALİSİ HACİM BEY CEZASINI ÇEKMELİ!

MUSTAFA KEMAL PAŞA VE FEVZİ PAŞA HAZRETLERİ BİRKAÇ SAAT İÇİN OLSUN CEPHEDE BULUNSUNLAR!

159

Erkân-ı Harp Reisi İSMET Bey, Meclis'teki karamsarlığı gidermek için geldiği kürsüde haksız hücumlara uğrayınca... gerçeği olduğu gibi açıklayıveriyordu.
"DÜŞMANIN TAARRUZ NOKTASINA KUVVET TOPLAYIP SAVUNMA TERTİBATI ALMADIK!" BUYURUYORSUNUZ. ORAYA SEVKETMEK İÇİN NEREDE KUVVET VARDI DA SEVKETMEDİK, EFENDİLER, SÖYLER MİSİNİZ?
Meclis, İSMET Bey'in açıklamasına inanmayınca MUSTAFA KEMAL Paşa kürsüye gelip suçlamalara yanıt vermeye, MECLİS üyelerini aydınlatmaya çalışıyordu.
EFENDİLER, MESELE, BİR HARP HAREKATIDIR! BEKİR SAMİ BEY'E BURSA'YI BOŞALTMASI EMRİNİ VEREN BENİM!
ŞU HALDE SİZ DE SORUMLUSUNUZ!
HAMDULLAH SUPHİ BEY, HENÜZ İKİ BUÇUK AYDIR MECLİSTESİNİZ! DAHA ÖNCE NEREDEYDİNİZ! ASKERİ HAREKÂTI UZAKTAN KOLAYCA TENKİD EDEMEZSİNİZ!
Ankara'da, devletin düzenli ordusunun itibarının iyice zayıfladığı o günlerde yıldızı iyice parlamış olan Çerkez ETHEM, 8 Temmuz günü birliklerinin başında, Eskişehir'den Kütahya'ya hareket etti...
160

Çerkez ETHEM yol boyu ALİ FUAT Paşa'nın başkanlığında yapılan "Harp Meclisi"nde alınan kararları düşünüyordu. 60.000 kişilik düşman taarruzunu durdurmak bu kararların kusursuz uygulanmasına bağlıydı.

Toplantıda alınan kararlara göre:
A- ALİ FUAT Paşa, İnönü'de savunma savaşı vermek için kalacak.
B- MUSTAFA KEMAL Paşa, Afyon'dan düşmana karşı koyacak birlikleri yönetecek.
C- Çerkez ETHEM, Demirci'de ilerleyen Yunana doğrudan saldırıp ağır bir darbe vuracaktı...

Kütahya'ya gelir gelmez, daha önce gönderdiği Yüzbaşı İSMAİL HAKKI Bey ve Kütahya Mutasarrıfı ile bir toplantı yaptı.

DUYDUĞUMA GÖRE BURADA VE BURAYA BAĞLI HAPİSHANELERDE ÇOK MAHKUM VARMIŞ. BUNLARDAN ADAM ÖLDÜRMÜŞ, SOYGUN, TALAN YAPMIŞ OLANLARI YARIN KÜTAHYA'DA TOPLAYIN!

BU KANLI KAATİLLERLE NE YAPABİLECEĞİNİZİ UMUYORSUNUZ ETHEM BEY?

ÇARPIŞMAYI!

KANLI KATİL DEDİĞİNİZ ELİ SİLAH TUTAN ADAM DEMEKTİR. BİZE DE DÜŞMAN KARŞISINDA BÖYLE GÖZÜKARA ADAMLAR GEREK!

161

Kütahya ve yöresindeki cezaevlerinden, Kuran'a el bastırılarak yemin ettirilip serbest bırakılan 400 kadar katile 150 de gönüllü katılınca 2 taburluk canavar gibi bir müfreze ortaya çıkmıştı. Çerkez ETHEM bunları hükümet Meydanı'nda toplayıp bir konuşma yaptı... (*)
ARKADAŞLAR! VATANIMIZ TEHLİKEDE! SİZE, İŞLEDİĞİNİZ SUÇUN GÜNAHINI ÖDEMENİZ İÇİN İŞTE BİR FIRSAT ÇIKTI! DÜŞMANA KARŞI ÇARPIŞAN VATAN EVLADLARIYLA BİRLİKTE CEPHEDE YİĞİTÇE VURUŞMANIZ İÇİN SİZLERİ ASKERE ALIYORUM!
(*) Kendi Hatıralarından.
ERKEKÇE DÖVÜŞEREK SİLAH ELDE ŞEHİD OLMAK HAPİSANE KÖŞELERİNDE UYUZ İTLER GİBİ GEBERİP GİTMEKTEN ELBETTE ÇOK DAHA ŞEREFLİDİR. GÜZEL DÖVÜŞEN, FEDAKARLIK GÖSTERENİN CEZASI AFFEDİLECEKTİR!
"Katiller Taburu" değerli subaylardan Teselya'lı HAFIZ Bey'e emanet edildi. Hemen o gün kılıklara bir çeki-düzen verilip eğitime başlandı.
HAZIIIR OL!.. RAHAT!
HAFIZ BEY; SENİN BU 2 TABUR UZUN ZAMAN HÜCREDE KAPALI KALMIŞ ADAMLARDAN OLUŞTU. BUNLAR BİZE AYAK UYDURAMAZ. CEPHEYE ARABALARLA NAKLETMENİN BİR YOLUNU BUL!
162

500'ü aşan 2 cezaevi taburu savaşçısını telgrafla yakın köy ve kasabalardan getirtilen 50 at arabasına bindirip cepheye gönderdiler. Kütahya'dan Demirci cephesine hareket eden Kuva-yı Seyyare'nin savaş gücü şöyleydi: 4500 atlı subay ve er... 4 dağ topu... 14 ağır makineli tüfek, bol yiyecek ve yeterince cephane... Ordunun tek zayıf yanı sağlık ekibiydi.

3. günün gecesi Simav önlerine gelindiğinde.

SİMAV'A GİRMEDEN OLMAZ. YOKSA YA DAĞLARDAN AŞMAK YA DA GÖLÜ DOLAŞMAK ZORUNDA KALACAĞIZ. OYSA... ASKER ZATEN YORGUN!
SİMAV'A BİR GÖRÜŞMECİ GÖNDERELİM. ŞEHRE GİRMEDEN KIYIDAN GEÇİP GİDECEĞİMİZİ BİLDİRELİM. ONA DA "HAYIR" DERLERSE...
Simav halkını kışkırtan kişi Şalgamoğulları'ndan MEHMED Ağa adında, çıkarcı biriydi.
HAYIR!
YUNAN'I KIZDIRIRSAK SİMAV'DA TAŞ ÜSTÜNDE TAŞ BIRAKMAZ. NE NAMUSUMUZ KALIR, NE ARIMIZ! ETHEM BEY'E SÖYLE... DE Kİ...
ÇABUK! DEMİRCİ'DE YUNAN KUMANDANI ALBAY OTNEOS'A, ÇERKEZ ETHEM'İN SİMAV'DA OLDUĞUNU...
Çerkez ETHEM'in iki sözcüsü konaktan çıkar çıkmaz...
Hain MEHMED Ağa'nın Yunan'a yaranma hevesi kursağında kaldı...
BAOUM
Kuva-yı Seyyare topçusunun yaptığı tek mermi atışı ağanın konağını bulmuş, kendisini de parça parça etmişti.
164

Çerkez ETHEM'in en büyük meziyetlerinden biri gelecek kötülüğü önceden kestirip ona göre hazırlıklı bulunmasıydı. Simav'lıların kendisine "HAYIR!" diyeceklerini tahmin ederek topçusuna ve süvarisine hücuma hazır bulunmalarını bildirmişti.
Sözcülerin olumsuz haberi üzerine abisi TEVFİK Bey'le birlikte süvarilerinin başında büyük bir öfkeyle Simav'a saldırdı.

BANA GENE KARDEŞ KANI DÖKTÜRECEKLER AMMA, ALLAH ŞAHİDİMDİR BUNDA BENİM HİÇBİR GÜNAHIM YOK!

Karşı koymaya çalışan Simav'lılar evlerine kadar kovalandılar. Sonra, hatalarını anlayıp teslim oldular, af dilediler.

Çerkez ETHEM, Simav'da 3 saat kaldı, 3 elebaşıyı sallandırdı, kalanları affetti ve bu patırtı yüzünden ilk Yunan birlikleriyle zamansız çatışmaya girmiş bulunan TEVFİK Bey'e yardıma koştu.

165

TEVFİK Bey'in öncü birlikleri ilk Yunan karakollarını dağıtmış, Demirci kasabasına 1 saatlik uzaklığa kadar düşmanı sürmüştü. Kente hakim tepeler Türklerin eline geçmişti...
Kuva-yı Seyyare 15 şehit vermişti amma Yunan'ın kaybı çok daha fazlaydı. Çerkez ETHEM ilerde zayıf düşen birliklere sürekli takviye gönderiyordu.
Binbaşı HAFIZ Bey'in "katiller Taburu" tecrübeli askerlerle yarışır gibi büyük bir cesaretle ve beceriyle en ön sırada dövüşüyorlardı.
Savaş çok çetin çok kanlı geçiyordu. Yunan inatla direniyordu. HAFIZ Bey bir şarapnel parçasıyla ağır yaralanmış biraz sonra da şehid olmuştu...
İkinci gün, düşman takviye almış, büyük bir tarruza kalkmak üzereyken...
KUMANDANIM, KÖTÜ HABER! TOP MERMİMİZ HİÇ KALMADI. GERİ ÇEKİLSEK...
BENCE DE ÇEKİLMEKTE YARAR VAR ETHEM!
HAYIR! EN UFAK GERİLEME BİZİM ASKERİ BOZAR, DÜŞMANI YÜREKLENDİRİR!
ASIL ZOR OLANI BAŞARDIK! ONCA ŞEHİT VERDİKTEN SONRA GERİLERSEK HER ŞEY BOŞA GİDER! BÜTÜN GÜCÜMÜZLE SALDIRACAĞIZI HERKES BİRLİĞİNİN BAŞINA!
166

İnatçı ve kavgacı bir yaradılışta olan TEVFİK Bey'in bile geri çekilmeyi önermesine rağmen Çerkez ETHEM, geride 100 kişilik bir atlı birliği bırakıp bütün müfrezeleriyle Demirci üzerine hücuma geçti.

Savaş bütün hızıyla sürerken M.KEMAL Paşa'nın Afyon'dan gönderttiği top mermileri tam zamanında cepheye yetişmişti. Düşman birlikleri, sayıca çok üstün olmalarına karşın PARTİ PEHLİVAN'ın alayı sağ yandan çevirip ŞEVKET Bey'in "Manyas Alayı"da karşıdan bütün hınçıyla saldırınca, Yunan birlikleri önce düzenli biçimde çekilirken biraz sonra tam bir bozgun halinde kaçmaya başlamışlardı. Subayları eyerli atlarına binmeye fırsat bulamamış, birkaç top, sayısız tüfek, cephane, silah sıkıntısı çeken Türklere kalmıştı.

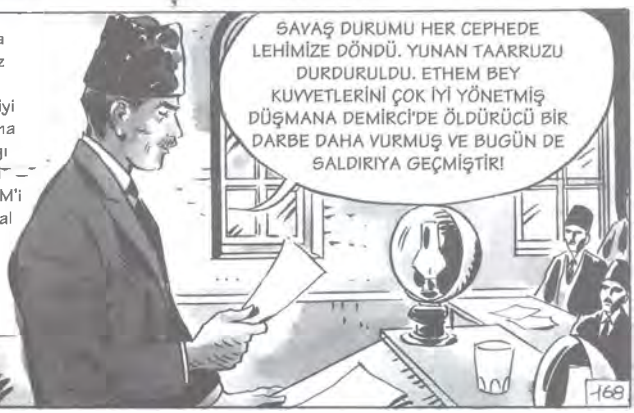

Çerkez ETHEM'in Demirci'de Yunan ordusunun en iddialı AYVALIK ALAYI'nı perişan ederek çok önemli yerleri yeniden elegeçirmesi büyük bir askeri başarıydı. Kuva-yı Seyyare ilk kez düşmanın güçlü bir kıtasına karşı tam anlamıyla çetin bir savaş vermiş ve bundan yüzünün akıyla çıkmıştı. ETHEM Bey'e de "en büyük askeri şef" olduğunu düşündürtmeye başlamıştı.

MUSTAFA KEMAL Paşa Ankara'ya döner dönmez Meclis kürsüsünden cephelerde durumun çok iyi gittiğini inandırıcı konuşma üslubuyla anlatmış, kaygı içindeki milletin yüreğini —ferahlatırken Çerkez ETHEM'i de uzun uzun övmeyi ihmal etmemişti.

TEVFİK Bey düşman bölgesini gözetlerken...
BÜYÜK HAREKET VAR. YENİ BİR TAARRUZ HAZIRLIĞI OLABİLİR!
FAHRETTİN BEY'E (*) SÖYLEYELİM, AFYON'DAKİ İKİ UÇAĞA KEŞİF UÇUŞU YAPTIRSIN!
(*)Gnl. Fahrettin Altay.
FAHRETTİN ALBAY KUSURSUZ ÇALIŞIYOR, AMMA BEN GENE DE MUSTAFA KEMAL PAŞA'NIN CEPHEDE BULUNMASINI İSTERDİM!
FAHRETTİN ALBAY, ÂŞİR BEY'İN UŞAK'I BOŞALTMAK ZORUNDA KALDIĞINI BİLDİRİYOR, TEVFİK BEY! GEDİZ ÇEKİLME HATTIMIZ TEHLİKEYE DÜŞÜYOR.
EYVAH! ETHEM'E BUNU SÖYLEMENİN HİÇ SIRASI DEĞİL. ZAVALLININ MİĞDE AĞRILARI GENE DEPREŞTİ, YATAĞINDA KIVRANIYOR!
BİRAZ KÜTAHYA'YA ÇEKİLİP TEDAVİ OLMALISIN, ETHEM! ÇOK YIPRANDIN!
YAPAMAM! YUNAN TOPARLANIP YENİDEN SALDIRACAK. KITALARIMIN BAŞINDAN AYRILMAM DOĞRU OLMAZ!
169

Demirci'deki başarı için Berlin Elçimiz KEMALETTİN SAMİ Paşa, "ANKARA, ETHEM BEY'DEN UŞAK'I SAVUNMASINI EMRETTİĞİ HALDE O, DEMİRCİ'DE SAVAŞA TUTUŞARAK UŞAK'IN İŞGALİNE YOLAÇMIŞTIR!" diyordu amma Ankara'da Çerkez kardeşlerin yıldızı gittikçe parlıyordu. REŞİD Bey'in çevresi "ETHEM'İST"lerle dolmuştu.

BUGÜN "ORDU" DEDİĞİMİZ DÜZENLİ KUVVETLERLE İŞ GÖRMEK İMKANSIZDIR AMA ANKARA KAPILARINA KADAR GELEN İSYANLARI KİMLERİN YOK ETTİĞİNİ GÖRDÜNÜZ!

MAYIS 1920'de, YUNUS NADİ, Dr. ADNAN, Çerkez REŞİT, HAKKI BEHİÇ, MAHMUT CELAL (Bayar) gibi güvenilir kimselerin kurduğu YEŞİL ORDU Derneği de ÇERKEZ ETHEM üstüne yatırım yapmaya başlamıştı.

HAKKI BEHİÇ Maliye Vekili

GERÇEK BİR HALK DEVRİMİ LİDERİ OLAN ETHEM VE TEVFİK BEY'LERİN DE YEŞİL ORDU'YA GİRMESİ, GÜCÜMÜZÜ...

EFENDİLER! RUSYA'YA HOŞ GÖRÜNMEK İÇİN TÜRKİYE KOMÜNİST PARTİSİNİ KURUYORUZ!

DOLAYISIYLA, BÖYLE "YEŞİL ORDU" GİBİ GİZLİ KAPAKLI İŞLER GÖREN DENETİMİ ZOR DERNEKLERE DE GEREK YOK! HEMEN KAPATILSIN!

"Reis Paşa"nın emri ÇERKEZ ETHEM'Lİ YEŞİL ORDU üzerine büyük hayaller kuran çok kişinin tepkisiyle karşılandı. Direnenler oldu. Amma... 1920 güzünde dernek kapandı...

ARİF ORUÇ'UN "SEYYARE-İ YENİ DÜNYA GAZETESİ" GENE ETHEM'İ GÖKLERE ÇIKARIYOR. VARSA ETHEM, YOKSA ETHEM!

BASKI MAKİNELERİNİ ONA ETHEM SATIN ALMIŞTI. ŞİMDİ BORCUNU ÖDÜYOR. ONU DA ESKİŞEHİR'DEN ANKARA'YA ALMANIN ZAMANI GELDİ.

170

Bu sırada Ankara, Moskova'dan gelen "Yoldaş"ların ziyaretlerini de çok iyi değerlendirmek zorundaydı. Sovyetlerin ilk Ankara Büyükelçisi AVEROF bir MUSTAFA KEMAL hayranıydı.

PAŞAM, SİZ TÜRKLER KOMÜNİST OLAMAZSINIZI EMPERYALİST DEVLETLERLE SAVAŞTIĞINIZ İÇİN ZATEN BİZİM DOSTUMUZSUNUZ. AYRICA BİR DE GÖSTERMELİK KOMÜNİST PARTİSİ KURMANIZA HİÇ GEREK YOK!

"TÜRK" gerçeğini RUS AVEROF bile kısa zamanda öğrendiği halde, türedi Türk Komünistleri ham hayaller peşinde nefes tüketiyorlardı.
SEYYARE-İ YENİ DÜNYA (*) başlığının altında "DÜNYANIN FUKARA-YI KÂSİBES İ (Emekçisi), BİRLEŞİNİZ!" yazılı olan ETHEM'in gazetesini orduya sokmaya, bütün Anadolu"ya dağıtmaya çalışıyorlardı.
O günlerde, AFYON'da Bölge Kumandanı olan ALbay FAHRETTİN (Altay) Bey'e Ankara'dan şık giyimli, yakışıklı bir gazeteci gelmiş, saygısızlığa yakın bir serbestlikle karşısındaki koltuğa oturup bir mektup uzatmıştı. Bu genç adam, SEYYARE-İ YENİ DÜNYA'nın sahibi ve başyazarı ARİF ORUÇ'tu...

REŞİT BEY'DEN! SELAMLARI VAR!

"Fahrettin Beyefendiye! Bilmem siz de Bolşevik oldunuz mu? Olmasanız bile bir Bolşevik gazetesi olan YENİ DÜNYA'ya aboneler yazdırarak yardımcı olmanızı dilerim, efendim."

BİZ ASKERLER SİYASETTEN ANLAMAYIZ. BOLŞEVİKLİK HAKKINDA DA BİR DÜŞÜNCEMİZ OLAMAZ. AMMA GAZETENİZE BİR İKİ ABONE YAZDIRABİLİRİM!

(*) "YENİ DÜNYA" hızlı komünist MUSTAFA SUPHİ'nin Moskova'da çıkardığı gazetenin de adıydı.

ARİF ORUÇ, birkaç aboneyle yetinecek kimse değildi. FAHRETTİN Albayı sıkıştırmaya başlamıştı. Koskoca 12'nci Kolordu Kumandanı aşağıdan alarak konuşuyordu.

DÜZENLİ ORDUNUN NEDEN SAVAŞAMADIĞINI BANA AÇIKLAYABİLİR MİSİNİZ? ORDUDAN FİRARLARI ÖNLEMEK İÇİN NE GİBİ TEDBİRLER ALDIĞINIZI BİLMEK İSTERDİM DOĞRUSU?

ARİF ORUÇ uzaklaşırken...

VAY CANINA!.. DEMEK ANKARA'DA GÜÇLÜ BİR BOLŞEVİK ÖRGÜTÜ OLUŞMUŞ! İTİBARLI (saygın) BİR MİLLETVEKİLİ OLAN REŞİT BEY BOLŞEVİK OLMUŞ. TABİİ KARDEŞİ ÇERKEZ ETHEM DE!..

(*)F. ALTAY Paşa'nın Hatıralarından.

Demirci'de ÇERKEZ ETHEM karargahı.

FAHRETTİN BEY'İN BİRLİKLERİ ÇEKİLDİĞİNE GÖRE, BİZİM DE DEMİRCİ'DEN SİMAV'A DOĞRU ÇEKİLMEMİZ DOĞRU OLUR. SEN DİNLEN, BU İŞİ BEN DÜZENLERİM.

REŞİT ABİM GELSİN DAHA İYİ!

REŞİT Bey Ankara'dan yarım düzine milletvekiliyle birlikte gelmişti.

ETHEM, MİLLETVEKİLİ DOSTLARIMIZ SENİ DEMİRCİ ZAFERİN İÇİN KUTLAMAYA GELDİLER. HACI ŞÜKRÜ BEY'İ TANITMAMA GEREK YOK!

HOŞGELDİNİZ, ZAHMET ETTİNİZ!

172

"ETHEM'İST" milletvekilleri ETHEM Bey'i yağlama yarışına girmişlerdi. O ise, söylenenleri duymuyordu bile... Mide ağrıları iyice azmıştı.

ANKARA'YA TEŞRİFİNİZİ NE ZAMAN ETHEM BEY?

MİLLET KURTARICISINI BİR KEZ DAHA GÖRMEK İÇİN...

SİZİN İÇİN MARŞLAR, ŞARKILAR DİZİLDİ. SOKAKTA EVLERDE HERKESİN AĞZINDA...

HEM ÇOK YIPRANDINIZI ANKARA'YA GELİN, DİNLENİN, TEDAVİ OLUN!

BU ARADA İHTİLALİN GERÇEK LİDERİ OLDUĞUNUZU DA GÖZLERİNİZLE GÖRMÜŞ OLURSUNUZ!

RUSLAR BİZE YARDIM EDİYORSA SİZE İNANDIKLARI İÇİN! YOKSA... MUSTAFA KEMAL PAŞA'YA DEĞİL! (*)

İSMET BEY DE DÜZENLİ ORDU İŞİNE HIZ VERDİ ŞUBELER ASKER TOPLUYOR!

(*) Moskova ETHEM'e önce bir Türk Komünisti gözüyle bakmış, fakat sonra onun sadece bir "haydut" olduğunda karar kılmışlardı. CARR, the BOLSHEVİK REVOLUTİON III, s. 300.

ÇERKEZ ETHEM, yol boyu iyice dolduruşa gelmişti. Kütahya'da dinlenirken aklında hep Ankara'ya dönen milletvekillerinin sözleri vardı.

Birkaç yaylı araba ve bir bölük atlı koruma eşliğinde milletvekilleriyle birlikte Kütahya'ya doğru yola çıkıldı.

MUSTAFA KEMAL PAŞA, BANA HEP YARDIMCI OLMUŞTUR. BENİ SEVER.

NEDEN BENİ ZORLA POLİTİKAYA SOKMAK İSTİYORLAR?

173

ÇERKEZ ETHEM, Kütahya'da 1 ay kaldı, dinlendi. Bol bol ARİF ORUÇ'un SEYARE-İ YENİ DÜNYA'sını ve İstanbul gazetelerini okudu. (Bu arada sağa sola emirler verip öneriler göndermeyi ihmal etmiyordu.

ŞU İSTANBUL GAZETESİNİN YEDİĞİ HERZEYE BAKIN! GÜYA BEN SİMAV İSYANINI BASTIRIRKEN KİMİLERİNİ BİR EVE DOLDURUP EVİ ATEŞE VERMİŞİM... SONRA ONLAR YANARKEN BİR AĞACIN GÖLGESİNE OTURUP NARGİLE İÇMİŞİM! VATANSIZ VİCDANSIZ KÖPEKLER!

Kütahya'dan Eskişehir'e geçen ETHEM Bey, ALİ FUAT Paşa'yla görüştükten sonra Ankara'ya geldi. MUSTAFA KEMAL Paşa'nın davetine rağmen şahsi dostu tüccar ARİF ASLAN Bey'in Keçiören'deki evine yerleşti. Ev ziyarete gelenlerle dolup taşıyor,ertesi gün bu ziyaretlere karşılık veriliyordu.
4 Eylül günü, Meclis; Dahiliye vekili seçiminde, MUSTAFA KEMAL Paşa'nın adayı REFET Bey'i değil, "karanlık işler genel müdürü" Tokat milletvekili NAZIM Bey'i tutmuş, onu seçmiştir!..

O gece MUSTAFA KEMAL Paşa, Keçiören'deki eve ETHEM Bey'i şahsen ziyarete gelmişti.

Meclise yenik düşen Meclis Başkanı MUSTAFA KEMAL Paşa, günün güçlü adamı Çerkez ETHEM'den yardım istiyordu.

MERAK ETMEYİN PAŞA HAZRETLERİ! BEN YARIN NAZIM BEY'İ MAKAMINDA ZİYARET EDER, LİSAN-I MÜNASİPLE İSTİFA ETMESİ GEREKTİĞİNİ SÖYLERİM!

MAKAMINA OTURMUŞ İNSANIN İSTİFASI ZOR OLUR, TATSIZLIK YARATIR. BU İŞ BU GECE SONUÇLANMALI. HACI ŞÜKRÜ BEY YAKIN DOSTUDUR. ONUNLA BİR SELAM GÖNDERİRSENİZ...

ÇERKEZ ETHEM'in selamını (!) alan NAZIM Bey, hemen o gece yazdığı istifa mektubunu HACI ŞÜKRÜ Bey'e verip ertesi gün ETHEM Bey'i ziyarete geldi.

ÇOK TEMİZ KALPLİSİNİZ ETHEM BEY! HERKESE İNANIYORSUNUZ. DÜŞMANA İLK YUMRUĞU İNDİREN SİZSİNİZ... ORDUYU NEDEN SİZİN KUVA-YI SEYYARE ÜSTÜNE KURMUYORLAR?.. BÜYÜK DOSTUMUZ RUSLAR SİZE MUSTAFA KEMAL'DEN DAHA ÇOK ÖNEM VERİYORLAR! SİZ ARTIK BİR ÇETE REİSİ DEĞİLSİNİZ!

MUSTAFA KEMAL PAŞA'NIN ASKERİ HİÇBİR GÜCÜ YOK! SİZİ KULLANARAK DİKTATÖRLÜĞE GİDİYOR!

175

Ankara'nın yoğun siyasi havası ÇERKEZ ETHEM'in düzelen miğdesine karşın kafasını bozmaya başlamıştı. ETHEM'cilerin ona gösterdiği aşırı övgü gösterileri başını döndürüyor... Fakat vatanın şu zor günlerinde birlik olacaklarına, Meclis'te ikilik yaratmaya çalışmaları miğdesini bulandırıyordu...

BENİ MUSTAFA KEMAL PAŞA'YA KARŞI SÜRMEK İSTİYORLAR. ADAM, KOSKOCA BİR PAŞA! ANAFARTALAR KAHRAMANI... YILDIRIM ORDULARI GRUBU KUMANDANI!

EVET! BUGÜN İSTESEM MECLİSİ ELE GEÇİREBİLİRİM... VE NE ONUN "REİS PAŞA"LIĞI KALIR, NE İSMET BEY, NE DE FEVZİ PAŞA YERLERİNDE OTURABİLİRLER! AMMA... SONRA NE OLUR?!!

MEMLEKETİN KURTULUŞU REŞİT BEY ABİMLE LAF EBESİ ARKADAŞLARINA KALIRSA... YANDI KETEN HELVAM! BUGÜNE KADAR, MUSTAFA KEMAL PAŞA'DAN KÖTÜLÜK DEĞİL, İYİLİK YAKINLIK GÖRDÜM. BİR AN ÖNCE ANKARA'DAN AYRILSAM ÇOK İYİ OLUR.

ETHEM, cepheye dönmek kızanlarının başına geçip Yunan'a doğru atını topuklamak özlemiyle yanıyordu. Amma... ah şu muhteris abisi REŞİT Bey bir rahat bıraksaydı.

MİLLETİN SENİN İÇİN YAZDIĞI MARŞA BAK ETHEM!

GÜNEŞ, AY GİBİ ÜLKEYİ PARLATTI KAHRAMAN ETHEM, CİHADIN SENİN. GARBI CİHANI YERİNDEN OYNATTI KAHRAMAN ETHEM, NEJADIN SENİN!

Bir yandan komünist sloganlar atıp öbür yandan "HALİFENİN BİR DAKİKA BİLE TUTSAKLIĞINA RAZI OLAMAYIZ!" diyerek sapla samanı birbirine karıştıran sözde BOŞLEVİK'ler, ÇERKEZ ETHEM'İ MUSTAFA KEMAL Paşa'nın karşısına sürmek isterlerken...

...sanki zor günler için dünyaya gelmiş gibi, bitmez tükenmez bir enerjiyle, çelikten sinir yapısıyla "REİS PAŞA" uykusuz geceler geçiriyor, Moskova'dan tehdidle karışık işbirliği önerilerinde bulunan ENVER Paşa'ya ayrı... Afganistan'dan yazan CEMAL Paşa'ya ayrı yanıtlar vermek için uğraşıyor...

...Bakü'de, kendi kendine TÜRK KOMÜNİST Partisi'ni kuran MUSTAFA SUPHİ'yi nasıl durduracağını düşünürken... Adana'da, Antep'te, Fransız'a karşı direnen çetelere moral ve taktik vermeye çalışıyordu.

ETHEM'in yerine Birinci Kuva-yı Seyyare'nin vekaleten başında bulunan TEVFİK Bey, Kütahya Bölgesinin "derebeyi" olmuştu sanki!

İSMET BEY, GEDİZ'DE YUNAN'A AĞIR BİR DARBE İNDİREBİLİRİZ!

BENCE, ŞİMDİLİK HİÇBİR YERDE ÇATIŞMAYA GİRMEK DOĞRU DEĞİL. TOPARLANALIM. ÖNÜMÜZDE BİZİ BEKLEYEN ÇOK ÇETİN SAVAŞLAR VAR.

İSMET Bey; "BUNU BİR DE CEPHE KUMANDANI ALİ FUAT PAŞA'YLA GÖRÜŞÜN! deyince...

...ÇERKEZ ETHEM trene atladığı gibi Eskişehir'e yollandı.

ETHEM müfrezeleri artık devlet malına da el atacak kadar işi azıtmışlardı. Bir Tekel deposunun kilidi kırılıp 10.000 kilo tütüne elkonmuş, Maliye Vekili'nin tüm çabalarına rağmen geri verilmemiş, üstelik Ankara'da vekili kaçırma teşebbüsünde bile bulunulmuştu...

Batı Cephesi Kumandanı ETHEM Bey'in taarruz planını çok yerinde buldu.
BİRİNCİ KUVA-YI SEYYARE'Yİ GERİ HATLARA ALIP YENİ KURULAN TAZE BİRLİKLERLE YAPACAĞIMIZ BİR TAARRUZ HEM BENİM MÜFREZELERE BİRAZ SOLUK ALDIRIR HEM DE YENİ ASKERLER İLK SAVAŞ DENEMESİNİ YAPMIŞ OLURLAR!
Birkaç gün sonra...
GÖZÜNAYDIN, ETHEM BEY! ERKAN-I HARP, GEDİZ TAARRUZUNA ÖNCE ŞİDDETLE KARŞI ÇIKTI, AMMA... BEN GERÇEKLERİ SIRALAYINCA İZİN ÇIKTI. İKİ GÜN SONRA FIRKA KUMANDANLARIYLA ALAYUNT'TA TOPLANALIM!
YALNIZ, KUVA-YI SEYYARE GERİ ALINMAYACAK, BUNA KARŞILIK YENİ MİLLİ ORDU BİRLİKLERİYLE TAKVİYE EDİLMİŞ OLACAK!
Albay KAZIM (Özalp)
Yarbay İZZETTİN (Çalışlar)
ALİ FUAT (Cebesoy) Paşa
ARKADAŞLAR! GEDİZ TAARRUZUNDAN AMAÇ, DÜŞMANA ORDUMUZUN ZİNDELİĞİNİ GÖSTERMEKTİR. HAREKAT SÜRESİ SADECE BİR GÜNDÜR!
ARİF Bey
Çerkez ETHEM
HALİL Bey
16 Ekim'de, Alayunt istasyonunda bir vagon içinde toplanan Harp Meclisi'nin ilk göze çarpan özelliği bütün kumandanların Çerkez ETHEM özentili bir Kuva-yı Milliye kılığında olmalarıydı. İçlerinde yakası kapalı, üniformalı tek subay 8. Fırka Kumandanı Yarbay İZZETTİN (Çalışlar) Bey'di...
ALLAH'IN İZNİYLE, İNDİRECEĞİMİZ AĞIR BİR DARBE DÜŞMANIN MORALİNİ BOZACAK, BİZE SALDIRMA HEVESLERİNİ KIRACAKTIR! FAKAT... BU SABAH ANKARA'DAN ALDIĞIMIZ BİR ŞİFRE BİZDEN, ÖNCELİKLE, KONYA'DA BAŞGÖSTEREN YENİ BİR AYAKLANMAYI BASTIRMAMIZI İSTİYOR!
178

DELİBAŞ NAMLI BİR SERSERİ ARDINA TAKTIĞI BİRKAÇ BAŞIBOZUK VE HAPİSHANE KAÇKINIYLA KONYA'YI ELEGEÇİRMİŞ. ERKAN-HARBİYE REİSLİĞİ KUVA-YI SEYYARE'NİN BU İŞLE...

MUHTEREM PAŞAM! BU, DELİBAŞ İSYANININ BÜYÜK BİR AYAKLANMA OLDUĞUNU SANMIYORUM. BÖYLE BASİT BİR OLAY İÇİN DÜŞMAN KARŞISINDA BULUNAN KUVVE-İ SEYYARE'DEN EN UFAK BİR BİRLİĞİN KONYA'YA KAYDIRILMASINI DOĞRU BULMAM!

ANKARA'DA, AFYON'DA GERİYE ALINMIŞ KITALAR VAR. MESELA, REFET BEY BUNLARIN BAŞINA GEÇİP KONYA İSYANINI BASTIRABİLİR... AYRICA, ONU BİRAZ DA BU GİBİ İŞLERDEKİ BECERİSİ İÇİN DAHİLİYE VEKİLİ SEÇTİRMEDİK Mİ?

ÇERKEZ ETHEM'in önerisini çaresiz kabul eden Ankara REFET Bey'i Konya isyanını bastırmakla görevlendirmişti.

Yine de, Kuva-yı Seyyare'den 300 atlıyla, iki fırkadan birer tabur piyade Afyon'a REFET Bey emrine takviye gönderildi. 3 gün içinde Konya'dan gelen haberlerden Delibaş isyanının bastırıldığı anlaşılınca, planı zaten yapılmış olan Gediz taarruzuna başlandı.

Günlerden, 1920'nin 23 Ekim'iydi...

179

İZZETTİN Bey'in tümeni düşmanla en yakın temasta, büyük bir cesaret ve başarıyla dövüşüyordu.
BAOUMM
ÇERKEZ ETHEM'İN HIRSI YAKTI BİZİ!
AAH!
BAAM
BU TAARRUZU ETHEM BEY'İN DEĞİL, ALİ FUAT PAŞA'NIN İSTEDİĞİ SÖYLENİYOR. BUGÜNLERDE DOĞU CEPHESİNDE KARABEKİR PAŞA HÜCUMA KALKIP KARS'I GERİ ALINCA, ALİ FUAT PAŞA DA BATIDA BİR ZAFERİN SAHİBİ OLMAK İSTEMİŞ GÜYA!..

ALİ FUAT Paşa çekilirken dosta düşmana ateş püskürüyordu.
ETHEM DEMİRCİ'DEKİ ETHEM DEĞİL! ÇARPIŞMIYOR! İSMET BEY BİR ÇARIĞI BİLE BANA ULAŞTIRMAKTAN ACİZ! REZALETİ..

Genel Kurmay Başkanlığı
NE OLDU? ALİ FUAT PAŞA'NIN İSTEDİĞİ TEÇHİZAT GİTTİ Mİ?
MAALESEF EFENDİM! FAZLA TREN YOK! LOKOMOTİFE ODUN BULAMIYORUZ!

ETHEM Bey...
BİZ BİZE VERİLEN GÖREVİ FAZLASIYLA YAPTIK! VİCDANIM RAHAT! AMMA MİLLİ ORDU HİÇBİR YERDE TUTUNAMADI... YAZIKLAR OLSUN!
180

MUSTAFA KEMAL Paşa...

BU GEDİZ TAARRUZU GEREKSİZ CAN KAYBI VE CEPHANE İSRAFINDAN BAŞKA BİR ŞEY DEĞİL. NEDEN İZİN VERDİK SANKİ?

ALİ FUAT PAŞA ÇOK ISRAR ETTİ. AMMA BANA KALIRSA BU ÇERKEZ ETHEM'İN DÜŞÜNCESİ. PAŞA DA ONU ÇOK TUTAR!

ALİ FUAT PAŞA'DA BİRAZ GEREĞİNDEN FAZLA KUVA-YI MİLLİYE HAYRANLIĞI SEZİYORUM. ETHEM'E FAZLA YAKINLIK DUYMASI DÜZENLİ ORDU HEDEFİMİZE ZARAR VEREBİLİR!

23 Ekim sabahı, geceden yerini almış topçumuzun ateşiyle başlayan Türk taarruzu önceleri başarılı olmuş, düşman Gediz'i boşaltmak zorunda kalmıştı. Yardıma gelen Yunan birlikleri yok ediliyordu. Ansızın savaş alanına koyu bir sis inince talihimiz dönmüş, hatta 11'inci tümenin 2 taburu yolunu kaybederek düşman hatları içine düşmüştü...

Haberleşmeyi sağlayan atlılarımız dağlık ve ormanlık arazide iş göremez olmuşlardı. Kuzeydeki ALİ FUAT Paşa birliklerinden ne yardım geliyordu ne haber...

TESLİM OL VİRE!

SİLAHLARI ATIN! YERE UZANIN! ÇABUK!..

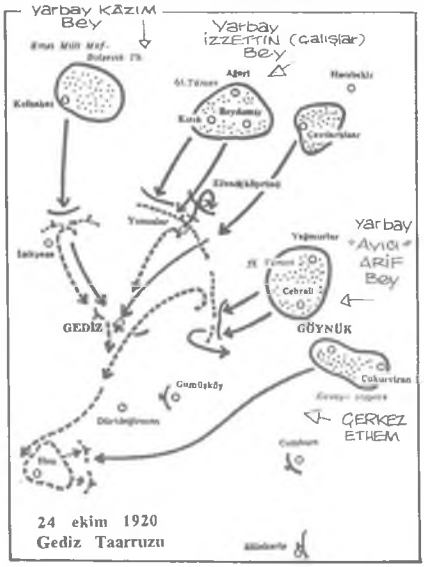
Akşama doğru ALİ FUAT Paşa'dan haber geldi...

FUAT PAŞA ÇOK ZAYİAT VERMİŞ KÜTAHYA'YA DOĞRU ÇEKİLİYORMUŞ. BİZ DE ÇEKİLECEĞİZ! EMİR BÖYLE!

Yunan kumandanı Albay KONDİLİS ağır kayıplar vermesine rağmen bozulup kaçmamıştı. Bu direnişiyle tümenini esir ya da yok olmaktan kurtarmıştı...
Yarbay "Ayıcı" ARİF Bey'in 11. Tümeniyle, yarbay İZZETTİN Bey'in 61. tümeni düşmanı tutunduğu yerden söküp atamamıştı.
ALİ FUAT PAŞA BÜTÜN BİRLİKLERE ÇEKİLME EMRİ VERMİŞ! EN UÇTA BİZ KALDIK KUMANDANIM!
PİYADELERİM YORGUN. ZORAKİ GECE YÜRÜYÜŞÜ YAPMAKTANSA ŞURADA KÖPRÜHAN'A YAKIN BİR VADİDE KALIRIZ!
KAZIM BEY 2 TOPLU BİR FIRKAYI BİZE YARDIMA GÖNDERMİŞ EFENDİM!
SAĞ OLSUN! YARIN BUNA ÇOK İHTİYACIMIZ OLACAK!

Miralay PLASTİRAS'ın Efzun Alayı çok çetin çıkmıştı. Ağır kayıplar verdiği halde ölümüne saldırıyordu. Çarpışma bütün gece boyunca devam etti...

Karanlıkta iki tarafın savurduğu Rum'ca, Türkçe küfürler acı feryadlara, hırıltılara karışıyordu. Yunan'ın top ateşi bulunduğu yeri belli ediyor, bizim topçumuz da orayı vuruyor, havaya uçuruyordu. Kısacası, kimin kazanıp kimin kaybettiği belirsiz tam bir kör dövüşüydü bu çarpışma...

61. Tümen hemen Gediz'e doğru yürüyüşe geçmişti...

ANLAŞILAN BİZİM DE ÇEKİLDİĞİMİZDEN HABERLERİ OLMAMIŞ KUMANDANIM!

BÜTÜN GECE SABAHA KADAR KAÇAR GİBİ ÇIKIP GİTTİLER ŞEERDEN!

KUVVE-Yİ SEYYARE ÇEKİLEN DÜŞMANI KOVALAYACAKTI. OYSA TEMAS BİLE KURMAMIŞ. KİMBİLİR NEREDELER!

İŞTE KUVVE-Yİ SEYYARE KUMANDANLARI BÖYLE SAVAŞIR! AKILLARINA ESİNCE HÜCUM EDER, İSTEDİKLERİ AN GERİ ÇEKİLİRLER, KİMSEYE DE HABER VERMEZLER. ONLARLA BİRLİKTE SAVAŞA GİRMEK BAŞLI BAŞINA BİR DERTTİR! (*)

(*) Orgeneral İZZETTİN ÇALIŞLAR'ın Hatıralarından.

ŞEHİRE ETHEM'DEN ÖNCE GİRMEMİZ GEREK! YOKSA HER ŞEYİ ADAMLARINA YAĞMA ETTİRİR!

Gediz'e gelen İZZETTİN Bey, yaveri ve kurmay subayı gözlerine inanamadılar.

GEÇ KALMIŞIZ YARBAYIM! KUVVE-Yİ SEYYARE BİZDEN ÖNCE GELİP YAĞMAYA BAŞLAMIŞ BİLE!

Atlılarının hızından yararlanıp Gediz'e herkesten önce giren TEVFİK Bey'in müfrezeleriydi.

TEVFİK BEY, BÜTÜN DEPOLARA, SİLAHLARA KUVA-YI SEYYARE ADINA ELKOYMUŞSUNUZ! ERLERİNİZ DÜŞMANI BIRAKMIŞ, MAL TELAŞINA DÜŞMÜŞLER.

ALİ FUAT PAŞA'NIN SON EMRİ, KENDİSİ GİBİ BİZİM DE ÇEKİLMEMİZDİ. YOKSA DÜŞMANI KOVALAMAK DEĞİL!

GANİMET İŞİNE GELİNCE...

BU ÇOCUKLAR ONCA SIKINTIYA KATLANIP ÖLÜMÜ HİÇE SAYARAK DÖVÜŞÜYORLARSA BU, BİRAZ DA ZAFERDEN SONRA ELE GEÇİRECEKLERİ GANİMET AŞKINADIR!

GANİMET FALAN DÜŞÜNMEDEN VATAN AŞKINA DÖVÜŞEN ERATIN SUÇU NEDİR? HER ŞEY, ÖZELLİKLE SİLAH VE CEPHANE TAARRUZA KATILAN 11'İNCİ, 61'İNCİ TÜMENLER VE KUVA-YI SEYYARE ARASINDA KUVVETLER ORANINDA BÖLÜŞÜLMELİDİR!

SON GÜNLERDE BU ORDU SUBAYLARININ DİLLERİ ÇOK UZADI. GÜVENDİKLERİ BİR ŞEY VAR!

ETHEM'LE REŞİD'İN BİR AN ÖNCE DİKKATLERİ ÇEKİLMELİ... BU İŞİN ASLINI ÖĞRENİP TEDBİRİNİ ALSINLAR!

İşin aslını Ankara biliyordu ve tedbirini arıyordu.

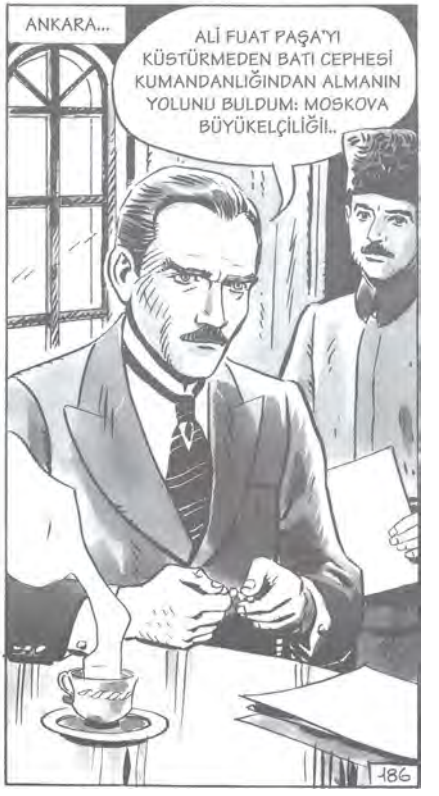
GEDİZ TAARRUZU GÖSTERMİŞTİR Kİ, ALİ FUAT PAŞA'NIN BATI CEPHESİ KUMANDANI OLARAK KALMASI İLERİSİ İÇİN GÜVEN VERİCİ DEĞİLDİR!

"Gediz Taarruzu" hakkında söylenenler hiç de olumlu sözler değildi.

Batı Cephesi Kumandanı, Gediz taarruzundan bu yana çok sinirli olmuştu.

ANKARA NE YAPMAK İSTİYOR? RAPORLARIMA CEVAP VERİLMİYOR! ORDU İÇİN YARDIM İSTEDİM, MALİYE VEKİLİ YAN ÇİZİYOR!

7 KASIM 1920

MUSTAFA KEMAL PAŞA'DAN BİR TEL, KUMANDANIM!

ŞİFREYİ AÇTIK, ÇOK ÖNEMLİ BAZI KONULARI GÖRÜŞMEK İÇİN İLK TRENLE ANKARA'YA TEŞRİFİNİZ RİCA OLUNUYOR!

7 Kasım akşamı, ALİ FUAT Paşa, Kurmay başkanı SAFFET (Arıkan) Bey ve yaverlerini de alarak Eskişehir'den hareket etti...

BU ÇAĞRI İYİ OLDU. MUSTAFA KEMAL PAŞA İÇİN DİKTATÖRLÜĞE GİDİYOR DENİYOR. BUNU DA YERİNDE İNCELEMEK FIRSATINI BULACAĞIM.

8 Kasım sabahı Ankara garında olağanüstü bir kalabalık vardı...

HAYRET! MUSTAFA KEMAL PAŞA, VEKİLLER HEYETİ... FEVZİ PAŞA, İSMET BEY... BÖYLE BİR KARŞILAMA TÖRENİNE NE GEREK VARDI?

Tren durdu. ALİ FUAT Paşa vagonun sahanlığında görününce Reis Paşa'nın gözleri hayretle açıldı.

187

ALİ FUAT PAŞA, koskoca Batı Cephesi Kumandanı, Kuva-yı Milliye çeteleri gibi bir kılıktaydı ve omzunda bir filinta sallanıyordu.

ALİ FUAT Paşa, vekillerin, kumandanların elini sıkıp tören kıtasını selamladıktan sonra, MUSTAFA KEMAL paşa koluna girip kulağına fısıldadı...

Beraberce, ALİ FUAT Paşa'nın özel vagonuna çıktılar. MUSTAFA KEMAL Paşa, önce kendine has incelikle okul arkadaşı, yakın dostu paşanın halini hatırını sordu, sonra... Moskova'da bulunan Dışişleri Bakanı BEKİR SAMİ Bey'in pek başarılı olamadığından yakındı. Oysa şu dönemde Rusya ile ilişkilerin çok akıllıca yürütülmesi gerektiğini söyledi. Ve... bombasını patlattı...

ALİ FUAT Paşa, hiç beklemediği Moskova Büyükelçiliği teklifi karşısında önce bir duraksadı, şaşırdı. Sonra, MUSTAFA KEMAL Paşa'nın ısrarlı ve rica dolu bakışları karşısında kabul etti. Biraz sonra da, Genel Kurmay Başkanlığında yerine atanan İSMET Bey ve Güney Cephesi Kumandanı REFET Bey'lerle yapılan brifinge katıldı, düşüncelerini söyledi.

Büyükelçilik işlemlerinin tamamlanmasının beklendiği günlerden birinde MUSTAFA KEMAL Paşa kendisini ziyarete gelen ALİ FUAT Paşa'ya gizli bir sıkıntısını açmadan edemedi.

"REİS PAŞA"nın bu önerisi hemen duyulmuş ve "kıyametler" koparılmıştı. ÇERKEZ ETHEM'in yakın dostu HACI ŞÜKRÜ Bey başta olmak üzere, Meclis'teki bütün ETHEMİST'ler sanki ayaklanmışlardı.

ALİ FUAT Paşa, yalnız kaldığında hızla gelişen olayları bir akıl süzgecinden geçiriyordu..

"DİKTAYA GİDİYORI" DENİYORDU. YENİ GÖREVİMİN BANA VERİLİŞ BİÇİMİ BU SÖYLENTİLERİ DOĞRULAR GİBİ...

İyi bir asker olduğu kadar, iyi bir devlet adamı olduğunu göstermekte gecikmedi. (*)

AMMA... ANKARA BİR GARİP BAŞKENT OLMUŞ... HER KAFADAN BİR SES ÇIKIYOR. HOROZU ÇOK OLAN KÖYDE SABAH GEÇ OLUR, DERLER. HERHALDE MUSTAFA KEMAL PAŞA DA ÜLKEYİ TEK ELDEN YÜRÜTMEYİ BU YÜZDEN İSTİYOR OLMALI!

BİZLERE DÜŞEN, ONA YARDIMCI OLMAKTIR.

(*) 20 ARALIK 1920'de Kars yoluyla Moskova'ya giden ALİ FUAT Paşa, Büyükelçilik görevini başarıyla yürütmüş, özellikle ENVER Paşa'nın davranışlarını kontrol altında tutarak büyük yararlık göstermiştir.

Kütahya'da, ARİF ORUÇ, ÇERKEZ ETHEM'i ziyaret ederek, Ankara'dan haberler getirmişti. Ayrıca en son Yunan gazetelerinin önemli haberlerinden çeviriler yapıyordu.

YUNAN KUMANDANI; "ÇERKEZ ETHEM Bey'in saldırıları karşısında tutunamadık." DİYOR.

BİR BAŞKA YAZI: "Bu başarısızlık VENİZELOS'un seçimleri kaybetmesine neden olacaktır!" DİYOR!

AMMA, ANKARA GEDİZ TAARRUZUNU BİR YENİLGİ KABUL EDİYOR, ALİ FUAT PAŞA'YI MOSKOVA'YA GÖNDERİYOR, KUVA-YI SEYYARE'Yİ İSMET VE REFET BEY'LERİN İNSAFINA TERKEDİYOR!

ALİ FUAT Paşa'nın Batı Cephesi Kumandanlığından alınıp, yerine İSMET Bey"in kumandan olması, bir de Güney Cephesi kurulup oraya da kurnazlığıyla ünlü REFET Bey'in kumandan olarak atanması (9 Kasım 1920) ÇERKEZ ETHEM'in huzurunu kaçırmıştı.

Topçu Kurmay Albayı İSMET Bey

Süvari Kurmay Albayı REFET Bey

İSMET BEY'İN SİCİLİNDE BİR TEK OLSUN KAZANILMIŞ BİR MUHAREBE VAR MIDIR ACABA? HELE REFET BEY... ELİMİZLE DAHİLİYE VEKİLİ YAPTIĞIMIZ BU ZAT, BÜTÜN ÇATIŞMALARDA ÖNCE SİNSİCE SAKLANMIŞ, SONRA ORTAYA ÇIKIP KAHRAMANLIK TASLAMIŞTIR!

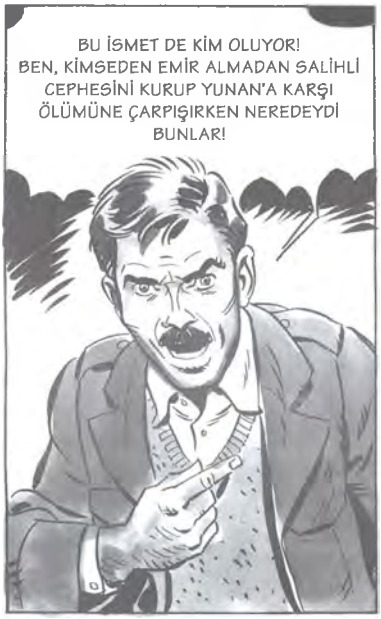
Kütahya...

MUSTAFA KEMAL PAŞA, REFET BEY'E: "Bana yeni süvari alayları kur!" DİYE EMİR VERMİŞ O DA AFYON'DA BÜTÜN GAYRETİYLE BUNA ÇALIŞIYORMUŞ.

ETHEM Bey, hem yeni görevini kutlamak, hem de Kuva-yı Seyyare'nin bazı acil ihtiyaçları için biraz para istemek amacıyla İSMET Bey'i Ankara'da ziyarete gelmişti...

ETHEM BEY, KUVA-YI SEYYARE İÇİN 5-10 BİN LİRA ÇOK AZ BİR PARA! BEN SİZE DAHA BÜYÜK MİKTARDA ÖDEME YAPMAYI DÜŞÜNÜYORUM! YALNIZ SİZDEN BİR RİCAM VAR!

Çerkez ETHEM, İSMET Bey'i hiç sesini çıkarmadan dinliyordu.
"BİRLİKLERİME ÇOKTAN BERİ MAAŞ VEREMEDİM." DİYORSUNUZ... OYSA JANDARMA ASKERİ MAAŞINI GÜNÜNDE ALIYOR. SİZİNKİ DE JANDARMA HİZMETİ SAYILDIĞINA GÖRE...
BUNA KUVA-YI SEYYARE'NİN TAM MEVCUDUNU ÇIKARIN... KAÇ ER, KAÇ SUBAY VAR BİLELİM, SAYILARINA RÜTBELERİNE GÖRE BİR BORDRO ÇIKARALIM. BÖYLECE MAAŞLARIN HESABI YAPILIR, SİZE TESLİM EDİLİR, SİZ DE BİRLİKLERİNİZE DAĞITIRSINIZ. BUNDAN SONRA BÖYLE YAPALIM.
ETHEM Bey kendisinin bile zor duyacağı bir sesle...
OLUR, ÖYLE YAPARIZ!
dedi amma...
...öfkesini REŞİT Bey'in evinde açığa vurdu.
DEMEK BUNDAN SONRA HER PARAYA İHTİYAÇ OLDUĞUNDA İSMET BEY'E HESAP VERECEĞİZ ÖYLE Mİ? BEN BÖYLE ŞEYE GELEMEM!
192

Keçiören'deki dost evinde dinlenirken, Sağlık Bakanı Doktor ADNAN (Adıvar) Bey hemen koşup gelmişti.

Fakat, ETHEM Bey'e "Geçmiş olsun..." ziyaretine gelenler onu büsbütün hasta edici yorumlar getiriyorlardı.

Batı Cephesi Karargahı'nın bulunduğu Eskişehir'e gelen İSMET Bey, 23 Kasım'da bütün tümen kumandanlarını topladı.
ŞİMDİYE KADAR ORDU, KUVA-YI MİLLİYE, İÇİÇE ÇALIŞIYORDUK. HER BİRLİK KENDİ BAŞININ ÇARESİNE BAKIYORDU. ARTIK BU DÜZENSİZLİK BİTTİ. BUNDAN SONRA NEYE İHTİYACINIZ VARSA CEPHE KUMANDANLIĞINDAN İSTEYECEKSİNİZ. ORDUNUN HALKA TEMASI OLMAYACAK.
KİMSEYİ ASKERE ALAMAZSINIZ! KİMSEDEN 10 PARA İSTEYEMEZSİNİZ!
KİMSEYE EZA CEFA ETMEK YOK! HALKTAN BİR ŞİKAYETİNİZ VARSA DEVLETİN ADLİ MERCİLERİ, İSTİKLAL MAHKEMELERİ VAR. ORAYA BİLDİRECEKSİNİZ. GEREĞİNİ ONLAR YAPACAKTIR!
Tümen kumandanları toplantıdan çok memnun çıktılar
OH BE, DÜNYA VARMIŞ! SİVİLLERİN İŞLERİNİ HEP BİZ GÖRÜYORDUK!
ASKERLİK MESLEĞİNİ UNUTMUŞTUK VALLAHİ!
DEVLET DEDİĞİN BÖYLE OLUR!
Aynı gün Gediz, Simav, Demirci ve Gördes hükümet meydanları...
"SİMAV'DA SİZİN HER TÜRLÜ DERTLERİNİZİ DİNLEMEK, ADİL BİR YÖNETİM KURMAK GÖREVİYLE YÜKÜMLÜ BİR BÖLGE KOMUTANLIĞI KURULMUŞTUR!
Aynı bildiriyi Kuva-yı Seyyare Kumandan vekili TEVFİK Bey de alınca...
NE?! BENİM BÖLGEMDE BİR BÖLGE KOMUTANLIĞI HA!?
194

Biraz sonra, Kütahya Merkez Kumandanı, Batı Cephesi Yeni Kumandanı İSMET Bey'in sivil hizmetler için atadığı Kaymakam (Yarbay) İBRAHİM Bey'i ite-kaka makamından alıp Simav dışına atıyordu.

27 Kasım... Batı Cephesi Kumandanı İSMET Bey yeni bir taşkınlığa hedef oluyordu.

"LUZUMSUZ YERE VE BIZE HABER VERMEDEN KUVA-YI SEYYARE BÖLGESİNE GÖNDERDİĞİNİZ KAYMAKAM İBRAHİM BEY'İ MAİYETİYLE BİRLİKTE SİZE GERİ GÖNDERİYORUM. SİZİ BUNDAN SONRA ÜST MERCİ OLARAK TANIMADIĞIMI VE BÜTÜN İLİŞKİLERİMİ KESTİĞİMİ BİLDİRİRİM.

TEVFİK Umum Kuva-yı Seyyare Ku. Vekili.

İSMET Bey kendisine gönderilen telgrafı anında MUSTAFA KEMAL Paşa'ya aktarmış o da Meclis'te REŞİT Bey'in eline tutuşturmuştu.

NEDİR BU YAPTIĞINIZ ÇOCUKLAR!

AL, OKU ŞU TELGRAFI! TEVFİK, İSMET BEY'E SENİ TANIMIYORUM, DEMİŞ. RAPORLARINI DA İKİ GÜNDÜR ONA DEĞİL, MUSTAFA KEMAL PAŞA'YA GÖNDERİYORMUŞ.

BİZE KARŞI HAZIRLANAN TUZAKLARDAN HABERİNİZ YOK ANLAŞILAN!

Ertesi gün, MUSTAFA KEMAL Paşa, ETHEM Bey'i bürosuna davet etti. Olayları uzun uzun, başbaşa görüştüler. Paşa'nın konuşması ETHEM Bey'i sanki büyülemişti.

BU TATSIZ OLAYLAR BENİ ÇOK ÜZÜYOR, PAŞA HAZRETLERİ!..

ETHEM BEY, BİLİYORUM, DİNLENMEYE İHTİYACINIZ VAR. FAKAT, ŞU BUHRANLI DÖNEM ATLATILINCAYA KADAR KUVVETLERİNİZİN BAŞINDA BULUNAMAZ MISINIZ? ÇÜNKÜ, TEVFİK BEY'LE İSMET BEY ARASINDAKİ BU GERGİNLİK İKİ KUMANDAN ARASINDA BİR İŞ OLMAKTAN ÇIKIP BÜYÜYECEK GİBİ GÖRÜNÜYOR!

Uzak görüşlü Reis Paşa haklıydı. İSMET Bey, TEVFİK Bey'den yeni bir tel almıştı...

"...KUVA-YI SEYYARE NE BİR FIRKA NE DE DÜZENLİ BİRLİK HALİNE SOKULAMAZ. BU SERSERİLERİN BAŞINA NE BİR ZABİT (Subay) NE DE HESAP MEMURU KOYMAK SÖZ KONUSU BİLE OLAMAZ!"

"...ZATEN, ZABİT GÖRDÜLER Mİ ŞEYTAN GÖRMÜŞ GİBİ OLUYORLAR. BÖLÜKBAŞILAR DA OKUMASI YAZMASI OLMAYAN KİŞİLERDİR. KUVA-YI SEYYARE'NİN ŞİMDİYE KADAR OLDUĞU GİBİ GELİŞİ GÜZEL İDARE EDİLMESİ ZORUNLUDUR!.."

196

"Kuva-yı Seyyare'nin sonu geldi!.." söylentileri almış yürümüştü. ETHEM Bey, Ankara'dan ayrılmak istemiyor, "HASTAYIM!" diyordu. REFET Bey, ne yapacağını şaşırmıştı. MUSTAFA KEMAL Paşa'yı karşısına almaktan çekiniyor, "milli kahraman" olmuş kardeşini de yalnız bırakmak istemiyordu. Çerkez'lerin "Bilge" diye andıkları YUSUF İZZET Paşa hemen devreye girip iki kardeşe uzun uzun nasihat etmek zorunda kaldı...

Kütahya'da karargahına dönen ETHEM Bey, birkaç gün sonra avluda pırıl pırıl bir otomobil gördü

ETHEM Bey, Batı Cephesi Kumandanı'nın gönderdiği otomobilin tadını çıkaramıyordu bir türlü... Çünkü TEVFİK Bey cepheden karargaha her gelişinde öyle şeyler anlatıyordu ki...
BİR YANDAN SANA OTOMOBİL GÖNDERİYOR, ÖBÜR YANDAN ÇUKURUNU KAZMAYA DEVAM EDİYOR!
BİZİM MÜFREZELER ARASINA KENDİ ASKERLERİNİ SOKUP ALEYHİMİZDE PROPAGANDA YAPTIRIYOR. GÜYA SEN HASTA FALAN DEĞİLMİŞSİN DE ANKARA'DA HÜKÜMETİ DEVİRMEK İÇİN FIRSAT KOLLUYORMUŞSUN!
BU FESATÇILARI YAKALARSAM HEPSİNİ ASARIM, ETHEM! REŞİT BEY ANKARA'DA MUSTAFA KEMAL PAŞA'NIN ETKİSİ ALTINDA. ONUN BU İYİMSERLİĞİ BAŞIMIZI YİYECEK, BİLMİŞ OL!
Tam o günlerde, güvendiği subaylarından biri...
EFENDİM BENİ DE DOĞU CEPHESİNE TAYİN ETTİLER. BÖYLE BÖYLE KUVA-YI SEYYARE'Yİ ÇÖKERTMEK İSTİYORLAR!
BENİM KORUMA BİRLİĞİNDEN 15 KİŞİ HAZIRLANSIN, ESKİŞEHİR'E GİDİYORUZ! (*)
(*)Batı Cephesi Karargahı Eskişehir'deydi.
198

ÇERKEZ ETHEM, Eskişehir trenine eklenen özel bir vagona 15 fedaisini de bindirip hemen yola çıktı...

ÖNÜNE ÇIKAN KUVA-YI SEYYARE SUBAYINA KÜÇÜLTÜCÜ SÖZLER SÖYLÜYORMUŞ. HELE, BANA DA TERS BİR DAVRANIŞTA BULUNSUN DA... BEN BİLİRİM YAPACAĞIMI!

İSMET Bey'in karargahı Eskişehir istasyonuna uzak değildi. Fakat... emir subayı tatsız bir haberle döndü.
KARARGAH KUMANDANI, "YARIN TEŞRİF BUYURSUNLAR!" DİYOR. İSMET BEY, BUGÜN BÜTÜN RANDEVULARINI İPTAL ETTİRMİŞ. ÇOK ÖNEMLİ BİR...

Çerkez ETHEM'in bir bakışıyla 4 fedai kapı nöbetçilerini makasa almıştı...
HER KAPIDA İKİ KİŞİ KALSIN! BEN İSMET BEY'LE KONUŞURKEN KİMSE İÇERİ ALINMASIN!
BAŞÜSTÜNE EFENDİM!!
199

Kapıdaki nöbetçinin zile basmasına fırsat vermeden kapıya vurması ile içeri girmesi bir oldu.
İSMET Bey, bir subayla sıkı bir çalışma içindeydi. Çerkez ETHEM'i ansızın odasında görünce büyük bir şaşkınlık geçirdi...

ETHEM Bey'in isteği üzerine levazım subayı dışarı çıktı. İSMET Bey şaşkınlığı çabuk atlatmıştı. Baş köşeye oturttuğu Çerkez ETHEM, hemen konuya girdi.

BU, GİZLİ-KAPAKLI KUVA-YI SEYYARE ALEYHTARLIĞININ SEBEBİ NEDİR? EĞER BANA VE KUVA-YI SEYYARE'YE ARTIK LÜZUM KALMADIYSA SÖYLEYİN BU FEDAKAR BİRLİKLERİ HEMEN DAĞITIP BEN DE BİR KÖŞEYE ÇEKİLEYİM. ZATEN HASTAYIM VE BIKTIM, USANDIM.

İSMET Bey'in sıcakkanlı konuşması Çerkez ETHEM'in öfkesini yatıştırmıştı. Konu tatlıya bağlandı.

YARIN ANKARA'YA GEÇİYORUM. DÖNÜŞTE BU KONUYU GENE GÖRÜŞELİM. KARARGAH KUMANDANINIZIN KULAĞINI ÇEKİN. ZİYARETİM BİRAZ KABACA OLDUYSA ONUN YÜZÜNDENDİR!

SIK SIK GÖRÜŞELİM! KAPIM SİZE HER ZAMAN AÇIKTIR!

Çerkez ETHEM'in Ankara'ya ulaştığı sıra, TEVFİK Bey Kütahya'da yeni bir sorun yaratıyordu... Ve Ankara bunu hemen haber alıyordu.

TEVFİK BEY, GÖNDERDİĞİ BİR EVRAKI "İSTİKLAL MAHKEMELERİNİ İLGİLENDİRİR" GEREKÇESİYLE İMZALAMAYAN KÜTAHYA HAKİMİNİ TUTUKLATIP GEDİZ'E GETİRTMİŞ. "ASACAĞIM!" DİYORMUŞ.

İSTANBUL'DAN İZZET PAŞA HEYETİNİN GELECEĞİ ŞU GÜNLERDE TEVFİK'İN BU YAPTIĞI KÖTÜLÜĞÜN EN BÜYÜĞÜ... BU DURUMA SON VERMENİN ZAMANI GELDİ.

- BU ETHEM'LE KARDEŞLERİNİN NE ZAMAN NE YAPACAKLARI BELLİ DEĞİL. BU İŞİN ÜSTÜNE GİDEBİLECEK MİYİZ, İSMET?
- ELBETTE!

- SONUCU GÖZE ALACAK MIYIZ?
- SİZ KARAR VERİRSENİZ ALIRIZ VE SONUNDA SİZİN BİZİM DEDİĞİMİZ OLUR. BUNA GÜCÜMÜZ YETER!
- PEKALA! HEMEN HAZIRLIĞA BAŞLAYIN!

TEVFİK Bey, Kütahya Bölgesi'nde tam bir derebeyi kesilmişti. Son olarak FAHRETTİN Bey'in 12. Kolordusundan 3 esir (!) almış, vermiyordu...

FAHRETTİN BEY BENİM BÖLGEMDE BİR ŞAHSI TUTUKLAYIP SORGUYA ÇEKMEKLE BÖLGEME TECAVÜZ ETMİŞTİR! ŞİMDİ GELSİN DE SİZİ ELİMDEN ALSIN BAKALIM! (*)

(*) M. KEMAL. Paşa'nın emriyle askerler geri alınmıştır.

201

TEVFİK Bey'in Kütahya'da birbiri ardına yarattığı tatsızlıklar Ankara'da Meclis'te, lehte-aleyhte büyük tartışmalara neden oluyordu.

1920 yılının Aralık ayı, kış başlangıcı olmasına karşın Batı Cephesi Kumandanlığı, "Ankara" ve Kuva-yı Seyyare için oldukça hararetli geçmiş, taraflara bir hayli ter döktürmüştü.
Çerkez ETHEM hastalığını öne sürerek Ankara'dan ayrılmıyor...
TEVFİK Bey, yasak olduğu halde, şifreli telgraf görüşmelerini sürdürüyordu...

MUSTAFA KEMAL Paşa, 5 Aralık'ta Bilecik'te buluşup SEVR Andlaşmasını -bir iki ufak düzeltmeyle- kendisine yutturmaya çalışacak AHMET İZZET ve SALİH Paşa'lara karşı taktik kurmaya çalışırken, ÇERKEZ ETHEM SORUNU'nu da artık halletmek istiyordu. 3 Aralık günü konuk olduğu evde onu ziyarete gitti...

ETHEM BEY; İSTANBUL HEYETİNİ KARŞILAMAYA BİRLİKTE GİDECEĞİMİZİ MECLİSE SÖYLEMİŞ BULUNDUM. HERHALDE BENİ MAHCUB ETMEZSİNİZ?

PAŞAM, ÇOK İSTERİM. FAKAT...

Reis Paşa, ETHEM'in "fakat"ını duymamış gibi, arkasında bekleyen sağlık bakanı doktor ADNAN Bey'e döndü, müşfik bir sesle...

ETHEM BEY AKŞAMA KADAR DİNLENSİN, SİZ DE TIPTAKİ USTALIĞINIZI GÖSTERİN, ATEŞİNİ DÜŞÜRÜN!

GÜÇLÜ YAPISI SAYESİNDE BUNU BAŞARACAĞIZ İNŞALLAH, PAŞA HAZRETLERİ!

Tam otomobiline binerken...

ETHEM BEY'İ TRENE BİNDİRMELİSİNİZ!

GEREKİRSE ZORLA!..

Çerkez ETHEM yatağında düşünüyordu.

PAŞA'NIN BAKIŞLARI BU KEZ DONUKTU. KAFASINI KURCALAYAN DÜŞÜNCE NEYDİ ACABA? GELEN HEYET Mİ... YOKSA BEN MİYİM?!!

203

Meclis'te umudlarını ETHEM Bey'e bağlamış muhalif milletvekilleri eve doluşmuş, Eskişehir trenine binmesini önlemeye çalışıyorlardı...
GİTMEYİN! SİZE HAZIRLANMIŞ BİR TUZAK OLMASI ÇOK MUHTEMELİ ANKARA'DAN SAKIN UZAKLAŞMAYIN! HAYATINIZI TEHKİYE ATMAYIN!
Öğleden sonra, saat 4'e doğru...
HAYATİ BEY SİZİ ALMAYA GELDİ EFENDİM! REİS PAŞA'NIN ÖZEL KALEM MÜDÜRÜ...
EVET! BENİ GARA GÖTÜRECEK. GİDELİM BAKALIM. MUSTAFA KEMAL PAŞA'YI BEKLETMEYELİM!
İÇİNİZ FERAH OLSUN, BEYLER! ESKİŞEHİR'DEN KÜTAHYA'YA GEÇECEĞİM. CEPHEDE KENDİMİ DAHA EMNİYETTE HİSSEDİYORUM!
ETHEM Bey'e trende yataklı bir vagon ayrılmıştı. 15 fedaisi bitişik vagonda bulunuyordu.
MUSTAFA KEMAL Paşa'nın Topal OSMAN'lı özel koruma birliği de aynı trendeydi ve 50 "Karadeniz uşağı"ndan oluşuyordu.
204

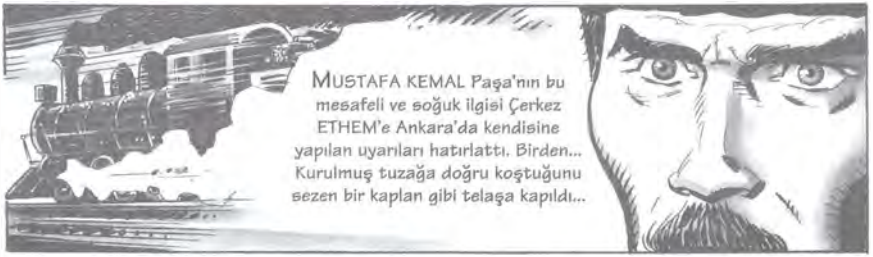
Trende, abisi Saruhan mebusu REŞİT Bey, MAHMUT CELAL (Bayar), HACI ŞÜKRÜ, HAKKI BEHİÇ, KILIÇ ALİ Beyler de vardı. ETHEM Bey kendisine ayrılmış yataklı vagonda, MUSTAFA KEMAL Paşa'yla başbaşa kaldıklarında ona söyleyeceği acı sözleri tasarlıyordu...

Fakat... "Reis Paşa" arada bir ayaküstü uğruyor, hal-hatır sorup gidiyordu. Şöyle oturup, açıklık isteyen konularda uzun uzun konuşmaya hiç niyetli görünmüyordu... (*)

(*) Ç. ETHEM'in Hatıraları. Dünya Yayınları. S.148.
- Tarihçi C.KUTAY; Ç. ETHEM Dosyası'nda. "Paşa ile uzun zaman başbaşa bulunduk!" diye yazar. C. 2, 148.

Sabaha doğru Eskişehir'e geldiklerinde, 15 fedaisiyle birlikte trenden sessizce ayrıldı, istasyon yakınında bir zamanlar kendisine ayrılmış olan Demiryolu Hat Komiserliği lojmanına yürüdü. Gözleri kan çanağı gibiydi. Bütün gece hiç uyumamıştı...

Çerkez ETHEM, bir ara İngiliz irtibat subayının da kaldığı, sonra kendisine ayrılan lojmana geldi. Odası, bıraktığı gibi duruyordu.

HEY GİDİ GÜNLER!

EFENDİM, TEVFİK BEY'İN GÖNDERDİĞİ İKİ ZABİT SİZİNLE MUTLAKA GÖRÜŞMEK İSTİYORLAR.

GELSİNLER.

KUMANDANIM! DÜN GECE ÖZEL BİR TRENLE İNÖNÜ'NDEKİ HÜCUM TABURUNU ESKİŞEHİR'E NAKLETTİLER. BİR PİYADE ALAYI DA PORSUK KÖPRÜSÜ YAKININA YERLEŞTİRİLDİ. BU OLAĞANÜSTÜ FAALİYETLERİN SİZE KARŞI OLDUĞU AÇIKÇA BELLİ... AYRICA...

2 subay görev yerlerine dönünce Çerkez ETHEM, bir an düşündü.

DEMEK ANKARA'DA SÖYLENENLER DOĞRUYMUŞ!

İSTANBUL HEYETİ'Nİ BİRLİKTE KARŞILAMAK BİR BAHANE İMİŞ. ASIL AMAÇ, BENİ BİR PUNDUNA GETİRİP MAİYETİMLE BİRLİKTE ORTADAN KALDIRMAK!.. BENİ TUTAN HALK AYAKLANIRSA DİYE HÜCUM TABURU ESKİŞEHİR'E GETİRİLMİŞ. PİYADE ALAYI DA...

Ve hemen atağa geçti...

BURADA GÖREVLİ BİZDEN 2 SUBAY HEMEN TRENE GİTSİN, PAŞA'NIN BULUNDUĞU VAGONU GÖZ HAPSİNE ALSIN!

TEVFİK BEY'İN GÖNDERDİĞİ KAÇ KUVA-YI SEYYARE ERİ VE SUBAYI VARSA SİLAHLARIYLA BİZE KATILSIN. HER AN TOPLU BİR HAREKETE HAZIR BULUNSUNLAR!

206

ETHEM Bey'in hazırlığı (!) boşa gitti. Çünkü, tam Paşa'yla "kozunu paylaşmaya gideceği sıra, trenin zamanından saatlerce önce ansızın istasyondan ayrıldığını gördü!.. MUSTAFA KEMAL Paşa, REŞİT Bey'i de alarak Bilecik'e doğru hareket etmişti.

Bu apar-topar gidişe istasyonda kalan mebuslar, MAHMUT CELAL, EYÜP SABRİ, HAKKI BEHİÇ, HACI ŞÜKRÜ Beyler de şaşırıp kalmışlardı...

Oysa... Tren Bilecik'e gitmemiş, Bilecik'ten çağrılan İSMET Bey'i bir-iki istasyon ötede karşılayıp yine Eskişehir'e dönmek için hareket etmişti...

İşin içyüzünü bilmeyen mebuslar türlü yorumlar yaparken, Çerkez ETHEM "iplerin koptuğu"nu anlamıştı.

HACI ŞÜKRÜ Bey; MUSTAFA KEMAL Paşa, Çerkez ETHEM'i ALİ FUAT Paşa'yla Moskova'ya göndermek istediği zaman "DİKTATÖRLÜĞE Mİ GİTMEK İSTİYORSUNUZ" diye telgraf çeken kimseydi... Birlikte birkaç yaylı at arabasına binip Kütahya'ya yollandılar.

İSMET Bey'i de alarak Eskişehir'e dönen M. KEMAL Paşa, akşam yemeğinde ETHEM Bey'i sordu, "RAHATSIZDI, KARARGAHTAKİ TOPLANTIYA KATILACAKTI." Karargah toplantısına da gelmeyince...

REŞİT BEY, ETHEM BEY'İ GÖREMİYORUM. NEDEN ARAMIZDA DEĞİL?

ETHEM BEY ŞU ANDA KUVVETLERİNİN BAŞINDADIR EFENDİM!

Paşa'nın soğukkanlılığını yanlış yorumlayan Saruhan mebusu REŞİT Bey, birden coştu.

KARDEŞLERİM BUNU YAPMAKTA ÇOK HAKLIDIRLAR! BİRER MİLLİ KAHRAMAN OLDUKLARI HALDE HAKLARI YENİYOR, KÖTÜ DAVRANILIYOR! ZATEN SUÇ BİZDE! BU KURTULUŞ SAVAŞINA KATILMAKLA ÇOK YANLIŞ YAPTIK... EVLERİMİZ TOPRAKLARIMIZ DÜŞMAN ELİNDE KALDI! OYSA BEN VENİZELOS'LA DİZDİZE OTURACAK KİMSEYDİM!

REŞİT BEY! VATAN, MİLLET, İSTİKLAL, NAMUS DUYGULARINDAN YOKSUN BU KONUŞMANIZI BİR ANLIK BİR ÇILGINLIĞIN ESERİ KABUL EDİYORUM! ŞU ANDAN İTİBAREN KARŞINIZDA ESKİ BİR ÇALIŞMA ARKADAŞINIZ YOK, TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ'NİN VE HÜKÜMETİNİN BAŞKANI VAR!

DEVLET BAŞKANI OLARAK BATI CEPHESİ KUMANDANINA BÜTÜN YETKİLERİNİ KULLANARAK DURUM NEYİ GEREKTİYORSA YAPMASINI EMREDİYORUM!

AMAN PAŞAM, DURUN. BİR ÇARE ARAYALIM!

PAŞA HAZRETLERİ! EMRİMDEKİ KUMANDANLARDAN BİRİ BANA KARŞI ÇIKMIŞTIR. BEN ONU HİZAYA SOKABİLECEK GÜÇTEYİM. KİMSE KARIŞMASIN!

208

İstanbul'dan gelen görüşme heyeti 4 Aralık'tan beri Bilecik'te MUSTAFA KEMAL Paşa'yı bekliyordu. Paşa'nın "İSTANBUL" ile anlaşmaya hiç niyeti yoktu ama, halkta "Halifenin temsilcileriyle görüşmedi bile..." Kanısı uyanmasın diye Bilecik'te buluşup görüşme teklifini kabul etmişti. (5 Aralık 1920)

İstasyon binasında buluştuğu heyeti ilk cümlesiyle şaşkına çevirdi...

BEN, TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ VE HÜKÜMETİNİN BAŞKANI MUSTAFA KEMAL! KİMLERLE TANIŞMAK ŞEREFİNE NAİL OLUYORUM, EFENDİM?

!?!

Oysa heyetin başındaki 2 paşa da eski sadrazamlardandı.

BEN; BAHRİYE NAZIRI SALİH PAŞA'YIM! BEYEFENDİ DE DAHİLİYE NAZIRI AHMET İZZET PAŞA'DIR VE HEYETİMİZİN BAŞKANIDIR! TEVFİK PAŞA HÜKÜMETİNİ TEMSİLEN...

EFENDİLER! BEN, İSTANBUL HÜKÜMETİ DİYE BİR HÜKÜMET TANIMIYORUM. MADEM Kİ ZAHMET EDİP GELDİNİZ, HERHANGİ BİR SIFAT SÖZKONUSU OLMADAN, BUYURUN, GÖRÜŞMEMİZİ YAPALIM!

Uzun tartışmalardan sonra İstanbul Heyeti'nin, vicdansız SEVR ANDLAŞMASI'nı sokuşturmakta ısrar ettiğini görünce...

EFENDİLER! DURUMUN HİÇ BİLİNCİNDE DEĞİLSİNİZ! GÖRÜŞMELERE ANKARA'DA DEVAM EDERİZ... TRENE BUYURUN! İSTANBUL'A DÖNMENİZİ ŞİMDİLİK UYGUN BULMUYORUM!

2 eski sadrazamı İstanbul Heyeti'ni zorla Ankara'ya götüren MUSTAFA KEMAL Paşa, REŞİT Bey'in ricaları üzerine onu, Eskişehir'den geçerken, Karesi mebusu olmuş Albay KAZIM (Özalp) Bey'le birlikte, Çerkez ETHEM'le görüşmeye yollamıştı.

ETHEM BEY, NEYE VARIR BU İŞİN SONU?

REFET BEY'İ KONYA'DA ÖNÜME KATAR...

ANKARA'YA KADAR SÜRER HEPSİNİ EZERİM.

209

MUSTAFA KEMAL Paşa, Kuva-yı Seyyare sorunun tatlılıkla çözümlemek istiyordu. 40-50 kişilik bir milletvekili grubu bu iş için toplandı ve ETHEM'le TEVFİK Bey'e söz geçirebilecek 5 kişi seçildi. Bunlar; REŞİT, CELAL, KILIÇ ALİ, EYÜB SABRİ ve VEHBİ Bey'lerdi.

ETHEM'e karşılık vermeye kalmadan, 15- 16 Aralık gecesi, DEMİRCİ EFE top sesleri ile don-gömlek yatağından dışarı fırladı. REFET Bey, aldığı emir üzerine İğdecik köyüne bir baskın yapıyordu - top ateşiyle önceden haber vererek(!)- ve DEMİRCİ EFE'de adamlarına bile haber vermeden -100 Bin altını evinde unutarak(!)- kaçmayı başarıyordu.

Çerkez ETHEM'le TEVFİK Bey'in isteklerini "Heyet" adına Ankara'ya bildiren CELAL Bey (Bayar) 27 Aralık günü, kısa fakat zehir-zemberek bir telgraf alıyordu: "GÖREVİNİZ BİTMİŞTİR. HEMEN ANKARA'YA DÖNÜN!"

ETHEM, ateş püskürüyordu.

MUSTAFA KEMAL Paşa'nın gönderdiği trenle Ankara'ya dönen heyet (*) Meclis'e bilgi verdi... Meclis tarafından 3 gün sorguya çekilen MUSTAFA KEMAL Paşa'ya, ETHEM'in -sonraları "HATA ETTİM" dediği telgrafı hızır gibi yetişti.

(*) ÇERKEZ ETHEM, milletvekillerini salıvermiş fakat abileri REŞİT Bey'i yanında alıkoymuştu. Böylece TEVFİK Bey'le, 3 kardeş bir daha görmemek üzere Ankara'dan kopuyorlardı.

Çerkez ETHEM, ağabeyi REŞİT'ten gizli, yaverine çektirdiği, Meclis'e hakaret eden telgrafın birer suretini bütün askeri birliklere, bucaklara, köylere kadar ulaştırmıştı. 28 Aralık'ta, İSMET Bey, kuzeyden REFET Bey güneyden Kütahya üzerine yürüyünce kıskaca alındığını anlayan ETHEM Bey, birliklerini hemen Gediz'e çekti... Kış bastırmıştı. Hava soğuktu ve ETHEM Bey iyiden hastaydı.

ETHEM, Ankara'da Meclis'te bütün itibarını yitirdiğini anlayınca iyice şaşırmış, bu kez İstanbul'la ilişki kurup padişaha yanaşmaya kalkışmıştı.

ETHEM, ayrıca ordu içine saldığı propagandacılar kanalıyla bir bozgun havası yaratmaya çalışıyordu ve çok da başarılı oluyordu.

Çerkez ETHEM, kendisini kovalayan İSMET ve REFET Bey'in birlikleriyle doğrudan bir çatışmaya girmekten kaçınıyordu. Bu uzaktan teması PARTİ PEHLİVAN'ın müfrezesi yapıyordu ve gelişmeyi saat başı ETHEM Bey'e rapor ediyordu.

Fakat TEVFİK Bey, "ALLAH yarattı" demeyip acımasızca vuruyordu. Birinde, attığı top mermisi bir piyade taburunun tam orta yerinde patlayınca yaveri isyan etmişti.

OLMAZ Kİ TEVFİK BEY! GAVURA ATEŞ EDER GİBİ TOPA TUTULMAZ Kİ TÜRK ASKERİ!

ASIN ŞU ADAMI!.. ÇABUK!

Öbür subaylar binbir ricayla yaverin canını bağışlatıp Demirci'ye kovulmasını (!) sağlamışlardı.

İSMET Bey'in son uyarı telgraflarına...

29.12. 1920 Tarihli telgraf

...BÜYÜK KAVGALARA GİRMİŞ KİŞİLERDE HAYAT KORKUSU OLMAZ!.. İLİŞKİLERİMİZ ARTIK RESMİDİR. DUYGUSAL, KİŞİSEL DÜŞÜNCELERE YER KALMAMIŞTIR!..

...HİÇ KİMSE SİZE BU KADAR KARDEŞLİK YAPMADI! BÜYÜK MİLLET MECLİSİNİN KARARIYLA UYGUN GÖRDÜĞÜNÜZ BİÇİMDE KUVA-YI SEYYARE'NİN BAŞINDAN ÇEKİLMENİZİ...

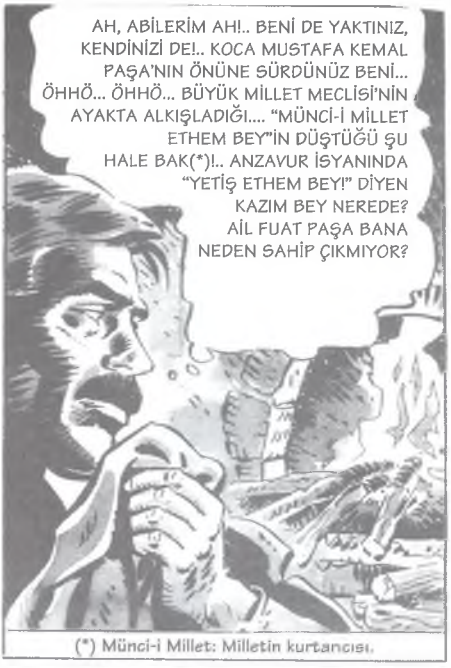
...ETHEM Bey son derece ters karşılıklar veriyordu.

31.121920 tarihli telgraf

...ÜSTÜME SALACAĞINIZ ASKER SİZLER GİBİ NANKÖR OLMAYACAKTIR... ARADA AĞABEYİM REŞİT BEY OLMASAYDI, BUGÜN NE MUSTAFA KEMAL PAŞA MECLİS REİSİ OLURDU NE DE SEN...

213

(*) Münci-i Millet: Milletin kurtarıcısı.

İSMET Bey'le son bir uzlaşma denemesi de suya düşünce 3 kardeş başbaya verip bir karara vardılar: Yunan'la görüşeceklerdi... ETHEM Bey, yaveri SAMİ Bey'i otomobille Uşak'taki Yunan karargahına gönderdi. (*)

* Otomobil, İSMET Bey'in hediye ettiği otomobildi.

Uşak'ta, Yunan Generali MANETAS'ın karargahı.

ETHEM BEY'İN İSTEDİĞİ 4 GÜNLÜK "ATEŞKES"İ KABUL EDİYORUM VE HEMEN CEPHEYE EMİR VERİYORUM. YALNIZ BU İŞ YAVERLE GÖRÜŞEREK OLMAZ. ÜÇÜNDEN BİRİ GELSİN, KARŞILIKLI KONUŞALIM.

TEVFİK BEY'LE BEN ASKERİZ, GİDEMEYİZ. AMMA SEN REŞİD BEY, HEM MEBUSSUN, HEM DE GÖRÜŞME YETENEĞİN BİZDEN YÜKSEK! SEN GİT!

REŞİT Bey, birkaç süvari eşliğinde Uşak'a hareket etti. Kuva-yı Seyyare'nin başı 3 kardeşin Yunan'dan istedikleri; İzmir'e gidebilmek, oradan Avrupa'ya geçinceye kadar kendileri ve silah arkadaşları için "geçici oturma izni" alabilmek... Kumandan gözlerine inanamıyordu.

REŞİT BEY, KUMANDAN NEDEN ÇEKİLDİĞİNİZİ SORUYOR?

CEPHANEMİZ BİTTİ. YARDIM EDİN, CEPHANE VERİN, ETHEM BEY BİR GÜNDE KÜTAHYA'YA KADAR SÜRER TÜRK ORDUSUNU!

25

Birkaç gün sonra, 9 Ocak'ta Türk birlikleri üstünde uçan Yunan uçakları İzmir'de acele bastırılmış uydurma bildiriler atıyorlardı...
"EY ASKERLER! ŞERRE ALET OLMAYIN! AKSİ HALDE GELİYORUM HAA!.. ÇERKEZ ETHEM.
Meclis'te, Yunan'la görüşmeler yapan REŞİT Bey'in milletvekilliği kaldırılıyordu.
PAŞA HAZRETLERİ, ONLARDAN ARTIK "BEY" DİYE SÖZETMEYİN. "HAİN" DEYİN! (*)
O HALDE YÜKSEK MECLİSİNİZE REŞİT VE HACI ŞÜKRÜ BEY'LERİN MİLLETVEKİLLİĞİ SIFATLARININ KALDIRILMASINI ÖNERİYORUM!
(*) Erzurum M. vekili Nüzhet Efendi.
ETHEM Bey son bir çıkışla şansını denemek istedi.
KÜTAHYA'NIN TÜM MALI HEPİNİZE HELAL OLSUN
İ ERİİİİ
REFET'LE İSMET'E İSTERSEM KENDİLERİNİ EZİP GEÇEBİLECEĞİMİ GÖSTERECEĞİM... ONLARI BENİMLE GÖRÜŞMEYE MECBUR EDECEĞİM!
DAAN DAAN
İSMET Mİ OLUR, REFET Mİ OLUR, HANGİSİYLE YÜZYÜZE GELİRSEM... DİYECEĞİM Kİ; BENDEN NE İSTİYORSUNUZ? SORUN BENİM ŞAHSIM İSE, ANADOLU'DA ISSIZ BİR KÖŞEYE ÇEKİLMEYE HAZIRIM!
BOMM
BOMM
REŞİD Bey'in Yunan'dan aldığı 2 ağır topun desteğiyle Gediz'e saldırdı... (*)
(*) Kendi Hatıralarından.
216

Çerkez ETHEM, 4 günde bıraktığı yerleri 4 günde İSMET Bey'in birliklerinden geri almış, Gediz'i kolayca ele geçirmişti.
BİZ DE İSMET'İN BİRLİKLERİNİ DARMADAĞIN ETTİK DİYE SEVİNİYORDUK. YAZIKLAR OLSUN!
GEDİZ'DE NİZAMİ BİRLİK DİYE BİR ŞEY YOK KUMANDANIM! DÜN GECE İNÖNÜ CEPHESİNE GİTMİŞLER.

Yunan ordusu İnönü'nde sıkı bir direnişle karşılaşınca, fazla ileri gitmedi... Türk ordusu da çekilen düşmanı kovalamadı. Çünkü... asker hem bitikti, yorgundu, uykusuzdu... Hem de bitirilmesi gereken bir "ÇERKEZ ETHEM işi" vardı...
HAYDİ ASLANIM, DÖNÜŞTE İZİN... SÖZ!
HAYDİ HOOP!

İSMET Bey'le Gediz'de buluşamayan ETHEM Bey 10 Ocak günü Kütahya'ya saldırdı. Yolunu bekleyen 61. Tümenle kıyasıya bir çatışmaya girdi.
ŞİMDİ SIRA ETHEM'DE!
Büyük bir savaş olmamasına karşın İnönü'nde alınan sonuç İSMET Bey'e ve yeni Türk ordusuna büyük itibar kazandırmıştı.
217

Tarihte "Kütahya Çatışması" diye anılan, Türk ordusuyla Kuva-yı Seyyare çarpışması 11 Ocak'tan 14 Ocak'a kadar sürdü. Çatışmanın büyük yükü 61. Tümenin Yarbay İZZETTİN Bey'in omuzlarındaydı. REFET Bey'in süvari alayı hiç görünürde yoktu gene... Allah'tan, Kuva-yı Seyyare, kendiliğinden dağılmaya başlamıştı.

21 Ocak'ta, ETHEM- çekile çekile Yunan ileri karakollarına iki adım ötede Kayacık kucağına gelmiş, Tahtalı Değirmeni düzlüğünde topladığı bütün birliklerine son aylıklarını dağıtıyordu. Bu işle ağabeyi TEVFİK Bey'i görevlendirmiştiı... PARTİ PEHLİVAN'ın birkaç fedaisiyle geldiğini gördü. Pehlivan'ın yüzü asıktı.

Çerkez ETHEM cevap vermedi. Gözlerinden aşağı yaşlar sicim gibi iniyordu.

TEVFİK Bey'in kaçar gibi Yunan bölgesine geçmesi Çerkes ETHEM'in ağrılı miğdesine yeni acılar salmıştı.

BİR İNSAN BUNU NASIL YAPAR! BU ÇOCUKLAR İKİ YIL BOYUNCA "ÖLÜ" DEDİK, ÖLDÜLER. VURULDULAR, ACI ÇEKTİLER... ONLARLA HELALLEŞMEDEN ÇEKİLİP GİDİLİR Mİ!..

Yunan bölgesinde, ETHEM'i bekleyen kardeşleri REŞİD ve TEVFİK Bey'ler ondan ber mektup aldılar.

Akhisar'da REŞİT ve TEVFİK Bey'lere: Yunan'la vardığınız anlaşma onuruma dokunduğundan sizi takip edemiyeceğim... Beni bağışlayın. KUVA-YI SEYYARE'yi dağıttım. Ben de karagahımla bir yerlere gidiyorum. Sağlığım iyidir. Allaha emanet olun. Kardeşiniz ETHEM.

ARKADAŞLAR! ARTIK AYRILMAMIZ ZAMANI GELDİ. KADERİMİZ BÖYLE YAZILMIŞ. İSTEYEN YUNAN'A TESLİM OLSUN. BENDE HAKKINIZ KALDIYSA HELAL EDİN!

HELAL OLSUN!

HELAL OLSUN!

NE YAPACAĞINI SÖYLE. BİZ DE SENİNLE GELELİM!

Ne yapacağını söylemedi. Çünkü onu kendisi de bilmiyordu.

Yanında en sadık adamlarından 59 Çerkezle Sındırgı dağlarına doğru atını topukladı. Ağır silah olarak sadece bir makineli tüfekleri vardı...

219

Çerkez ETHEM karakışta dağlarda, karda, fırtınada, kararsız 10 gün kadar rasgele dolaştı. Hastalığı iyice artmıştı. Hem Yunan'dan hem REFET'in takipçilerinden kaçmak için hiçbir yerde konmadan sürekli yer değiştiriyorlardı.

Bu en kara günlerinde onu yalnız bırakmayanlar Manyas'ın, Bandırma'nın yerlisi Çerkez'lerdi. ETHEM'e bir köyde gözlenmeyi öneriyorlardı.

BİZİ SAKLARLAR, BAKARLAR! DOKTOR BİLE BULURLAR.

BAHARA ALLAH KERİM!

Sonunda acılara, daha çok üzüntüye yenik düştü. Bir gece zorlu bir yürüyüşten sonra, Yunan işgalindeki eski Manyas köyüne gizlice girdiler.

HAV HAV HAV

DAYI, TELAŞLANMA! DOSTUZ! ÇOK MUHTEREM BİRİLERİNİ BİR SÜRE BARINDIRACAKSIN!

220

Çerkez ETHEM'in yanındaki sadık adamlarıyla Yunanlı albaya teslim oluşu olaysız geçti. Zaten, **ETHEM**'in yakınlarda bir yerde olduğunu bilen albay, ağabeyi **TEVFİK** Bey'i İzmir'den çağırtmış haber bekliyordu. Hep birlikte trene binip İzmir'e gittiler. Onları **REŞİD** Bey karşıladı. Yunan Başkumandanlığı olayı kuşkuyla karşılamıştı. Tedavi bahanesiyle **ETHEM**'i uzun zaman gözaltında tuttular. Nasıl olurdu? İki yıl, her yerde karşılarına çıkan, ordularına dünyayı dar eden ünlü **Çerkez ETHEM**, önce gönülden savunduğu ülkesini terkeder, kendilerine sığınırdı... Yoksa, **MUSTAFA KEMAL PAŞA**'nın yeni bir oyunu muydu bu?!!

Çerkez **ETHEM**'in Avrupa'ya gitmesine izin vermiyorlardı. Neden sonra onlar gibi ülkeyi terkedip İzmir'e gelen ünlü Teşkilat-ı Mahsusa eski Reislerinden Kuşçu Başı **EŞREF, Çerkez ETHEM**'i Atina'da hastanede buldu. Ne yaptı etti gerekli izni aldı. Ve onu Berlin'e götürdü. İyi bir hastaneye yatırdı. Berlin'de daha önce gelmiş İttihat ve Terakki yöneticileriyle tanışan **ETHEM**, bir süre, Buhara'da bulunan **ENVER Paşa**'nın yanına gitme düşleri kurdu. Umutlandı. Yaşama yeniden başlandı... derken, **Paşa**'nın Ruslarla bir çarpışmada şehit olduğunu duyunca, bir kez daha yıkıldı.

Yaveri **SAMİ** onu aldı. Mısır'a götürdü. Bir yıl sonra ağabeylerinin yerleştiği Ürdün'ün başkenti Amman'a geçti. Amman çok sıcaktı. Sağlığı gene bozulmuştu. Osmanlı Ordusunda çalışmış Alman **Gulup Paşa** onu **Saray Hassa Alayı**'na kumandan olmaya davet etti. İstemedi, "Hastayım" dedi... Beyrut'a geçti... Bu kez 1935 güzünde Habeşistan ordusunu eğiten **VEHİP Paşa** ona görev vermek istedi. Hastalığı iyice ilerlediği için çok istediği halde yapamadı. 1937'de 150'liklerin affıyla **Reşit Bey**, Bandırma'ya aile ocağına döndü. Onu **TEVFİK** Bey izledi. **ETHEM**, Türk pasaportunun hazır olduğunu söyleyen ve yurda dönmesi için ısrar eden Beyrut Konsolosuna acı acı:
- **Dönemem! Ne yüzle?..** diyordu.

ETHEM'in gurbette büyük sıkıntılar içinde yaşadığını öğrenen **ATATÜRK**:
- **ETHEM'in sonu böyle olmamalıydı. Ne yazık ki o günlerin zor şartları altında onunla gerektiği kadar ilgilenemedik"** diyerek **ETHEM**'e olan sevgisini bir kez daha açığa vurmuştur.

1948 yılında Amman'da ölen **ETHEM Bey**, devlet töreniyle **Çerkez Mezarlığı'na** gömüldü.

Türk tarihini, tarihe adı geçen "kahramanları", insanlarımızın yaşam-gelenek-göreneklerini nefis çizgileriyle genç kuşaklara iletmeyi görev bilen bir usta Suat Yalaz. Yalnızca Türkiye'de değil, Avrupa'da da ün kazanan Suat Yalaz, son yıllarda yakın tarihimizden ilginç konuları yazıp resimleyerek bir "misyonu" yerine getiriyor.
Suat Yalaz'ın özelliği ve başarısındaki giz, yalnızca eşsiz çizgilerinden değil, kılı kırk yaran araştırmacılığı, ayrıntılara inen titizliğinden kaynaklanıyor. "Çerkez Ethem"i okurken özellikle bu ilginizi çekecek ve yıllar önce yaşananlara bir film izler gibi tanık olacaksınız...

1932'de Çiçekdağ'da doğan Suat yalaz, yükseköğrenimini İstanbul'da "Güzel Sanatlar Akademisi Resim Bölümü"nde tamamladı. Öğrencilik yıllarında günlük gazete ve haftalık mizah dergilerinde yeni akım karikatüristlerden biri olarak dikkat çekti. 1960'ta Akşam gazetesinde yazıp çizmeye başladığı "Karaoğlan" adlı çizgi-romanının büyük ilgiyle karşılanması, ona hem basında yayıncılık, hem de en büyük tutkusu olan sinema alanında yapımcılık ve yönetmenlik kapılarını açtı. Yeşilçam'da on yıldan fazla süren bir "tarihi macera filmleri" çağına damgasını vurdu ve pek çok film yaptı. 1971'de Fransa'ya gitti, Paris'e yerleşti. "Karaoğlan" adlı çizgi-romanı yedi yıl gibi uzun bir süre "El Kebir" adıyla yurtdışında yayımlandı. Şu anda "Son Osmanlı" adlı çizgi-romanı Sabah gazetesinde yayınlanmaktadır.
Türkiye'yle bağlantısını hiç kesmeyen sanatçımız, Avrupa'nın en ünlü yayınevleriyle birlikte ülkemizin büyük gazeteleriyle çalışmalarını sürdürdü, sürdürmekte...

"Çerkez Ethem" belgesel çizgi-romanında, Milli Mücadele yıllarının Türkiyesi'nden kesitler bulacaksınız. Osmanlı geleneklerine bağlı, büyüklerine saygılı, örnek bir asker olan ve bunu da kanıtlayan Çerkez Ethem'in yaşamöyküsü ekseninde Kurtuluş Savaşı yıllarına uzanacaksınız... Suat Yalaz'ın sinema dilini yansıtan usta çizgileriyle ve benzersiz bir anlatımla...

Aksoy Yayıncılık, tarihi ve belgesel çizgi-romanların büyük ustası Suat Yalaz'ın eserlerini sunmaktan onur duyar...

AKSOY
YAYINCILIK

ISSN: 975-312-330-2

9 789753 233026